

EKSPERIMENTALNI KURIKULUM NASTAVNOGA PREDMETA SVIJET I JA ZA OSNOVNE ŠKOLE

A. SVRHA I OPIS PREDMETA

Okružje stalnih promjena i brzoga tehnološkog razvoja, velika količina informacija i mnoštvo različitih (neprovjerenih) izvora informacija stvara potrebu unutar odgojno-obrazovnog sustava za osposobljavanjem i osnaživanjem učenika za preispitivanje i vrednovanje različitih sadržaja, kreativnom osmišljavanju (novih) rješenja za brojne izazove, promišljanju izvan strukture i zadanih okvira uz njihov osobni razvoj i društvenu angažiranost. Nastavni predmet Svijet i ja zauzima upravo taj prostor usredotočujući se na pojedinca (učenika) koji kritički promišlja sebe i svijet, a svrha mu je biti mostom između tih dvaju svjetova - vanjskog (svijet činjenica) i unutarnjeg (svijet vrijednosti).

Nastavni predmet Svijet i ja dominantno je usmjeren na razvoj kompetencije kritičkog mišljenja učenika - kompetencije budućnosti, kompetencije 21. stoljeća, kompetencije cjeloživotnog učenja, kvalitetnog učenja i dobrog poučavanja. Razvojem kompetencije kritičkog mišljenja, osim što se odgovara na istaknute zahtjeve suvremenoga demokratskog društva, pridonosi se i kvaliteti samog učenja – sadržaji koji se propituju, međusobno se povezuju te prenose u različite kontekste i svakodnevne situacije, brže se uče i bolje pamte, a upravo to predstavlja dodatnu vrijednost. Učenik ovim predmetom upoznaje sebe i svijet kritički promišljajući o informacijama koje do njega dolaze, navikava se procesuirati ih i odabrati one koje su mu potrebne, korisne, važne i/ili zanimljive. Kompetencija kritičkog mišljenja na koju je nastavni predmet Svijet i ja dominantno usmjeren, postavljena je kao odgojno-obrazovni zahtjev u gotovo svim kurikulumima nastavnih predmeta i međupredmetnim temama. Kompetencija kritičkog mišljenja važna je za učinkovito učenje svih nastavnih predmeta i međupredmetnih tema te se ona u svakom od tih područja razvija kao prirodna posljedica aktivnoga, kreativnoga, problemskoga, istraživačkoga, kritičkoga i dubinskoga pristupa sadržaju poučavanja. Metode (aktivnoga) poučavanja, koje se primjenjuju u poučavanju nastavnoga predmeta Svijet i ja, primjenjuju se i u svim ostalim nastavnim predmetima i međupredmetnim temama. Kurikulum nastavnoga predmeta Svijet i ja skup je smjernica učiteljima svih nastavnih predmeta i utkan je u odgojno-obrazovne ishode svih predmetnih kurikuluma i kurikuluma međupredmetnih tema.

Usmjeravanjem na razvoj kritičkoga mišljenja kao opće i generičke kompetencije, učenike se ciljano poučava logičkom i strateškom mišljenju, upravljanju vlastitim mišljenjem, medijskoj pismenosti, održivom razvoju, građanskom odgoju i obrazovanju te odgoju za demokratske vrijednosti kako bi kritički promišljali o svijetu koji ih okružuje. Nastavnim predmetom Svijet i ja osnažuje se i intelektualna opreznost te znatiželja učenika, njegova fleksibilnost, fluentnost, originalnost, elaboracija i otvorenost prema različitim perspektivama i stavovima. Uz razvoj kritičkog mišljenja ovaj nastavni predmet omogućava i usvajanje temeljnih društvenih, etičko-moralnih znanja i vještina, kao i oblikovanje stavova koji pridonose cjelovitom i uravnoteženom razvoju učenika te njegovoj osobnoj i društvenoj odgovornosti te etičnosti djelovanja.

Kritičkim promišljanjem svijeta, odnosno razvojem kompetencije kritičkoga mišljenja, učenici jačaju svoje samopouzdanje, ali i odgovornost, empatiju i solidarnost uz poštivanje demokratskih vrijednosti. Slijedom navedenoga, struktura kurikuluma nastavnoga predmeta

Svijet i ja prati spomenute elemente kompetencije kritičkoga mišljenja i odnosi se na: A) Upravljanje informacija i primjenu strategija kritičkoga mišljenja, B) Osobnu i društvenu odgovornost, etičnost djelovanja, C) Upravljanje vlastitim mišljenjem.

U tablicama su ishodi označeni kratkom oznakom nastavnoga predmeta – SIJ. Uz oznaku predmeta dodaje se oznaka OŠ jer je riječ o odgojno-obrazovnim ishodima u osnovnoj školi. Nakon toga slijedi oznaka domene, primjerice A, brojučana oznaka razreda te na kraju redni broj ishoda unutar domene.

B. ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI UČENJA I POUČAVANJA

Osnovni je odgojno-obrazovni cilj učenja i poučavanja nastavnoga predmeta Svijet i ja usmjeriti učenika ka kritičkom promišljanju svijeta koji ga okružuje osnaživanjem njegove kompetencije kritičkog mišljenja koja će mu omogućiti samopouzdanje, autonomno i odgovorno djelovanje u različitim kontekstima i područjima učenja te svakodnevnoga, osobnog i profesionalnog života.

Navedeni osnovni cilj ostvaruje se podciljevima:

1. Učenik usvaja znanja te razvija vještine koje podupiru kritičko promišljanje svijeta (istražuje različite izvore informacija, procesira i vrednuje informacije, pojmove i ideje), koristi se različitim strategijama kritičkoga mišljenja koje prilagođava kontekstu i području. Upotrebljava te vještine kako bi upoznao svijet koji ga okružuje.
2. Učenik razvija povjerenje u vlastiti proces kritičkoga mišljenja i ispravnost zaključaka te je sposoban upravljati njime: nadgleda proces, identificira čimbenike koji na njega utječu, usmjerava ga, regulira, ispravlja, a stečeno iskustvo prenosi koristeći ga u različitim kontekstima i tako kritički promišlja o svijetu koji ga okružuje.
3. Učenik razvija samopouzdanje, samokritičnost i osobni integritet, prepoznaje i osvještava osobnu i društvenu odgovornost te etičnost djelovanja za dobrobit zajednice i demokraciju. Učenik razvija vrijednosti solidarnosti, ravnopravnosti, pravednosti, slobode, tolerancije, empatije, ljudskih prava i odgovornosti.

C. STRUKTURA – ORGANIZACIJSKA PODRUČJA PREDMETNOGA KURIKULUMA

Domene kurikuluma nastavnoga predmeta Svijet i ja proizašle su iz razlaganja koncepta kritičkog promišljanja svijeta, odnosno kompetencije kritičkoga mišljenja. S obzirom na već spomenutu izloženost i dostupnost velikoj količini informacija iz različitih izvora, koje su često nestrukturirane, neorganizirane i nepouzdana, kreće se upravo od tog organizacijskoga područja – upravljanja informacijama i primjene strategija kritičkoga mišljenja. Pojedinaac mora znati upravljati informacijama i primjenjivati strategije kritičkoga mišljenja kako bi mogao pronaći, odabrati i vrednovati različite informacije i izvore informacija koje ga okružuju i kojima je izložen, analizirati probleme te argumentirati svoje izbore i odluke. Poučavanjem alata kritičkoga mišljenja, odnosno kritičkoga promišljanja svijeta, učenike se postupno vodi od početnoga poznavanja temeljnih činjenica i jednostavnoga zaključivanja, preko dodatnog istraživanja, povezivanja i razumijevanja konceptata, primjene naučenoga pa sve do inovativnoga i stvaralačkog rješavanja problema. Tako mišljenje učenika postaje složenije i sofisticiranije, a njegovo učenje i stjecanje znanja odvija se na višim kognitivnim

razinama. Slijedom toga, učenik kvalitetno promišlja svijet i stvarnost koji ga okružuju te nije sklon medijskim i ostalim manipulacijama kojima je izložen u suvremenom svijetu.

Kritičko promišljanje svijeta i stvarnosti, koje se odvija strategijama kritičkog mišljenja, predstavlja važnu kompetenciju formalnoga obrazovanja, ali su njegove implikacije puno šire. One uključuju osobnu i društvenu odgovornost pojedinaca te njegovu etičnost djelovanja za dobrobit zajednice. Suvremeno demokratsko društvo podrazumijeva angažirane građane koji promišljaju o političkim, etičkim i društvenim izazovima u svakodnevnom životu i autonomno djeluju. Socijalna zrelost, koja se ostvaruje razvojem kompetencije kritičkoga mišljenja, pomaže im u distanciranju od socijalnih pritisaka, zauzimanju stavova, donošenju nezavisnih procjena i preuzimanju odgovornosti za vlastito ponašanje, a pri tome su u socijalnim odnosima empatični i uključivi prema različitim pojedincima i zajednicama.

Istovremeno s kognitivnim odvijaju se i metakognitivni procesi kao važne sastavnice kritičkog promišljanja svijeta i kompetencije kritičkog mišljenja učenika te se time dolazi do treće domene – upravljanja vlastitim mišljenjem. Metakognicija je »mišljenje o mišljenju«. Metakognicija uključuje znanja i vještine kojima se upravlja vlastitim mišljenjem: praćenje, nadgledanje i procjena učinkovitosti, prema potrebi mijenjanje strategija, svijest o nekognitivnim procesima (emocije, motivacija, stavovi, predrasude, kao i vlastite slabosti koje se isprepliću s mišljenjem i utječu na njega).

Kurikulum nastavnoga predmeta Svijet i ja organiziran je trima međusobno povezanim domenama:

- A. Upravljanje informacijama i primjena strategija kritičkoga mišljenja
- B. Osobna i društvena odgovornost, etičnost djelovanja
- C. Upravljanje vlastitim mišljenjem.

A. Upravljanje informacijama i primjena strategija kritičkoga mišljenja

Istraživanja i rad s učenicima pokazuju da im je tehnologija dostupna, da se digitalnim mogućnostima rado koriste, ali to nužno ne uključuje sposobnost ispravne procjene različitih izvora znanja. U suvremenom digitalnom svijetu učenici su doslovno zasuti informacijama tako da vještine upravljanja informacijama podrazumijevaju prepoznavanje potrebe za

informacijom, pronalazak i razlikovanje prikladnih od neprikladnih izvora, kritičku procjenu prikupljenih informacija i njihovu učinkovitu uporabu. Ove se vještine isprepliću s kritičkim mišljenjem koje uključuje interpretaciju, analizu, zaključivanje, vrednovanje i samoregulaciju.

Poučavanje se mora usmjeriti na podršku razvoja kognitivnih dispozicija, stjecanju znanja i razvoju vještina koje će učeniku omogućiti:

- formiranje konkretnih i apstraktnih pojmova
- organizaciju i procesiranje informacija
- postavljanje jasnih i preciznih pitanja
- prikupljanje, razmatranje, objašnjenje i procjenu podataka i dokaza
- zaključivanje temeljeno na jasnim argumentima i obrazloženjima
- kreativno razmatranje alternativa u rješavanju problema
- osmišljavanje i vrednovanje postupaka, akcija i ishoda
- transformaciju i transfer znanja.

Takvim se poučavanjem razvija kompetencija informacijske pismenosti i kritičkoga mišljenja, a one snažno podupiru dubinsko učenje, transfer znanja te razumijevanje i učenikovo snalaženje u različitim kontekstima i situacijama u svijetu koji učenika okružuje.

B. Osobna i društvena odgovornost, etičnost djelovanja

Učestale i brze promjene u demokratskom društvu, svijetu koji okružuje današnje učenike, nameću potrebu za razvojem kompetencija pojedinca, koje su usmjerene njegovoj osobnoj dobrobiti, i kompetencija koje su usmjerene ostvarivanju zajedničkih ciljeva i dobrobiti društva u cjelini. One uključuju zalaganje za socijalnu ravnopravnost, pravdu, poštenje, funkcioniranje društvenih institucija, odupiranje korupciji i pritiscima, zaštitu ugroženih skupina, ekonomsku ravnopravnost, ekološku svijest, uvažavanje različitosti, miroljubivo rješavanje sukoba. Razvoj kompetencije kritičkoga mišljenja, koje osim znanja i vještina uključuje i vrijednosti, osnažuje učenike da kao ostvareni pojedinci aktivno sudjeluju u svijetu koji ih okružuje. Tijekom učenja i poučavanja predmeta Svijet i ja stvaraju se uvjeti za međudjelovanje i oživotvorenje etičkih vrijednosti: slobode, dostojanstva, ravnopravnosti, pravednosti, tolerancije, empatije, ljudskih prava i odgovornosti te razvoj unutarnje motivacije za život u zajednici i u skladu s tim vrijednostima. Cilj je učenicima pružiti odgojno-obrazovna iskustva koja omogućuju razvijanje moralnih i etičkih kompetencija, odnosno stjecanje znanja, razvijanje vještina i formiranje stajališta za moralno i etičko odlučivanje i djelovanje te razlikovanje ispravnog od neispravnog sagledavanjem različitih pristupa u rješavanju životnih situacija.

U ovoj se domeni učenici poučavaju vrlinama i vrijednostima odgovornosti, prihvaćanju sebe i drugih, otvorenosti za druge i drukčije, asertivnosti, solidarnosti i prosocijalnom ponašanju. Učenika se uči važnostima pravila za funkcioniranje u svijetu koji ga okružuje, osposobljava ga se za suživot u zajednici i uspostavljanje odnosa s drugim osobama kao sebi jednakima, ali i za propitivanje autoriteta. U projektnom i izvanučioničkom dijelu nastave cilj je učenike izvesti u zajednicu kako bi se upoznali i povezali s njom ili svojom aktivnošću pridonijeli njezinoj dobrobiti. Učenik razvija građansku odgovornost, razumijevanje načina na koji funkcionira realan svijet, jača socijalne vještine, odgovornost, samoučinkovitost i priprema se za razvoj karijere.

C. Upravljanje vlastitim mišljenjem

Za kritičko promišljanje svijeta, odnosno za razvoj kompetencije kritičkoga mišljenja, izuzetno je važna metakognicija. Metakognicija je ono što učenik zna o svom procesu razmišljanja uz razumijevanje obrazaca koji stoje iza toga. Uključuje i sposobnost upravljanja procesima planiranja, nadgledanja i evaluacije mišljenja.

Tri su glavne vrste metakognitivnih strategija: planiranje, nadgledanje i evaluacija.

- Planiranje se odnosi na različite aktivnosti pripreme, primjerice postavljanje ciljeva učenja, pregledavanje teksta prije čitanja, formiranje pitanja prije čitanja teksta i provedbu analize zadatka.
- Nadgledanje vlastitoga mišljenja i učenja uključuje različite strategije, primjerice praćenje pažnje, samotestiranje radi provjere razumijevanja učenog materijala, nadgledanje shvaćanja i rješavanja testa kao pripreme za ispit. Te strategije upozoravaju učenike na probleme u procesu učenja kao što su problemi pažnje, razumijevanja i razine usvojenog znanja ili vještina, što ih potiče na korigiranje i prilagodbu uporabom strategija regulacije koje su usko povezane s nadgledanjem.
- Evaluacija se odnosi na procjenu učinkovitosti primijenjenih strategija razmišljanja tijekom izvršavanja ili nakon izvršenoga zadatka.

D. ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI, SADRŽAJI I RAZINE USVOJENOSTI PO RAZREDIMA I DOMENAMA

Odgojno-obrazovni ishodi u 1. razredu osnovne škole – 70 sati godišnje

A. Upravljanje informacijama i primjena strategija kritičkoga mišljenja		
odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini »doobar«
OŠ SIJ A.1.1. Učenik tumači nove pojmove/informacije iz zadanih izvora.	Uz vođenje i pomoć učitelja učenik: – izdvaja nove pojmove/informacije iz zadanog izvora – pretražuje jednostavne izvore u potrazi za odgovorima – objašnjava nove pojmove/informacije svojim riječima – koristi se novim pojmovima/informacijama u različitim područjima.	– objašnjava nove pojmove/informacije svojim riječima
OŠ SIJ A.1.2. Učenik primjenjuje jednostavna pravila u	Uz vođenje i pomoć učitelja učenik: – traži veze među pojmovima	– određuje sličnosti i razlike među pojmovima

<p>određivanju odnosa među pojmovima/informacijama.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – objašnjava odnose među pojmovima – razvrstava pojmove prema zajedničkim/različitim obilježjima – klasificira pojmove – objašnjava jednostavne koncepte – stvara jednostavne koncepte – koristi se jednostavnim organizerima pojmova ili informacija prema uputama. 	
<p>OŠ SIJ A.1.3. Prenosi jednostavne poruke verbalno i neverbalno.</p>	<p>Učenik uz pomoć učitelja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje načine na koje se prenose poruke – objašnjava važnost jasnog i točnog prenošenja poruka – prepoznaje jasne i jednostavne poruke – oblikuje jasne i jednostavne poruke – prenosi jednostavne poruke verbalno i neverbalno – nabraja jednostavne uzroke nesporazuma u komunikaciji – kreativno prikazuje različite ishode prenošenja poruka. 	<ul style="list-style-type: none"> – oblikuje jasne i jednostavne poruke

Sadržaj za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

Za usvajanje ishoda A i B domene u razrednoj su nastavi pogodni sadržaji iz svakodnevnoga života učenika, predmetnih kurikulumu i kurikulumu međupredmetnih tema te oni koje kreira učitelj prema potrebama i interesima svojih učenika. Sadržaje mogu predložiti i učenici.

OŠ SIJ A.1.1. Različite teme u kojima se učenik susreće s novim i nepoznatim pojmovima ili informacijama, primjerice: *Postajem učenik, Donosim odluke, Pravila, Bonton, Kućni ljubimci, Obitelj, Učenje, Slobodno vrijeme, Prijateljstvo, Volim-ne volim...*

OŠ SIJ A.1.2. Različiti sadržaji iz svakodnevnoga života, drugih predmetnih kurikulumu i kurikulumu međupredmetnih tema te sadržaji koje kreira učitelj, a koji će učeniku omogućiti da svojim riječima objašnjava pojmove (predmete, pojave, objekte), uspoređuje ih (npr. malo-veliko), pronalazi odnose među njima (npr. dio-cjelina), uspostavlja analogije (npr. lijevo-desno, gore-dolje), klasificira ih (npr. živo-neživo), stvara jednostavne koncepte (npr. kruška, banana, jabuka - voće) i sl.

OŠ SIJ A.1.3. Pošiljatelj, primatelj kome se šalje i sredstvo slanja poruke (na temelju

prezentiranih materijala). Poruke koje nam prenose prometni znakovi i signalizacija, plakati (*jumbo* plakati), reklame, vizualni rasporedi i sl.

Nesporazumi ili šumovi u komunikaciji.

Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

Za usvajanje ishoda A i B domene u razrednoj nastavi potrebno se koristiti različitim izvorima: vizualnim (fotografije, modeli, slikovnice, slikopriče), tekstualnim (kratke priče, bajke, basne, pjesme, zagonetke i sl.); audiovizualnim (CD, DVD i sl.); digitalnim (videoisječci, kratki animirani uradci, e-slikovnice i sl.). Preporučuje se primjena IKT-a na različite načine. Kad god je moguće, izvore informacija treba povezati sa stvarnim životnim situacijama. Ohrabriti učenike na iznošenje vlastitoga mišljenja i osjećaja povezanih sa situacijom koja se istražuje pomoću zadanoga izvora informacija. Usmjerenim pitanjima poticati učenike na primjenu metakognitivnih strategija. Razvijati kulturu davanja konstruktivnih povratnih informacija drugima. Osim u učionici nastavnici se proces može odvijati i u drugim školskim prostorima (knjižnica, vrt, dvorište i sl.) ili javnim prostorima (park, muzej, kazalište i sl.).

OŠ SIJ A.1.1. Omogućiti učenicima istraživanje jednostavnih tiskanih i digitalnih izvora informacija. Usmjeravati ih na uočavanje nepoznatih pojmova ili informacija u zadanom izvoru. Poticati ih na postavljanje pitanja o zadanom izvoru te iznošenje svoga mišljenja, označavanju nepoznatoga pojma ili informacije kako bi postupno dolazili do odgovora i otkrivali smisao poruke koju donosi odabrani izvor informacija. Olujom ideja, vođenim razgovorom i pitanjima ili nekom drugom metodom, poticati nove neobične ideje. Ne preporučuje se da učitelj objašnjava nepoznati pojam ili informaciju dok se ne iscrpe učeničke ideje. Tek na kraju učitelj rezimira učeničke odgovore i po potrebi dodatno pojašnjava nepoznati pojam koji se može napisati na neko vidljivo mjesto (plakat na kojem bilježe nepoznate pojmove tijekom jedne nastavne godine) ili ako je moguće, pojam zamijeniti slikom, nacrtati ga. (*To je povezano uz A.1.2. kad se pojmovi organiziraju u obliku jednostavnih umnih mapa, grafičkog prikaza, a primjereno je zato što većinu riječi mogu pokušati zamijeniti crtežom.*)

OŠ SIJ A.1.2. Poticati istraživanje, razgovor, opažanje, postavljanje pitanja, razvrstavanje i klasificiranje pojmova. Koristiti se jednostavnim logičkim igrama, igrama asocijacija, igrama razvrstavanja pojmova, oblika, elemenata, igrom *Uvijek-ponekad-nikada* i sl. Primjer: učenik povezuje pojmove istog skupa i određuje njihov viši rodni pojam (pojmovi jabuka i kruška imaju viši rodni pojam – voće). Nabraja ostale niže rodne pojmove voća (trešnja, višnja, šljiva...) te određuje karakteristike pojma - voće. Objašnjava zašto je višnja niži, a voće viši rodni pojam. Na isti se način igra može provesti brojevima, oblicima, predmetima i sl. Na taj način učenik stvara koncepte.

OŠ SIJ A.1.3. Poticati govorno izražavanje i kreativnost. Usmjeravati na izbor točnih i jasnih pojmova za oblikovanje poruke. Usmjeravati na pažljivo slušanje sugovornika. Razvijati umijeće pristojne komunikacije.

Koristiti se kreativno ekspresivnim tehnikama. Za demonstraciju prijenosa poruka i nesporazuma u komunikaciji može poslužiti igra *Gluhi telefon*, pantomima, igrokaz *Pogodi što želim ispričati*, crtež ili neka slična igra. S učenicima opisati što se događa s porukom tijekom prijenosa od jedne do druge osobe (glazba, ples, igra, pokret).

Koristiti se metodom biografskog učenja koja se temelji na vlastitom iskustvu učenika, a

polazište je za jednostavnu raspravu, razmišljanje i dijalog (npr. učenici dobiju zadatak sjetiti se i ispričati situaciju u kojoj je došlo do nekog nesporazuma u komunikaciji zbog različitog shvaćanja i prenošenja poruke).

Zadaci u kojima učenik oblikuje poruku stavljanjem naučenoga pojma u kontekst rečenice, osmišljava različite rečenice u kojima će upotrijebiti naučeni pojam.

Uputiti učenike u sredstva prenošenja poruka: verbalno, neverbalno, različitim medijima (knjiga, novine, TV, internet).

B. Osobna i društvena odgovornost, etičnost djelovanja

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini »dobar«
<p>OŠ SIJ B.1.1.</p> <p>Učenik objašnjava važnost pravila za funkcioniranje zajednice.</p>	<p>Učenik uz pomoć učitelja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – nabraja zajednice kojima pripada – određuje svoju ulogu u zajednicama (sin/kći, unuk/unuka, učenik/učenica, športaš/športašica...) – nabraja osnovna pravila koja vrijede u obitelji, razredu, pojedinim institucijama... – opisuje pravila u pojedinim zajednicama – navodi dobre i loše strane postojanja pravila – navodi posljedice kršenja pravila – objašnjava kojih se pravila lako, a kojih teško pridržava – objašnjava koja bi razredna/obiteljska pravila zadržao, a koja promijenio – navodi svoja prava i odgovornosti. 	<p>– navodi dobre i loše strane postojanja pravila</p>
<p>OŠ SIJ B.1.2.</p> <p>Učenik opisuje primjereno i neprimjereno ponašanje u različitim situacijama.</p>	<p>Učenik uz pomoć učitelja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje primjerene i neprimjerene načine ponašanja prema drugima – objašnjava što treba napraviti kada se učenici neprimjereno ponašaju – objašnjava kako pridonosi suradnji i prijateljstvu u razredu – imenuje jednostavne emocije (strah, ljutnju, tugu, radost) koje doživljava u pojedinim situacijama 	<p>– razlikuje primjereno i neprimjereno ponašanje</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – povezuje doživljavanje jednostavnih emocija sa situacijama koje ih izazivaju – prepoznaje jednostavne emocije drugih na temelju verbalnih i neverbalnih znakova – prepoznaje primjerene i neprimjerene načine izražavanja emocija – opisuje situacije koje kod drugih mogu izazvati ugodne i neugodne emocije (tugu, strah, ljutnju, radost). 	
<p>OŠ SIJ B.1.3.</p> <p>Učenik sudjeluje u projektnim aktivnostima koje promiču solidarnost u zajednici.</p>	<p>Učenik uz vođenje i pomoć učitelja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – odabire temu projekta / miniprojekta – planira aktivnosti vezane uz projekt – slijedi upute za izradu aktivnosti/materijala vezanih uz projekt – sudjeluje u aktivnostima projekta – predstavlja aktivnosti i rezultate projekta. 	<ul style="list-style-type: none"> – sudjeluje u pripremi aktivnosti i materijala vezanih uz projekt
<p>Sadržaj za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>OŠ SIJ B.1.1. Zajednica (pravila u športskoj zajednici, izvannastavna/izvanškolska aktivnost, susjedstvo...).</p> <p>Škola, razred, obitelj (pravila ponašanja u razredu, u obitelji, u stanu/kući u kojoj živiš).</p> <p>Pravila u igri, pravila u očuvanju zdravlja.</p> <p>Djetetova prava i odgovornosti.</p> <p>Odgovorno ponašanje u domu, u zajednici, u prometu.</p> <p>OŠ SIJ B.1.2. Odnos prema drugima (kolegi, učitelju, članovima obitelji, poznatim i nepoznatim osobama).</p> <p>(Ne)primjereno ponašanje.</p> <p>Nesporazumi.</p> <p>Jednostavne emocije (strah, ljutnja, radost, tuga, gađenje, iznenađenje) i njihovo izražavanje.</p> <p>Suradnja i prijateljstvo.</p> <p>Pravednost.</p> <p>Svi sadržaji trebaju biti pogodni za poučavanje o navedenim temama: povjerenje, odgovornost, pristranost, poricanje, znatiželja, uspoređivanje, izbor i posljedica odabranog izbora, kako kontrolirati ponašanje koje one izazivaju. (Čemu služe osjećaji? Imamo li pravo</p>		

na sve osjećaje? Imamo li pravo na sva ponašanja koja su povezana s osjećajima? Kako kontrolirati osjećaje?)

OŠ SIJ B.1.3. Projektne aktivnosti u prvom razredu mogu se realizirati uz sljedeće teme:

- *Moje uloge i ponašanje u zajednici.*
- *Prijateljstvo, suradnja i uvažavanje različitosti.*
- *Ja u zajednici.*
- *Čemu služe pravila (uzroci i posljedice kršenja pravila)? Na koje načine možemo ispraviti svoje propuste te nadoknaditi štetu (materijalnu, emocionalnu, u socijalnim odnosima...) koja je nastala jer se nismo pridržavali dogovorenih pravila?*

Obilježavanje nekih dana koji pridonose dobrobiti pojedinca i zajednice (npr. Dan ljubaznosti, Dan smijeha, Međunarodni dan zagrljaja (21.1.), Međunarodni humanitarni dan (23.11.), Dan plesa (29. 4.), Međunarodni dan rijetkih bolesti (28./29. 2.), Međunarodni dan tolerancije (16. 11.), Svjetski dan izumitelja (9. 11.), Svjetski dan osoba s Down sindromom (Dan šarenih čarapa 21. 3.), Međunarodni dan darovitih učenika (21. 3.), Međunarodni dan dječjih prava (20. 11.), Dan ružičastih majica (posljednja srijeda u veljači), Međunarodni dan obitelji (15. 5.) i sl. Dane, koje će obilježavati, učitelj izabire u skladu s uzrastom učenika, njihovim interesima, temama koje obrađuje ili aktualnim događajima.

Uključivanje u školske i razredne projekte, primjerice: Projekt građanin, Memento prijateljstva, eTwinning te projekte udruga povezanih s odgojem i obrazovanjem.

Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

OŠ SIJ B.1.1. U poučavanju se može koristiti iskustveno učenje, npr. igranje uloga, forum teatar, ekspresivne tehnike, tehnike paralelnog mišljenja (npr. *Šest mislećih šešira*), crtanje, te razgovor s učenicima (npr. sokratovski dijalog).

Teme u svim nabrojanim ili nekim sličnim metodama mogu biti:

- *Zašto postoje pravila?*
- *Kako bi izgledao razred da se nitko ne drži pravila?*
- *Postoje li (ne)važna pravila?*
- *Postoji li zabavna igra u kojoj nema pravila?*
- *Svijet bez pravila.*

Edukativna vježba/igra *Uvijek/ponekad/nikad*. Temeljno je pitanje vježbe što bi uvijek trebalo funkcionirati da tvoj razred (ili neka druga zajednica) bude ugodno i sigurno mjesto, a što se nikad ne bi smjelo događati.

Nastavne situacije planirati i ostvarivati pomoću fotografija, slikovnih i drugih vizualnih izvora, trodimenzionalnih modela/izvora, audiovizualnih medija (videoisječci, kratki animirani uradci i sl.). Razgovor s učenicima i istraživanja temeljiti na predlošcima kao što su slikovnice, slikopriče, basne, kratke priče, bajke, pjesme, igrokazi, zagonetke i sl., prilagođene interesu i dobi učenika, kao i situacijama iz svakodnevnoga života iz kojih se može izvući konkluzija i koje mogu potaknuti raspravu o pravilima i njihovu funkcioniranju u zajednici.

OŠ SIJ B.1.2. Edukativna vježba/igra *Uvijek/ponekad/nikad*. Temeljno je pitanje koji postupci uvijek pripadaju u primjerena ponašanja, a koji postupci nikad ne pripadaju niti

mogu pripadati u primjerena ponašanja.

Metoda biografskog učenja - učenici usmeno, pisano, crtežom opisuju primjere iz vlastitog života kada su se neprikladno ponašali prema nekome ili se netko drugi tako ponašao prema njima. Učenik objašnjava koje su bile posljedice za njega, a koje za druge osobe.

Iza svakog učeničkog ponašanja stoje emocije i nezadovoljene potrebe. Koriste se izvori informacija/materijali u kojima glavni likovi prolaze nekim problemskim životnim situacijama s kojima se učenici mogu poistovjetiti. Postupcima likova i načinima kako rješavaju probleme, učenici postupno uče što bi i oni mogli učiniti kada se suoče s nekom sličnom problemskom situacijom.

Kao poticaj za razvoj ideja u ostvarivanju ovog ishoda može se koristiti serijal Roberta Knjaza (2021.) *Osjećaji*.

Neki od predloženih izvora:

- Tamara Vučković, Jelena Brezovec: *Mirko Bjesomirko*
- Tamara Vučković, Jelena Brezovec: *Gospodin Iz i gospođica Po*
- Tihana Lipovec Strahulj, Jelena Brezovec: *Ana i gospodin Strahojed*
- Tihana Lipovec Strahulj, Jelena Brezovec: *Gospođica Hoću*
- Tatjana Gjurković, Tea Knežević: *Lisica je naučila da sreća stanuje u srcima, Lavica može i zna biti sretna zbog drugoga, Konjić sreću dijelit zna nakon truda i uspjeha, Hrčak osjeća da postoji tiha i smirena sreća.*

Nastavne situacije planirati i ostvarivati pomoću fotografija, slikovnih i drugih vizualnih izvora, trodimenzionalnih modela/izvora, audiovizualnih medija (videoisječci, kratki animirani uradci i sl.). Razgovor s učenicima i istraživanja temeljiti na predlošcima kao što su slikovnice, slikopriče, kratke priče, bajke, pjesme, igrokazi, zagonetke i sl., prilagođene interesu i dobi učenika, kao i situacijama iz svakodnevnog života iz kojih se može zaključiti i koje mogu potaknuti raspravu o (ne)primjerenom ponašanju i posljedicama takvog ponašanja u različitim ljudskim zajednicama.

OŠ SIJ B.1.3. Cilj je kritičke akcije upoznati učenike s ulogom i načinom na koji funkcionira zajednica (razredna, školska, lokalna) te ih potaknuti i osnažiti za aktivan i odgovoran život u tim zajednicama. Preporuka je da se aktivnosti odvijaju u sklopu miniprojekata jer se tako učenici istovremeno poučavaju osnovnim vještinama upravljanja projektima i timskog rada. Uz pomoć i podršku učitelja učenici iskustveno uče pokretanje, planiranje, izvedbu, praćenje i vrednovanje jednostavnog projekta. Pri tome bi im trebalo omogućiti da se pokušaju izložiti različitim ulogama u timu.

Preporučuje se provesti najmanje dvije aktivnosti / dva projekta godišnje koji rastu po stupnju složenosti iz projekta u projekt ili/i iz razreda u razred. Krug djelovanja širi se od razreda i škole pa do lokalne ili šire zajednice. Osim vještine izrade projekta, potiče se kreativnost, suradničko učenje, međusobna povezanost učenika i povezanost sa zajednicom.

U svim je etapama projekta bitno formativno vrednovanje učeničkog doprinosa pojedinim aktivnostima tijekom rada na projektu, refleksija na procese mišljenja, proces rada i na rezultate rada (učenja). Svaki projekt (miniprojekt) / aktivnost može imati više uradaka koje su učenici kreirali. To su vidljivi i mjerljivi rezultati projekta/aktivnosti/učenja. Preporuka je da se uradci projekta objave u školi/zajednici kako bi ih i drugi imali priliku vidjeti, a to može motivirati učenike za daljnji rad. Učenike treba potaknuti da sudjelovanje u projektu zabilježe u svoj e-portfolijo, koji se kasnije može koristiti za profesionalnu orijentaciju

učenika, a može biti korisna povratna informacija roditeljima i drugim učiteljima. Također, e-portfolioj učenik samovrednuje svoj napredak.

Sumativno se vrednuje kvaliteta učeničkog rada u pojedinim fazama projekta, predstavljanje projekta pred publikom (npr. pripremljenost za prezentaciju, kvaliteta prezentacije i sl.), odgovaranje na pitanja publike i sl. Može se vrednovati i uključenost učenika koji je slušao izlaganje te je tijekom ili nakon izlaganja postavljao pitanja o projektu.

Važno je s učenicima na kraju napraviti osvrt na projekt (zadovoljstvo projektom i svojim zalaganjem tijekom projektnih aktivnosti, je li im nešto stvaralo poteškoće i jesu li ih uspjeli otклонiti, što su naučili, kako se mogu koristiti stečenim znanjem i sl.).

C. Upravljanje vlastitim mišljenjem

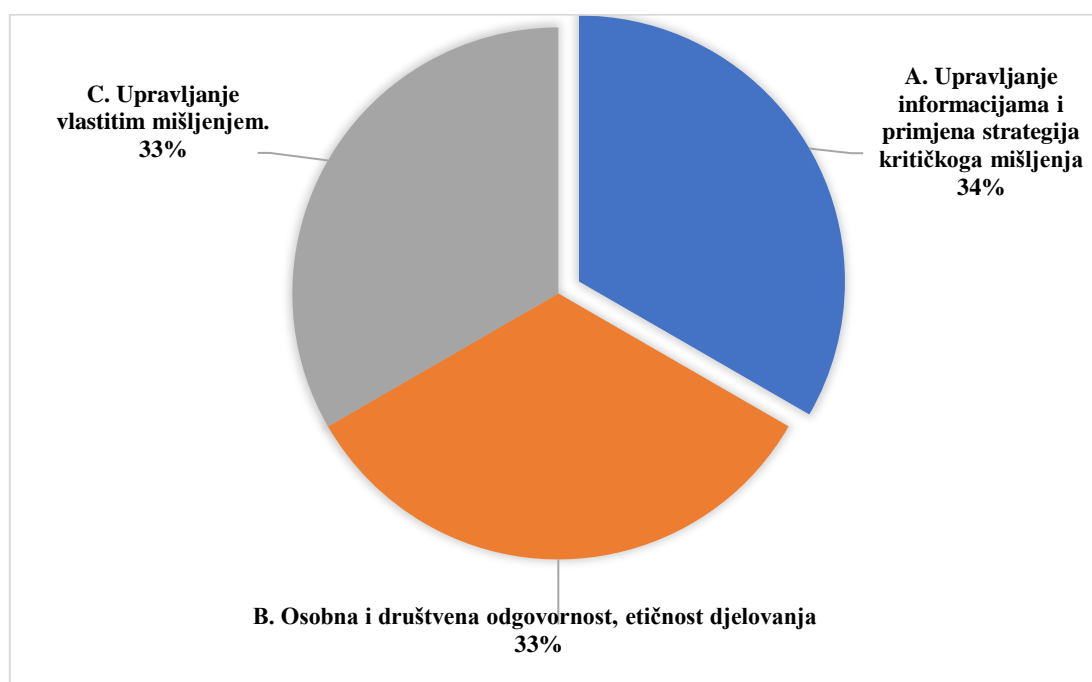
odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini »dobar« (formativno vrednovanje ishoda)
<p>OŠ SIJ C.1.1.</p> <p>Učenik postavlja jednostavna pitanja koja mu pomažu odrediti zahtjeve sadržaja/aktivnosti.</p>	<p>Uz vođenje i pomoć učitelja učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> – postavlja jednostavna pitanja u vezi sa zadanim sadržajem/aktivnosti – opisuje glavne elemente zadanog sadržaja i cilj rada na njemu – određuje poznate i nepoznate elemente sadržaja/aktivnosti – navodi pristupe kojima se može koristiti i izabire jedan pristup – izražava svoje mišljenje o sadržaju /aktivnosti. 	<p>– opisuje zahtjeve zadanog sadržaja/aktivnosti</p>
<p>OŠ SIJ C.1.2.</p> <p>Učenik prati tijek rada na sadržaju.</p>	<p>Uz vođenje i pomoć učitelja učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> – primjenjuje upute tijekom rada na sadržaju – prati korake u radu – prepoznaje nejasnoće i poteškoće u radu – po potrebi prilagođava ili mijenja pristup u radu. 	<p>– opaža donosi li izabrani pristup željeni rezultat i uspjeh u radu</p>
<p>OŠ SIJ C.1.3.</p> <p>Učenik procjenjuje svoj uspjeh u radu.</p>	<p>Uz vođenje i pomoć učitelja učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje svoj način razmišljanja – opisuje načine prevladavanja poteškoće – izražava svoje doživljaje (emocije i motivaciju) tijekom rada na sadržaju 	<p>– opisuje što je dobro napravio</p>

	<p>– procjenjuje zadovoljstvo svojim radom na jednostavnoj skali od tri stupnja.</p>	
<p>Sadržaj za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>Za usvajanje ishoda C domene koriste se sadržaji A i B domene. Učitelj se može koristiti primjerima iz svakodnevnoga života ili sadržajima predmetnih kurikuluma i kurikuluma međupredmetnih tema za izravno poučavanje i uvježbavanje vještina metakognicije.</p> <p>Primjerice, sadržaji mogu biti rješavanje jednostavnoga matematičkoga zadatka, prepričavanje kratkoga i jednostavnog teksta, formuliranje vlastitoga mišljenja o nekoj temi, rješavanje pojedine problemske situacije, sudjelovanje u projektu, razrednim aktivnostima i sl.</p>		
<p>Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>Učenik se uz vođenje i pomoć učitelja osvrće na svoj proces mišljenja prije, tijekom i nakon aktivnosti; razmatra što je radio i na koji je način pristupao i razmišljao u pojedinoj etapi rada na sadržaju ili izvođenja neke aktivnosti te kako može unaprijediti svoje mišljenje i učenje tijekom rada.</p> <p>Učitelj treba poticati i podržavati učenike u primjeni metakognitivnih vještina tijekom aktivnosti ili rada na različitim sadržajima, a grupnim diskusijama i međusobnim razmjenama iskustava učenici spoznaju kojim su se znanjima i vještinama koristili kako bi unaprijedili svoje strategije kritičkog mišljenja i učenja.</p> <p>U početku učitelj treba izravno poučavati i demonstrirati metakognitivne vještine (strategije) planiranja, praćenja, samovrednovanja, a nakon toga ih učenik primjenjuje na sličnom sadržaju uz njegovo vođenje i pomoć.</p> <p>Primjeri pitanja koja mogu potaknuti metakognitivne procese:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tijekom etape planiranja (C1.1.): Što je ovdje problem? Kako možemo objasniti problem? Jesmo li već rješavali sličan zadatak/problem? Što nam je poznato? Što znamo već o tome? Što trebamo saznati? Kako ćemo to saznati? Što trebamo učiniti? Što bismo sve trebali istražiti? Na koje sve načine bismo to mogli napraviti? Koji način bi bio bolji? I sl. – tijekom etape praćenja (C1.2.): Kako možemo znati da smo na dobrom putu? Što trebamo učiniti ako nešto ne razumijemo? Što smo već saznali? Kako to možemo iskoristiti u ovoj situaciji? Trebamo li pokušati drukčije? Jesmo li pažljivo slušali/pročitali uputu? Koliko smo razumjeli uputu? Kako ćemo organizirati informacije da ih bolje razumijemo? Postoji li još neki način na koji bismo mogli riješiti problem? I sl. – tijekom etape samovrednovanja (C1.3.): Koliko smo zadovoljni rezultatom učenja, rješavanja zadatka ili problema? Što još ne razumijemo? Kako možemo provjeriti svoje razumijevanje? Što trebamo učiniti? Može li naš rad biti bolji? Što trebamo još učiniti? Zašto i kako? (Za lakše izražavanje stupnja zadovoljstva mogu se koristiti emotikoni, jednostavne brojčane skale ili neki drugi vizualni modeli.) <p>Učitelj potiče učenike na primjenu metakognitivnih strategija kad:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pitanjima usmjerava aktivnost ili rad na sadržaju – potiče postavljanje pitanja tijekom etape planiranja, praćenja i samovrednovanja 		

- potiče korištenje unutrašnjeg govora tijekom rada
- tijekom rada potiče opažanje vlastitih misaonih procesa, emocija i motivacije učenika.

Važno je učenike usmjeravati na opažanje i verbaliziranje vlastitih misaonih procesa, emocija i motivacije, vlastite uspješnosti i zadovoljstva tijekom rada, a pogreškama pristupati kao izazovima, prilikama i poticaju za učenje i daljnje istraživanje.

Ova je domena koncipirana na isti način i značajno korelira s domenom Upravljanje svojim učenjem u međupredmetnoj temi Učiti kako učiti. Preporučuje se da učitelj u poučavanju povezuje ishode ovih dviju domena. Svladavajući znanja, vještine i kompetencije koje se u njima poučavaju, učenik može poboljšati svoje razumijevanje i uspješnost u različitim školskim i izvanškolskim područjima.

Slika 1: Prijedlog postotne zastupljenosti predmetnih područja u 1. razredu osnovne škole

Odgojno-obrazovni ishodi u 2. razredu osnovne škole – 70 sati godišnje

A. Upravljanje informacijama i primjena strategija kritičkoga mišljenja		
odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini »dobar«
<p>OŠ SIJ A.2.1.</p> <p>Učenik organizira ključne pojmove koristeći se različitim izvorima informacija.</p>	<p>Uz vođenje i pomoć učitelja učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pretražuje jednostavne izvore u potrazi za odgovorima – objašnjava nepoznate pojmove/informacije svojim riječima – postavlja jednostavna pitanja o nepoznatim pojmovima/informacijama – izdvaja i zapisuje ključne informacije iz različitih izvora – organizira i grupira informacije na jednostavan način (umne mape, skice, modeli, tablice) – koristi se novim pojmovima/informacijama u različitim područjima – povezuje nove informacije s prethodnim znanjima i iskustvom – donosi odluku o pristupu zadatku ili problemu temeljem prikupljenih informacija. 	<ul style="list-style-type: none"> – objašnjava ključne pojmove, ideje i poruke iz određenoga izvora
<p>OŠ SIJ A.2.2.</p> <p>Učenik primjenjuje jednostavne strategije kritičkoga mišljenja pri rješavanju problema.</p>	<p>Uz vođenje i pomoć učitelja učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> – primjenjuje jednostavne korake u rješavanju problema, zadataka – pažljivo čita i prati upute – izdvaja ključne elemente problema – prisjeća se što već zna o problemu i koja mu prethodna znanja mogu koristiti – traži informacije koje mu nedostaju za razumijevanje i rješenje problema – ispravno se koristi novim pojmovima za rješavanje problema – postavlja pitanja o problemu – organizira informacije za bolje 	<ul style="list-style-type: none"> – organizira informacije na jednostavan način za bolje rješavanje problema

	<p>rješavanje problema</p> <ul style="list-style-type: none"> – zapisuje postupak rješavanja problema – provjerava odabrano rješenje – pristupa problemu na različite načine ili iz različitih perspektiva. 	
<p>OŠ SIJ A.2.3.</p> <p>Učenik interpretira informacije iz različitih perspektiva.</p>	<p>Učenik uz pomoć učitelja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – oblikuje jednostavnu i logičnu cjelinu sastavljenu od prikupljenih informacija – objašnjava važnost točnog prenošenja informacija – opisuje prepreke koje dovode do nesporazuma u komunikaciji – razlikuje poželjne od nepoželjnih načina verbalne i neverbalne komunikacije – interpretira informaciju (situaciju) iz različitih perspektiva – objašnjava moguće posljedice i ishode situacija povezane s različitim razumijevanjem informacija. 	<ul style="list-style-type: none"> – objašnjava različite perspektive i interpretacije informacija
<p>Sadržaj za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>OŠ SIJ A.2.1. Izabрати različite sadržaje (tekstualne, vizualne, audiovizualne itd.) iz svakodnevnoga života ili ostalih predmetnih kurikuluma i kurikuluma međupredmetnih tema koji će učenicima omogućiti razvijanje vještine postavljanja pitanja u vezi sa zadatkom, pretraživanjem izvora, usmjeravanjem i izdvajanjem bitnoga, aktiviranjem i povezivanjem s prethodnim znanjima.</p> <p>OŠ SIJ A.2.2. Problemski zadatci (mozgalice, šifrirane poruke, anagrami, zagonetke) ili problemske situacije iz stvarnoga učeničkog života (primjerice kako organizirati rođendansku zabavu) na kojima učenici imaju priliku vježbati strategije rješavanja problema i biti kreativni.</p> <p>OŠ SIJ A.2.3. Različiti oblici komunikacije među ljudima (slabovidne osobe, gluhoonijeme osobe, osobe koje dolaze iz drugoga govornog područja (izbjeglice) ili manjinske zajednice.</p> <p>Razumijevanje različitih mišljenja i perspektiva.</p> <p>Postavljanje pitanja, sažimanje, prepričavanje, verbalna i neverbalna komunikacija.</p> <p>Znakovi, simboli, drukčija pisma i sredstva komunikacije, šifrirane poruke, dešifriranje i sl.</p>		
<p>Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>OŠ SIJ A.2.1. Koristiti se različitim izvorima: vizualnim (fotografije, modeli, slikovnice,</p>		

slikopriče, reklame), tekstualnim (kratke priče, bajke, basne, pjesme, zagonetke i sl.); audiovizualnim (CD, DVD i sl.); digitalnim (videoisječci, kratki animirani uradci, e-slikovnice i sl.). Preporučuje se primjena IKT-a na različite načine.

Postupno i jasno oblikovanim zadacima i uputama voditi učenike prema uočavanju bitnoga i usustavljivanju pojmova i informacija u umnim mapama, grafičkim prikazima i sl.

OŠ SIJ A.2.2. Za učenike osmisliti različita iskustva učenja tijekom kojih raspravljaju, istražuju, dolaze do zaključaka i pronalaze rješenje problema suradničkim učenjem.

Učitelj vodi učenike tijekom procesa rješavanja ovim koracima: određuje što je problem, određuje elemente problema, izdvaja što je poznato, a što nepoznato o problemu, određuje izvor kojim će se koristiti za rješavanje problema, izabire način rješavanja, provjerava rješenja, razmatra može li se problem drukčije riješiti i ima li jedno ili više rješenja (kreativno mišljenje).

Poticati izdvajanje bitnoga, sažimanje podataka, organiziranje (popisi, modeli, tablice, skice), vizualno prikazivanje (skice, crteži).

OŠ SIJ A.2.3. Osmišljavati nastavne situacije kojima se učenike potiče na interpretaciju informacija iz različitih perspektiva i uloga.

Usmjeravati na jasno govorno izražavanje i poštivanje vrednota govornoga jezika uz istovremeno senzibiliziranje i uvažavanje različitih oblika sporazumijevanja među ljudima (primjerice kako komunicirati s gluhom, nijemom, slijepom osobom ili osobom koja govori drugim jezikom). Razvijati spoznaju da je komunikacija ljudska potreba i da se ostvaruje na različite načine.

Poticati učenike na uočavanje sredstava pomoću kojih možemo komunicirati (slika, tekst, govor, glazba, znakovni jezik, Brailleovo pismo, prometna signalizacija, brodovi i avioni putem svjetla, izviđači pomoću zastavica i sl.).

Može se koristiti asistivna tehnologija te upoznati učenike s nekim jednostavnijim aplikacijama potpomognute komunikacije.

Dramskim tehnikama (pantomimom, dijalogom, monologom) učenike poticati na razlikovanje verbalne i neverbalne komunikacije te poželjnih i nepoželjnih oblika komunikacije.

Metoda igranja uloga omogućit će učenicima sagledavanje informacija i komunikacije iz različitih perspektiva i kreativno prikazivanje.

Poticati uočavanje važnosti točnog prenošenja poruke i provjeravanje razumijevanja poruke tako da se izbjegnu nesporazumi.

Različiti ljudi različito mogu protumačiti ili shvatiti istu informaciju. Tako se može potaknuti rasprava vođenim pitanjima: Što za tebe znači ova informacija? Znači li to drugome učeniku isto to? Meni to znači... U čemu je razlika? Zašto to vidimo drukčije? Kako bi ovu situaciju ispričao/ispričala da si u nekoj drugoj ulozi (roditelj, učitelj, dječak/djevojčica, sporedni / glavni lik, promatrač i sl.)?

Književna djela u kojima se razrađuju različite perspektive interpretacije informacija, na primjer u slikovnicama:

- Gugger, R. Röthlisberger, S. (2021.) *Planina*, Zagreb: Planet Zoe

– Wenzel, B. (2022.) <i>Mirno leži kamen</i> , Zagreb: Profil knjiga d.o.o.		
B. Osobna i društvena odgovornost, etičnost djelovanja		
odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini »dobar«
OŠ SIJ B.2.1. Učenik objašnjava važnost odgovornog ponašanja prema sebi i drugima.	Učenik: – vlastitim riječima objašnjava pojam odgovornost – daje primjer odgovornog ponašanja – objašnjava važnost odgovornog ponašanja prema sebi i drugima – navodi primjere odgovornosti prema sebi i drugima – opisuje važnost pridržavanja pravila za život u zajednici – raspravlja o prednostima i nedostacima pridržavanja pravila – raspravlja o vlastitim izborima ponašanja – raspravlja o posljedicama svojih izbora – povezuje odgovornost i određene osobine ličnosti (poput hrabrosti, iskrenosti i sl.).	– navodi primjere odgovornog ponašanja
OŠ SIJ B.2.2. Učenik objašnjava postojanja sličnosti i razlika među drugima.	Učenik uz pomoć učitelja: – razlikuje pojmove: nepoznata osoba, poznanik, prijatelj, najbolji prijatelj – prepoznaje različite odnose među ljudima (učenik-učitelj, roditelj-dijete, brat-sestra, prijatelji ...) – opisuje svoje i tuđe emocije, osobine, ponašanja, vještine, znanja – određuje sličnosti i razlike između sebe i drugih – razlikuje osobine i ponašanja na koja se može utjecati (npr. marljivost, pristojnost, dobrota i sl.) i na koja se ne može utjecati (npr.: spol, boja očiju, boja kože i sl.)	– učenik navodi prednosti postojanja sličnosti i razlika među ljudima

	<ul style="list-style-type: none"> – razlikuje svoje snage i slabosti (osobine, ponašanja, vještine, znanja) – razrađuje plan kako unaprijediti neku osobinu ili ponašanje – objašnjava važnost slobodnog iznošenja svojih ideja, stavova i mišljenja – uvažava ideje, stavove i mišljenja drugih – objašnjava jednostavne načine na koje može upravljati svojim emocijama i ponašanjem u zahtjevnim situacijama. 	
<p>OŠ SIJ B.2.3.</p> <p>Učenik sudjeluje u projektnim aktivnostima koje promiču solidarnost u zajednici.</p>	<p>Učenik uz pomoć učitelja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – odabire temu projekta / miniprojekta – planira aktivnosti vezane uz projekt – priprema aktivnosti/materijale vezane uz projekt – sudjeluje u aktivnostima projekta – predstavlja aktivnosti i rezultate projekta. 	<ul style="list-style-type: none"> – sudjeluje u pripremi aktivnosti i materijala vezanih uz projekt
<p>Sadržaj za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>OŠ SIJ B.2.1.</p> <p>Odgovornost učenika /učitelja/roditelja/odraslih. Odgovornost za sebe/druge. Primjeri i posljedice odgovornog i neodgovornog ponašanja. Odgovornost prema planetu Zemlji. Iskrenost.</p> <p>Hrabrost.</p> <p>Svi sadržaji trebaju biti pogodni kako bi se oko njih mogla povesti rasprava na način da se učeniku pruži mogućnost iskazivanja vlastitoga mišljenja ili stava o važnosti pridržavanja pravila te posljedica koje može izazvati nepridržavanje pravila u razrednoj zajednici, obitelji, na ulici (prometu). Potaknuti raspravu o važnosti odgovornosti za sebe, za druge i za vlastitu zajednicu.</p> <p>OŠ SIJ B.2.2.</p> <p>Sličnosti.</p> <p>Razlike.</p> <p>Različite vrste odnosa (učenik-učitelj, brat-sestra, pacijent-doktor, roditelj-dijete...).</p> <p>Vještine i znanja.</p>		

Uvažavanje drugih i drukčijih.

Samopoštovanje.

Nepoznata osoba, poznanik, prijatelj, najbolji prijatelj...

Vlastito i tuđe mišljenje.

Vlastite suprotnosti.

Svi sadržaji trebaju biti pogodni kako bi se mogla povesti rasprava tako da se učeniku pruži mogućnost iskazivanja vlastitoga mišljenja ili stava o različitostima i sličnostima među ljudima, različitim ponašanjima, važnostima kreiranja i iznošenja vlastitog mišljenja uvažavajući tuđe mišljenje.

OŠ SIJ B.2.3.

Projektne aktivnosti u drugom razredu mogu se realizirati uz sljedeće teme:

- Moje uloge i ponašanje u zajednici
- Prijateljstvo, suradnja i uvažavanje različitosti
- Ja u zajednici
- Čemu služe pravila (uzroci i posljedice kršenja pravila)? Kako možemo ispraviti svoje propuste te nadoknaditi nastalu štetu (materijalnu, emocionalnu, u socijalnim odnosima) jer se nismo pridržavali dogovorenih pravila?

Obilježavanje dana koji pridonose dobrobiti pojedinca i zajednice (npr.: Dan ljubaznosti, Dan smijeha, Međunarodni dan zagrljaja (21.1.), Međunarodni humanitarni dan (23. 11.), Dan plesa (29. 4.), Međunarodni dan rijetkih bolesti (28./29. 2.), Međunarodni dan tolerancije (16. 11.), Svjetski dan izumitelja (9. 11.), Svjetski dan osoba s Down sindromom (Dan šarenih čarapa 21. 3.), Međunarodni dan darovitih učenika (21. 3.), Međunarodni dan dječjih prava (20. 11.), Dan ružičastih majica (posljednja srijeda u veljači), Međunarodni dan obitelji (15. 5.) i sl. Dane, koje će obilježavati, učitelj izabire u skladu s uzrastom učenika, njihovim interesima, temama koje obrađuje ili aktualnim događajima.

Uključivanje u školske i razredne projekte, primjerice: Projekt građanin, Memento prijateljstva, eTwinning te projekte udruga povezanih s odgojem i obrazovanjem.

Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

OŠ SIJ B.2.1. Učitelj odabire priču / animirani film / pripovijetku u kojoj se jedan od likova ne pridržava pravila i to mu donosi negativne posljedice. Poticati učenike da objasne koja pravila lik iz priče / animiranog filma / pripovijetke nije poštovao i koje su bile posljedice za njega. Jesu li te posljedice utjecale na nekoga i koje su to posljedice? (Npr. Crvenkapica je zastala da bi ubrala prekrasno cvijeće iako joj je majka savjetovala da to ne čini. Koje je mogućnosti imala? Koje su posljedice njezina izbora?)

Učitelj odabire priče u kojima je jasno kako neodgovorno ponašanje i izbjegavanje pravila može dovesti do nepoželjnih posljedica ili potiče učenika da se temeljem vlastitog iskustva sjeti sličnih primjera (priča i biografsko učenje).

Neki od materijala koji se mogu koristiti:

- Vučković, T. Brezovac, J. (2019.) *Gospodin Iz i gospođica Po*, Varaždin: Evenio

- Elisenda Castells, E. Fabrega M.(2019.) *Odgovornost: briga o izgubljennoj maci*, Zagreb: Neretva
- Medica, S. (2020.) *Izgubljeni Flegi*, Rijeka: Primorsko goranska županija
- Mezak, M., Salamon, J. (2019.) *Plastično more*, Zagreb: Novi izrazi.

Nastavne situacije planirati i ostvarivati pomoću fotografija, slikovnih i drugih vizualnih izvora, trodimenzionalnih modela/izvora, audiovizualnih medija (videoisječci, kratki animirani uradci i sl.). Razgovor s učenicima i istraživanja temeljiti na predlošcima kao što su slikovnice, slikopriče, kratke priče, bajke, pjesme, igrokazi, zagonetke i sl., prilagođene interesu i dobi učenika, kao i situacijama iz svakodnevnog života u kojima se tematizira (ne)pridržavanje pravila u različitim kontekstima i s različitim posljedicama.

OŠ SIJ B.2.2. Učenicama se može zadati određeni problem (zagađenost prirode, dugo radno vrijeme roditelja i sl.) i potaknuti ih da razmisle i iznesu svoj stav o tom problemu, primjereno uzrastu učenika i njihovim sposobnostima. Uputiti ih da slušaju druge učenike i njihove stavove te da izraze svoje mišljenje o tom stavu. Potaknuti ih da se igraju različitim vrstama mišljenja i na taj način iznesu vlastito mišljenje o zadanom problemu, osvrnu se na stav suučenika i uvide koliko je važno iznijeti svoje vlastito mišljenje.

Nastavne situacije planirati i ostvarivati pomoću fotografija, slikovnih i drugih vizualnih izvora, trodimenzionalnih modela/izvora, audiovizualnih medija (videoisječci, kratki animirani uradci i sl.). Razgovor s učenicima i istraživanja temeljiti na predlošcima kao što su slikovnice, slikopriče, kratke priče, basne, bajke, pjesme, igrokazi, zagonetke i sl., prilagođene interesu i dobi učenika, kao i situacijama iz svakodnevnoga života koje tematiziraju razlike i sličnosti u mišljenjima, različite reakcije na različita mišljenja, prepoznavanje svojih i tuđih prednosti i slabosti i sl.

Neki od materijala koji se mogu koristiti:

- Percival, T. (2020.) *Posve Norman*, Zagreb: Profil
- Brenifierm O., Despres, J. (2019.) *Ja i moja suprotnost - Knjiga svih karaktera*, Zagreb: Meanandar Media
- Donaldson, J. (2017.) *Ružna petorka*, Zagreb: Ibis grafika
- McKee, D. (2015.) *Elmer i izgubljeni medo*, Zagreb: Golden marketing
- Milun, K. (2007.) *Zmaj Škakljaj*, Zagreb: Ibis grafika.

OŠ SIJ B.2.3. Cilj je kritičke akcije upoznati učenika s ulogom i načinom na koji funkcionira zajednica (razredna, školska, lokalna) te ih potaknuti i osnažiti za aktivan i odgovoran život u tim zajednicama. Preporuka je da se aktivnosti odvijaju u sklopu miniprojekata jer se tako učenici istovremeno poučavaju osnovnim vještinama upravljanja projektima i timskog rada. Uz pomoć i podršku učitelja učenici iskustveno uče pokretanje, planiranje, izvedbu, praćenje i vrednovanje jednostavnog projekta. Pri tome bi im trebalo omogućiti da se pokušaju izložiti različitim ulogama u timu.

Preporučuje se provesti najmanje dvije aktivnosti / dva projekta godišnje koji rastu po stupnju složenosti iz projekta u projekt ili/i iz razreda u razred. Krug se djelovanja širi od razreda i škole pa do lokalne ili šire zajednice. Osim vještine izrade projekta, potiče se kreativnost, suradničko učenje, međusobna povezanost učenika i povezanost sa zajednicom.

U svim je fazama projekta bitno formativno vrednovanje učeničkog doprinosa pojedinim aktivnostima tijekom rada na projektu, refleksija na procese mišljenja, proces rada i na rezultate rada (učenja). Svaki projekt (miniprojekt) /aktivnost može imati više uradaka koje su učenici kreirali. To su vidljivi i mjerljivi rezultati projekta/aktivnosti/učenja. Preporuka je da se uradci projekta objave u školi/zajednici kako bi ih i drugi imali priliku vidjeti, a to može motivirati učenike za daljnji rad. Učenike treba potaknuti da sudjelovanje u projektu zabilježe u svoj e-portfolio, koji se kasnije može koristiti za profesionalnu orijentaciju učenika, a može biti korisna povratna informacija roditeljima i drugim učiteljima. Također, e-portfolioj učenik samovrednuje vlastiti napredak.

C. Upravljanje vlastitim mišljenjem

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini »dobar« (formativno vrednovanje ishoda)
OŠ SIJ C.2.1. Učenik objašnjava neke od mogućih pristupa sadržaju/aktivnosti.	Učenik uz pomoć učitelja: <ul style="list-style-type: none"> – objašnjava glavne elemente zadanog sadržaja/aktivnosti i cilj rada – kreira i koristi se pitanjima koja mu pomažu u radu – uspoređuje poznate i nepoznate elemente sadržaja/aktivnosti – opisuje pristupe kojima se može koristiti i odabire jedan prema svom izboru – primjenjuje jednostavne strategije mišljenja, učenja i rješavanja problema – objašnjava svoje mišljenje o sadržaju /aktivnosti. 	– odabire pristup sadržaju/aktivnosti prema svom izboru.
OŠ SIJ C.2.2. Učenik prati tijek rada na sadržaju/aktivnosti.	Učenik uz pomoć učitelja: <ul style="list-style-type: none"> – primjenjuje upute tijekom rada na sadržaju/aktivnosti – koristi se unutarnjim govorom i prati korake u radu – opaža nejasnoće i poteškoće u radu – po potrebi mijenja pristup rada – po potrebi traži pomoć i savjet u radu – po potrebi mijenja pristup 	– opaža je li uspješan u radu i po potrebi mijenja pristup sadržaju
OŠ SIJ C.2.3. Učenik objašnjava zadovoljstvo svojim	Učenik uz pomoć učitelja: <ul style="list-style-type: none"> – objašnjava koje je elemente sadržaja 	– objašnjava što je dobro napravio tijekom rada na

radom i ostvarenim rezultatima.	uspješno riješio, a koje nije uspio riješiti – objašnjava kako je prevladao poteškoće – opisuje svoje doživljaje (emocije i motivaciju) tijekom rada na sadržaju – određuje je li zahtjeve sadržaja riješio u zadanom vremenu – nabraja nekoliko stvari na koje mora obratiti pozornost u budućem radu.	sadržaju/aktivnosti
---------------------------------	---	---------------------

Sadržaj za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

Za usvajanje ishoda C domene koriste se sadržaji A i B domene. Učitelj se može koristiti primjerima iz svakodnevnoga života ili sadržajima predmetnih kurikuluma i kurikuluma međupredmetnih tema za izravno poučavanje i uvježbavanje vještina metakognicije.

Primjerice, sadržaji mogu biti rješavanje jednostavnoga matematičkog zadatka, prepričavanje kratkog i jednostavnog teksta, formuliranje vlastitog mišljenja o nekoj temi, rješavanje neke problemske situacije, sudjelovanje u projektu, razrednim aktivnostima i sl.

Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

Učenik se uz vođenje i pomoć učitelja osvrće na svoj proces mišljenja prije, tijekom i nakon aktivnosti; razmatra što je radio i na koji je način pristupao i razmišljao u pojedinoj etapi rada na sadržaju ili etapi izvođenja pojedine aktivnosti te kako može unaprijediti svoje mišljenje i učenje tijekom rada.

Učitelj treba poticati i podržavati učenike u primjeni metakognitivnih vještina tijekom aktivnosti ili rada na različitim sadržajima, a grupnim diskusijama i međusobnim razmjenama iskustava učenici spoznaju kojim su se znanjima i vještinama koristili kako bi unaprijedili svoje strategije kritičkog mišljenja i učenja.

I u drugom razredu učitelj treba nastaviti izravno poučavati i demonstrirati metakognitivne vještine (strategije) planiranja, praćenja, samovrednovanja, a nakon toga ih učenik primjenjuje i uvježbava na sličnom sadržaju uz njegovu pomoć. Cilj je sve više osamostaljavati učenika kako bi se samostalno mogao koristiti metakognitivnim vještinama u različitim kontekstima.

Primjeri pitanja koja mogu potaknuti metakognitivne procese:

- tijekom etape planiranja (C.2.1.): Što je ovdje problem? Kako možemo objasniti problem? Jesmo li već rješavali sličan zadatak/problem? Što nam je poznato? Što već znamo o tome? Što trebamo saznati? Kako ćemo to saznati? Što trebamo učiniti? Što bismo sve trebali istražiti? Na koje bismo načine mogli to napraviti? Koji način bi bio bolji? I sl.
- tijekom etape praćenja (C.2.2.): Kako možemo znati da smo na dobrom putu? Što trebamo učiniti ako ne razumijemo? Što smo već saznali? Kako to možemo iskoristiti u ovoj situaciji? Trebamo li pokušati drukčije? Jesmo li pažljivo slušali/pročitali uputu? Koliko smo razumjeli uputu? Kako ćemo organizirati informacije da ih bolje

razumijemo? Na koji još način možemo riješiti problem? I sl.

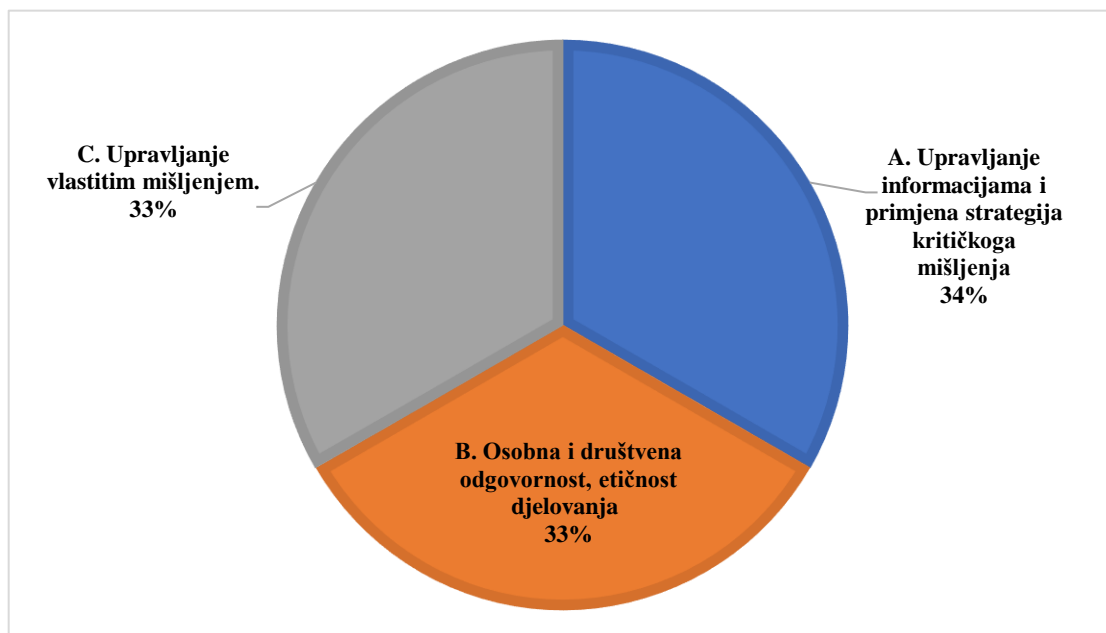
- tijekom etape samovrednovanja (C.2.3.): Koliko smo zadovoljni rezultatom učenja, rješavanja zadatka ili problema? Što još ne razumijemo? Kako možemo provjeriti svoje razumijevanje? Što trebamo učiniti? Može li naš rad biti bolji? Zašto i kako? (Za lakše izražavanje stupnja zadovoljstva mogu se koristiti emotikoni, jednostavne broјčane skale ili neki drugi vizualni modeli.)

Učitelj potiče učenike na primjenu metakognitivnih strategija kad:

- pitanjima usmjerava aktivnost ili rad na sadržaju
- potiče postavljanje pitanja tijekom etape planiranja, praćenja i samovrednovanja
- potiče korištenje unutrašnjeg govora tijekom rada
- tijekom rada potiče opažanje vlastitih misaonih procesa, emocija i motivacije učenika.

Važno je učenike usmjeravati na opažanje i verbaliziranje vlastitih misaonih procesa, emocija i motivacije, vlastite uspješnosti i zadovoljstva prilikom rada, a pogreškama pristupati kao izazovima, prilikama i poticaju za učenje i daljnje istraživanje.

Ova je domena koncipirana na isti način i značajno korelira s domenom Upravljanje svojim učenjem u međupredmetnoj temi Učiti kako učiti. Preporučuje se da učitelj u poučavanju povezuje ishode ovih dviju domena. Svladavajući znanja, vještine i kompetencije koje se u njima poučavaju, učenik može poboljšati svoje razumijevanje i uspješnost u različitim školskim i izvanškolskim područjima.

Slika 2: Prijedlog postotne zastupljenosti predmetnih područja u 2. razredu osnovne škole

Odgojno-obrazovni ishodi u 3. razredu osnovne škole – 70 sati godišnje

A. Upravljanje informacijama i primjena strategija kritičkog mišljenja		
odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini »dobar«
OŠ SIJ A.3.1. Učenik uspoređuje definicije pojmova.	Učenik: – određuje najbliži viši rodni pojam – navodi bitna obilježja pojma – određuje specifičnu vrsnu razliku pojma – uspoređuje definicije različitih pojmova – koristi se pojmovima u različitim kontekstima.	– prepoznaje najbliži viši rodni pojam i specifičnu vrsnu razliku pojma
OŠ SIJ A.3.2. Učenik oblikuje jednostavne argumente.	Učenik: – razlikuje pojam i tvrdnju – objašnjava pojam argumenta – određuje elemente argumenta (tvrdnju i razloge) – navodi primjere razloga za navedenu tvrdnju – oblikuje pitanje za raspravu.	– prepoznaje elemente argumenta (tvrdnju i razloge)
OŠ SIJ A.3.3. Učenik razlikuje stavove drukčije od vlastitih.	Učenik uz pomoć učitelja: – navodi razloge za različite stavove – objašnjava važnost iskazivanja argumentiranih stavova – oblikuje vlastiti stav o postavljenom pitanju rasprave – objašnjava važnost postojanja stavova drukčijih od vlastitih – aktivno sluša sugovornike u iskazivanju njihovih stavova.	– prepoznaje različite stavove za isto pitanje rasprave
OŠ SIJ A.3.4. Učenik aktivno sluša sugovornika.	Učenik: – prenosi složeniju poruku verbalno i neverbalno – tumači verbalnu i neverbalnu poruku sugovornika – primjenjuje pravila aktivnog slušanja – svojim riječima ponavlja sugovornikovu poruku usklađujući verbalnu i neverbalnu	– primjenjuje osnovna pravila aktivnog slušanja

	komunikaciju tijekom slušanja i prijenosa poruka.	
<p>Sadržaj za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>OŠ SIJ A.3.3.</p> <p>Definicija.</p> <p>Viši rodni pojam.</p> <p>Sadržaj pojma.</p> <p>Specifična vrsna razlika pojma.</p> <p>OŠ SIJ A.3.2.</p> <p>Pojam.</p> <p>Tvrdnja.</p> <p>Razlozi.</p> <p>Pitanje za raspravu.</p> <p>OŠ SIJ A.3.3.</p> <p>Argumentirani stav./</p> <p>Vlastiti stav.</p> <p>Različiti stavovi o učenju i radnim navikama, stav o tome da je svaka obitelj jednako vrijedna, stav o različitosti, o izražavanju emocija, o postizanju ciljeva, pogreškama, traženju pomoći, istini, lažima, zagađenju okoliša i održivom razvoju, poduzetničkim idejama, recikliranju, cijepljenju, vrstama umjetničkog izražavanja ideja, krađi ideja, identiteta i sl.</p> <p>Pogodne su i teme o kojima učenici imaju različite stavove pa postaju izvorom sukoba ili teme koje su bliske njihovom životnom iskustvu.</p> <p>OŠ SIJ A.3.4.</p> <p>Aktivno slušanje.</p> <p>Empatično slušanje.</p> <p>Ja-ti poruke.</p> <p>Rješavanje međusobnih sukoba.</p> <p>Situacije koje su različito doživljene.</p> <p>Osjećaji, potrebe i želje sugovornika.</p> <p>Donošenje odluka.</p>		
<p>Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>OŠ SIJ A.3.1. Predlaže se obraditi nastavni sadržaj primjerima i pomoćnim pitanjima. Odabere se jedan pojam, primjerice – mrkva. Najprije s učenicima odrediti viši rodni pojam uz pomoćno pitanje: – <i>Što je mrkva? Kojem skupu pripada mrkva?</i> Učeničke odgovore zapisivati na ploču ili plakat. Izdvojiti jedan odgovor, primjerice: – <i>Mrkva je povrće.</i> Nakon toga određivati sadržaj pojma, odnosno bitne karakteristike pojma uz pomoćno pitanje: –</p>		

Kakvo je mrkva povrće? Učeničke odgovore, također, zapisivati na ploču, plakat. (*Korjenasto povrće. Narančasto povrće. Povrće koje sadrži beta karoten.*) U trećem koraku određivati specifičnu razliku pojma pomoćnim pitanjem: – *Postoji li još neko povrće koje je korjenasto, narančasto i sadrži beta karoten?* – *Postoji, to je batat.* – *Po čemu se razlikuju mrkva i batat?* *Po čemu je mrkva posebna?* Učenicima pripremiti radne listove s opisom različitih pojmova (primjerice mrkve i batata) na kojima učenici pronalaze specifičnu razliku, primjerice posebnosti mrkve. *Mrkva je dvogodišnja, a batat višegodišnja biljka.* Usporediti određenje pojmova – mrkva i batat. Nakon određivanja višeg rodnog pojma, bitnih karakteristika i specifične razlike, izdvojiti definiciju mrkve. *Mrkva je dvogodišnje korjenasto povrće koje sadrži beta karoten.*

Odabere se pojam, primjerice bajka. – *Što je bajka? Kakvo je to djelo?* Bajka je priča (književno djelo). – *Kakva je priča bajka?* Priča u kojoj su likovi izmišljeni i imaju nadnaravne moći. – *Postoji li još neka priča u kojoj likovi imaju nadnaravne moći?* Basna. – *Koja je razlika između bajke i basne?* U bajkama su likovi ljudi i nadnaravna bića, a u basnama životinje.

Kad god je moguće odabirati pojmove koji će se povezati s domenom B, ali i s nastavnim sadržajem drugih nastavnih predmeta i međupredmetnim temama.

OŠ SIJ A.3.2.

Odabirati pojmove i tvrdnje koji su povezane s B domenom. Primjerice, *prijateljstvo*.

U prvom koraku odrediti značenje/definiciju pojma *prijateljstvo*.

U drugom koraku oblikovati tvrdnju kao element argumenta: *Prijateljstvo treba njegovati i čuvati.*

U trećem koraku s učenicima otvorenim pitanjima navoditi primjere razloga za navedenu tvrdnju: *Zašto? Koji su razlozi? Kako se to može opravdati?*

U četvrtom koraku oblikovati argument: *Prijateljstvo treba njegovati i čuvati zato što se uz prijatelja zabavljamo, osjećamo sigurno, prihvaćeno i voljeno.*

Na navedenom primjeru učenicima objasniti koncept argumenta koji se za razinu razredne nastave može definirati kao tvrdnja razlozima.

Predlaže se da učitelj s učenicima oblikuje različita pitanja za raspravu koja se, također, mogu povezati s temama B domene. Primjerice, odabrati temu materijalne i nematerijalne vrijednosti.

- *Što je vrijednije automobil ili prijateljstvo? Zašto? Objasni svoj izbor.*

Povezati pitanje za raspravu oblikovanjem argumenta. Primjerice:

- *Prijateljstvo je vrijednije od automobila zato što nam prijatelj iskazuje ljubav, poštovanje, sluša nas i povjerava nam se.* U navedenom primjeru s učenicima odrediti tvrdnju (*Prijateljstvo je vrijednije od automobila.*) i razloge (*prijatelj iskazuje ljubav, poštovanje, sluša nas i povjerava nam se*).

Prijedlozi pitanja za raspravu:

- *Gdje je bolje živjeti – u velikom gradu ili na selu / manjem mjestu? Objasni svoj odgovor.*
- *Je li opravdano držati ptice u krletkama ili ih treba pustiti na slobodu? Objasni svoj*

odgovor.

- *Treba li obitelj imati kućnog ljubimca? Objasni svoj odgovor.*

OŠ SIJ A.3.3.

Koristiti se metodom vođene diskusije, igranja uloga, debate (npr. parlaonica).

Koristiti se različitim oblicima rada.

Povezati postojeća znanja i iskustva.

Poticati na sažimanje informacije na temelju kojih se stvara vlastiti stav.

Osigurati učenicima pristup različitim izvorima informacija: živa riječ, tiskane i elektroničke knjige i udžbenici, časopisi; film, televizijske ili radijske emisije, reklame, mrežni portali, društvene mreže, internetski forumi, platforme za prijenos i dijeljenje videozapisa i sl.

Upoznati učenike s različitim alatima za pronalaženje izvora informacija na internetu, npr. predložiti unošenje istog pojma u nekoliko različitih tražilica te tražiti pa usporediti dobivene rezultate.

Uputiti učenike da na primjeru nekog izvora informacije odrede njegovu pouzdanost postavljanjem pitanja:

- *Gdje si pročitao/pročitala informaciju?*
- *Tko je tu informaciju napisao? Tko je autor informacije?*
- *Kada je napisana ta informacija?*
- *Kome je taj izvor informacija i/ili informacija namijenjena?*
- *Sadrži li taj izvor informacija i/ili informacija reklamni sadržaj?*

Omogućiti situacije učenja u kojima će učenik moći razmatrati stavove koji su drukčiji od njegovih, pronalaziti argumente za drukčije stavove, zastupati stavove drukčije od njegovih (parlaonica) te tako vježbati fleksibilnost mišljenja i poticati demokratičnost.

OŠ SIJ A.3.4.

Stvarati situacije učenja u kojima učenici mogu iskustveno doživjeti aktivno slušanje i pseudoslušanje iz uloge slušača i sugovornika. Učenik može sam izabrati sadržaj koji će govoriti sugovorniku ili učitelj može pripremiti predložak na temelju kojeg će učenik osmisliti što će govoriti. Cilj je vježbati vještinu aktivnoga slušanja. S učenicima se razgovara kako su se osjećali u pojedinim ulogama te vođenim pitanjima i izravnim poučavanjem zaključuju o važnosti aktivnoga slušanja te rezimiraju smjernice za aktivno slušanje.

Poticati i ohrabrivati učenika na aktivno slušanje.

Poticati učenike na pažljivo, usmjereno i empatično slušanje sugovornika, postavljanje pitanja za razjašnjavanje nejasnoća, provjeravanje osjećaja sugovornika (reflektiranje), ponavljanje malo drugačijim riječima kako je razumio poruku (parafraziranje). Naučenim strategijama aktivnoga slušanja učenik se može koristiti i primjenjivati ih prilikom rješavanja sukoba kao medijator između dviju sukobljenih strana, tijekom rasprava, debata i sl.

B. Osobna i društvena odgovornost, etičnost djelovanja		
odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini »dobar«
<p>OŠ SIJ B.3.1.</p> <p>Učenik uspoređuje materijalne i nematerijalne vrijednosti.</p>	<p>Učenik uz pomoć učitelja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razlikuje materijalne i nematerijalne vrijednosti – navodi vlastite vrijednosti i vrijednosti svoje obitelji – određuje vrijednosti koje su potrebne za kvalitetan život – određuje vrijednosti koje želi razvijati – planira kako razvijati svoje vrijednosti – objašnjava važnost poštivanja tuđih vrijednosti – objašnjava kako vrijednosti utječu na izbore i ponašanje u svakodnevnom životu – objašnjava na koji način vrijednosti doprinose dobrobiti zajednice. 	<p>– objašnjava materijalne i nematerijalne vrijednosti</p>
<p>OŠ SIJ B.3.2.</p> <p>Učenik uspoređuje načine života vršnjaka.</p>	<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> – istražuje način života u različitim krajevima i kulturama različitim medijima – pronalazi sličnosti i razlike u načinu života među vršnjacima iz različitih krajeva i kultura – upoznaje se s vršnjacima iz različitih krajeva i zemalja uspoređujući različite aspekte školskog i izvanškolskog života svojih vršnjaka – objašnjava važnost postojanja i uvažavanja različitosti – razlikuje zajednice kojima pripada – prepoznaje različite identitete. 	<p>– objašnjava važnost postojanja i uvažavanja različitosti</p>
<p>OŠ SIJ B.3.3.</p> <p>Učenik sudjeluje u projektnim aktivnostima koje promiču solidarnost u</p>	<p>Učenik uz pomoć učitelja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – odabire temu projekta/miniprojekta – planira aktivnosti vezane uz projekt – priprema aktivnosti/materijale vezane 	<p>– predstavlja aktivnosti projekta.</p>

zajednici.	uz projekt – sudjeluje u aktivnostima projekta – predstavlja aktivnosti i rezultate projekta.	
<p>Sadržaj za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>OŠ SIJ B.3.1.</p> <p>Različite vrijednosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – materijalne vrijednosti (igračke, mobitel, računalo, automobil, kuća, stan, tenisice...) – nematerijalne vrijednosti (prijateljstvo, ljubav, poštovanje, povjerenje, sloboda...) – zajedničke i vlastite vrijednosti – vrijednosti u zajednici. <p>Svi sadržaji trebaju biti pogodni kako bi se mogla povesti rasprava na način da se učeniku pruži mogućnost iskazivanja vlastitog mišljenja ili stava o važnosti materijalnih vrijednost (igračke, <i>cool</i> tenisice, knjige, novac, automobili, odjeća, kuće, stanovi...) i nematerijalnih vrijednosti (prijateljstvo, ljubav, poštovanje...).</p> <p>OŠ SIJ B.3.2.</p> <p>Različitosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – različitost životnih stilova – različit izgled – različiti običaji – različite vještine – uvjetovane različitosti. <p>Uvažavanje različitosti.</p> <p>Moj identitet.</p> <p>Identitet drugoga.</p> <p>Svi sadržaji trebaju biti pogodni kako bi se mogla povesti rasprava na način da se učeniku pruži mogućnost iskazivanja vlastitog mišljenja ili stava o različitim životnim stilovima, različitim kulturama, drukčijim pogledima na svijet, različitim identitetima.</p> <p>OŠ SIJ B.3.3.</p> <p>Učenici se mogu usmjeriti na područja koja smatraju potencijalno problematičnima, a primijetili su ih ili doživjeli u svojem okruženju te o njima razgovarati, pisati ili pokretati akcije.</p> <p>Primjerice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – nema dovoljno zelenih područja oko škole – nedostatak knjiga u školskoj knjižnici 		

- nasilništvo među vršnjacima
- nedostatak sredstava u skloništu za životinje
- nemogućnost izražavanja osjećaja ili misli
- nejednaki uvjeti i mogućnosti za učenje
- manjak dijeljenja između vršnjaka i sl.

Obilježavanje dana koji pridonose dobrobiti pojedinca i zajednice (npr. Dan ljubaznosti, Dan smijeha, Međunarodni dan zagrljaja (21. 1.), Međunarodni humanitarni dan (23. 11.), Dan plesa (29. 4.), Međunarodni dan rijetkih bolesti (28./29. 2.), Međunarodni dan tolerancije (16. 11.), Svjetski dan izumitelja (9. 11.), Svjetski dan osoba s Down sindromom (Dan šarenih čarapa 21. 3.), Međunarodni dan darovitih učenika (21. 3.), Međunarodni dan dječjih prava (20. 11.), Dan ružičastih majica (posljednja srijeda u veljači), Međunarodni dan obitelji (15. 5.) i sl. Dane, koje će obilježavati, učitelj izabire u skladu s uzrastom učenika, njihovim interesima, temama koje obrađuje ili aktualnim događajima.

Uključivanje u školske i razredne projekte primjerice: Projekt građanin, Memento prijateljstva, eTwinning te projekte udruga povezanih s odgojem i obrazovanjem.

Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

OŠ SIJ B.3.1. Potaknuti raspravu o razlici materijalnih i nematerijalnih vrijednosti. Cilj je rasprave ukazati na razliku materijalnih i nematerijalnih vrijednosti i ukazati kako mi sami dajemo materijalnim stvarima određene vrijednosti. (*Meni je moj plišani medo jako vrijedan jer me podsjeća na baku i igram se njime od treće godine, a mojoj prijateljici on i nije tako vrijedan.*)

Nastavne situacije planirati i ostvarivati pomoću fotografija, slikovnih i drugih vizualnih izvora, trodimenzionalnih modela/izvora, audiovizualnih medija (videoisječci, kratki animirani uradci i sl.). Razgovor s učenicima i istraživanja temeljiti na predlošcima kao što su slikovnice, slikopriče, kratke priče, bajke, pjesme, igrokazi, zagonetke i sl., prilagođene interesu i dobi učenika, kao i situacijama iz svakodnevnog života te primjerima iz prirode na kojima se uočavaju i uspostavljaju odnosi među pojmovima. Neke od priča koje se mogu iskoristiti:

- La Fontaine, *Priča o psu i vuku* - psu su važnije materijalne vrijednosti (hrana i dom), a vuku nematerijalne vrijednosti (sloboda).
- Oscar Wild, *Sretni kraljević* - Kraljević se odriče materijalnih vrijednosti kako bi pomogao drugima, a upravo ga to odricanje i pomoć drugima čini, uistinu, sretnim.
- *Čudni Diogen* - priča o životnom stilu grčkog filozofa Diogena (odricanje od svega što ti ne treba).

OŠ SIJ B.3.2. Metoda priče i biografsko učenje idealna je za temu Identitet. Učenici opisuju što su oni, što je ono što ih čini onim što jesu, koje su sve njihove uloge i odgovornosti. Isto tako, mogu pisati/pričati/crtati svoja iskustva susreta s različitim, drukčijim ljudima, s ljudima koji imaju drukčije stavove, ponašanje ili ih, jednostavno, smatraju drukčijima.

Organizirati susrete učenika iz različitih zajednica posjetima uživo ili videokonferencijama.

Nastavne situacije planirati i ostvarivati pomoću fotografija, slikovnih i drugih vizualnih izvora, trodimenzionalnih modela/izvora, audiovizualnih medija (videoisječci, kratki

animirani uradci i sl.). Razgovor s učenicima i istraživanja temeljiti na predlošcima kao što su: slikovnice, kratke priče, bajke, pjesme, igrokazi, zagonetke i sl., prilagođene interesu i dobi učenika, kao i situacijama iz svakodnevnog života te primjerima iz prirode na kojima se uočavaju različitosti među ljudima i kulturama, različitosti životnih stilova i navika, prepoznavanja različitih identiteta.

Neki od materijala koji se mogu upotrebljavati:

- Vega T. (2021.) *Grga traži obitelj*, Velika Gorica: Studio Idea
- Falconer, I. (2015.) *Olivia i vilinske princeze*, Zagreb: Profil knjiga
- Torp, S. (2021.) *Osjećajte se kao kod kuće*, Zagreb: Školska knjiga.

OŠ SIJ B.3.3. Cilj je kritičke akcije upoznati učenike s ulogom i načinom na koji funkcionira zajednica (razredna, školska, lokalna) te ih potaknuti i osnažiti za aktivan i odgovoran život u tim zajednicama. Preporuka je da se aktivnosti odvijaju u sklopu miniprojekata jer se tako učenici istovremeno poučavaju osnovnim vještinama upravljanja projektima i timskog rada. Uz pomoć i podršku učitelja učenici iskustveno uče pokretanje, planiranje, izvedbu, praćenje i vrednovanje jednostavnog projekta. Pri tome bi im trebalo omogućiti da iskušaju različite uloge u timu.

Preporučuje se provesti najmanje dvije aktivnosti / dva projekta godišnje koji rastu po stupnju složenosti iz projekta u projekt ili/i iz razreda u razred. Krug se djelovanja širi od razreda i škole pa do lokalne ili šire zajednice. Osim vještine izrade projekta, potiče se kreativnost, suradničko učenje, međusobna povezanost učenika i povezanost sa zajednicom.

U svim je fazama projekta bitno formativno vrednovanje učeničkog doprinosa pojedinim aktivnostima tijekom rada na projektu, refleksija na procese mišljenja, proces rada i na rezultate rada (učenja). Svaki projekt (miniprojekt) / aktivnost može imati više uradaka koje su učenici kreirali. To su vidljivi i mjerljivi rezultati projekta/aktivnosti/učenja. Preporuka je da se uradci projekta objave u školi/zajednici kako bi ih i drugi imali priliku vidjeti, a to može motivirati učenike za daljnji rad. Učenike treba potaknuti da sudjelovanje u projektu zabilježe u svoj e-portfolio, koji se kasnije može koristiti za profesionalnu orijentaciju učenika, a može biti korisna povratna informacija roditeljima i drugim učiteljima. Također, e-portfoliojnom učenik samovrednuje svoj napredak.

Sumativno se vrednuje kvaliteta rada učenika u pojedinim fazama projekta, predstavljanje projekta pred publikom (npr. pripremljenost za prezentaciju, kvaliteta prezentacije i sl.), odgovaranje na pitanja publike i sl. Može se vrednovati i uključenost učenika koji je slušao izlaganje te je tijekom ili nakon izlaganja postavljao pitanja o projektu.

C. Upravljanje vlastitim mišljenjem

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini »dobar«
OŠ SIJ C.3.1. Učenik primjenjuje jednostavne strategije mišljenja u radu na sadržaju /aktivnosti.	Učenik uz pomoć učitelja: – planira ostvarenje cilja u skladu sa zahtjevima sadržaja/aktivnosti i odabire pristup radu – koristi se različitim vizualnim modelima kao bi olakšao	– odabire pristup i strategije rada na sadržaju/aktivnosti

	<p>razmišljanje</p> <ul style="list-style-type: none"> – koristi se jednostavnim strategijama učenja (vizualizacija, bilješke, mnemotehnike) i rješavanja problema – postavlja otvorena i zatvorena pitanja – procjenjuje što zna, a koja su mu dodatna znanja, vještine i resursi potrebni. 	
<p>OŠ SIJ C.3.2. Učenik objašnjava etapu planiranja.</p>	<p>Učenik uz pomoć učitelja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – objašnjava kako odrediti zahtjeve sadržaja/aktivnosti i redoslijed koraka u radu – objašnjava kako se koristiti prethodnim znanjima, vještinama, vrijednostima – objašnjava koji pristupi postoje i kada ih primijeniti u radu – objašnjava kako predvidjeti i prevladati potencijalne poteškoće – rezimira strategije mišljenja, učenja i rješavanja problema kojima se može koristiti. 	<p>– nabraja jednostavne strategije mišljenja, učenja, rješavanja problema kojima se može koristiti</p>
<p>OŠ SIJ C.3.3. Učenik prati svoje napredovanje prema cilju.</p>	<p>Učenik uz pomoć učitelja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prati zahtjeve zadatka i učinkovitost korištenog pristupa – s razumijevanjem se koristi koracima koji ga vode cilju – određuje što je dobro napravio, a što nije – po potrebi traži pomoć, aktivira druge resurse i/ili isprobava druge pristupe – određuje napredovanje i učinkovitost u pojedinim etapama rada te usklađenost s vremenskim okvirom. 	<p>– primjenjuje točne korake u radu</p>
<p>OŠ SIJ C.3.4. Učenik objašnjava etapu</p>	<p>Učenik uz pomoć učitelja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – objašnjava korake u etapi praćenja 	<p>– opisuje funkciju pitanja i unutarnjeg</p>

praćenja.	<ul style="list-style-type: none"> – objašnjava funkciju pitanja i unutarnjeg govora – identificira čimbenike koji mogu otežavati ili olakšavati praćenje – objašnjava kako unaprijediti praćenje. 	govora u etapi praćenja
<p>OŠ SIJ C.3.5.</p> <p>Učenik objašnjava zadovoljstvo svojim radom i ostvarenim rezultatima.</p>	<p>Učenik uz pomoć učitelja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zaključuje o učinkovitosti korištenog pristupa i uspješnosti u pojedinim etapama rada – objašnjava razloge uspjeha ili neuspjeh u radu te načine prevladavanja poteškoća – navodi druge pristupe kojima se mogao koristiti – procjenjuje stupanj zadovoljstva primijenjenim strategijama mišljenja, učenja, rješavanja problema te upravljanja vremenom – opisuje svoj doživljaj (emocije, motivaciju) rada na zadatku – objašnjava u kojim se kontekstima može koristiti stečenim iskustvom. 	– određuje što je dobro napravio, a što treba popraviti
<p>OŠ SIJ C.3.6.</p> <p>Učenik objašnjava etapu samovrednovanja.</p>	<p>Učenik uz pomoć učitelja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – objašnjava važnost etape samovrednovanja – objašnjava koji su kriteriji određivanja uspješnosti rada – objašnjava važnost identificiranja čimbenika koji ometaju razmišljanje te način ograničavanja njihova utjecaja – objašnjava važnost razlikovanja činjenica od uvjerenja te svoga mišljenja od mišljenja drugih – objašnjava važnost prenošenja znanja, vještina, vrijednosti u različita predmetna područja i na svakodnevni život. 	– objašnjava kriterije određivanja uspješnosti rada

Sadržaj za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

Za usvajanje ishoda C domene koriste se sadržaji A i B domene. Učitelj se može koristiti primjerima iz svakodnevnoga života ili sadržajima predmetnih kurikuluma i kurikuluma međupredmetnih tema za izravno poučavanje i uvježbavanje vještina metakognicije.

Primjerice, sadržaji mogu biti rješavanje jednostavnoga matematičkog zadatka, prepričavanje kratkog i jednostavnog teksta, formuliranje vlastitog mišljenja o pojedinoj temi, rješavanje neke problemske situacije, sudjelovanje u projektu, razrednim aktivnostima i sl.

Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

Učitelj treba izravno poučavati metakognitivne strategije planiranja, praćenja, samovrednovanja te poticati učenike u samostalnoj primjeni metakognitivnih strategija tijekom rada na različitim sadržajima ili aktivnostima.

Kod izravnog poučavanja učitelj demonstrira metakognitivne strategije kojima se koristi i »naglas razmišlja« postavlajući sebi pitanja:

- tijekom etape planiranja (C.3.1.): Koji je problem preda mnom? Koja mi predznanja mogu pomoći? Jesam li već uspješno riješio neki sličan zadatak? Što najprije trebam učiniti? Kojim se izvorima trebam koristiti? Što trebam tražiti u tim izvorima? U kojem smjeru trebam razmišljati? Je li zadatak sličan zadatku koji sam prije uspješno riješio? Kojom se strategijom rješavanja mogu koristiti? Koja bi bila najbolja?
- tijekom etape praćenja (C.3.3.): Jesam li na pravom putu? Koje su informacije važne? Jesu li izvori informacija pouzdani? Trebam li razmišljati u drugom smjeru? S kojim prethodnim znanjima je povezano ovo što trenutno radim? Kako ta znanja mogu iskoristiti u ovoj situaciji? Trebam li prilagoditi strategiju? Što mogu učiniti ako ne razumijem? Jesam li pažljivo pročitao zadatak? Mogu li se podatci drukčije protumačiti? Kako mogu prikazati i organizirati podatke da ih bolje razumijem? Mogu li problem obrnuto riješiti, od kraja prema početku?
- tijekom etape samovrednovanja (C.3.5.): Jesam li dobro zaključio/zaključila? Mogu li se informacije drukčije protumačiti? Što sam mogao učiniti drukčije? Mogu li ovaj način razmišljanja primijeniti na druge probleme ili situacije? Postoji li nešto što ne razumijem - ima li praznina u mom znanju? Trebam li se vratiti na zadatak kako bih popunio/popunila sve praznine u razumijevanju?

Tijekom rada učenik primjenjuje ono što mu je učitelj demonstrirao i/ili ga učitelj:

- potiče da primjenjuje metakognitivne strategije
- pitanjima usmjerava rad na sadržaju/aktivnosti
- potiče postavljanje pitanja tijekom etape planiranja, praćenja i samovrednovanja
- potiče korištenje unutrašnjeg govora tijekom rada
- potiče opažanje misaonih procesa, emocija i motivaciju tijekom rada.

U trećem razredu se ishodima 3.2., 3.4. i 3.6. dodatno naglašava poučavanje učenika o samoj metakogniciji i metakognitivnim strategijama.

Nakon završetka rada grupnom diskusijom i razmjenom iskustava s učenicima se analiziraju

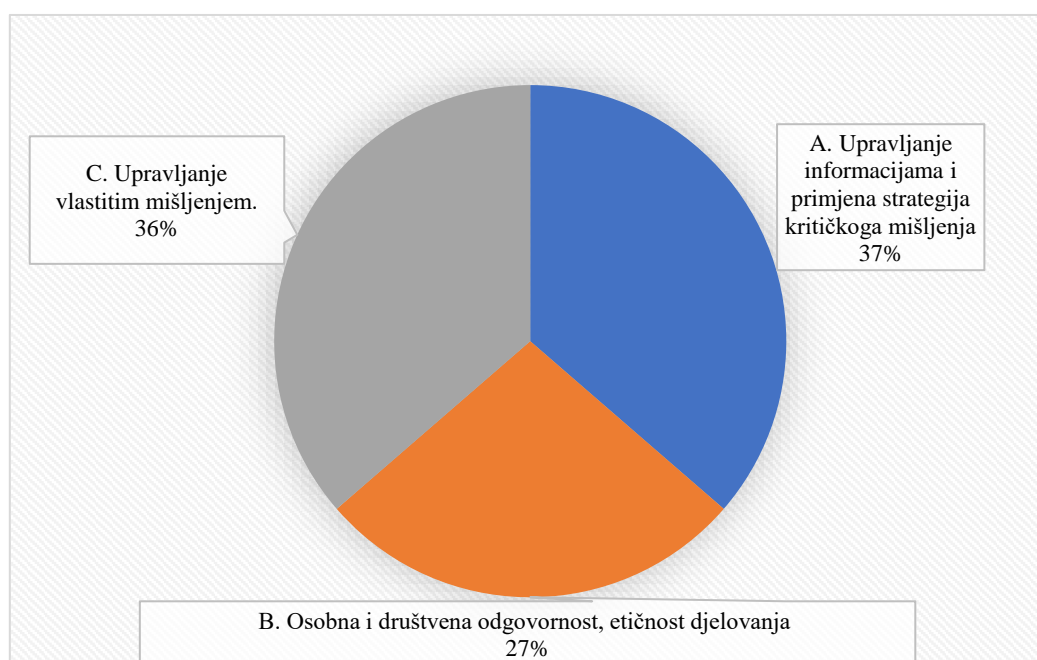
vještine i strategije kojima su se koristili u pojedinoj etapi rada kako bi unaprijedili svoje kritičko mišljenje i učenje ili poboljšali svoj rad.

Učitelj s učenicima analizira rad:

- povratne informacije o metakognitivnim strategijama, kojima su se učenici koristili, formulira tzv. sendvič tehnikom: najprije ističe ono što je bilo dobro, zatim ono što treba popraviti i na kraju se razmatra kako se to može unaprijediti
- potiče verbaliziranje i razjašnjavanje metakognitivnih strategija kojima su se koristili tijekom etape planiranja, praćenja i samovrednovanja
- ističe i (po potrebi) objašnjava strategije kojima su se koristili
- potiče ih da uočavaju čimbenike koji su utjecali na njihovo mišljenje (emocije, motivacija, stavovi, predrasude i sl.) i kako ograničiti one koji ih ometaju u napredovanju
- potiče ih na samovrednovanje svoga rada s obzirom na kriterije uspjeha
- potiče razmjenu ideja o korištenju primijenjenih strategija i iskustava u drugim područjima i kontekstima.

Važno je učenike usmjeravati na opažanje i verbaliziranje vlastite uspješnosti i zadovoljstva tijekom rada na zadacima, a pogreškama pristupati kao izazovima i prilikama za učenje i daljnji napredak.

Ova je domena koncipirana na isti način i značajno korelira s domenom Upravljanje svojim učenjem u međupredmetnoj temi Učiti kako učiti. Preporučuje se da učitelj u poučavanju povezuje ishode ovih dviju domena. Svladavajući znanja, vještine i kompetencije koje se u njima poučavaju, učenik može poboljšati svoje razumijevanje i uspješnost u različitim školskim i izvanškolskim područjima.

Slika 3: Prijedlog postotne zastupljenosti predmetnih područja u 3. razredu osnovne škole

Odgojno-obrazovni ishodi u 4. razredu osnovne škole – 70 sati godišnje

A. Upravljanje informacijama i primjena strategija kritičkog mišljenja		
odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini »dobar«
<p>OŠ SIJ A.4.1.</p> <p>Učenik primjenjuje strategije organiziranja i tumačenja informacija.</p>	<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tumači informacije iz različitih izvora informacija – izdvaja bitne informacije – organizira informacije prema određenim kriterijima – interpretira informacije na temelju grafičkih i slikovnih prikaza. 	<ul style="list-style-type: none"> – organizira informacije slikovnim i grafičkim prikazima
<p>OŠ SIJ A.4.2.</p> <p>Učenik asertivno zastupa stavove.</p>	<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> – aktivno sluša sugovornika – jasno i direktno iznosi svoje stajalište, želje, potrebe, misli, stavove, osjećaje vezane za temu rasprave – uvažava pravo druge osobe na jasno izražavanje želja, potreba, misli, stavova i osjećaja vezanih za temu rasprave – preoblikuje TI poruku u jednostavnu JA poruku – primjenjuje jednostavne JA poruke u komunikaciji – oblikuje jednostavne argumente asertivno zastupajući svoj stav – asertivno izriče prigovor ili kritiku na ispričavajući se kad pogriješi. 	<ul style="list-style-type: none"> – navodi primjere asertivnog zastupanja stava i oblikuje jednostavne JA poruke
<p>OŠ SIJ A.4.3.</p> <p>Učenik raspravlja o različitim vrstama promišljanja svijeta.</p>	<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> – navodi različite vrste mišljenja (kritičko mišljenje, znanstveno mišljenje, kreativno mišljenje, nekritičko mišljenje...) – uspoređuje kritičko mišljenje i nekritičko mišljenje 	<ul style="list-style-type: none"> – razlikuje kritičko od nekritičkog promišljanja svijeta

	<p>– navodi prednosti i nedostatke kritičkoga i nekritičkog promišljanja svijeta</p> <p>– navodi primjere različitih vrsta mišljenja.</p>	
<p>Sadržaj za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>OŠ SIJ A.4.1.</p> <p>Učenik aktivno čita tekst.</p> <p>Bitne informacije.</p> <p>Organizacija informacija.</p> <p>Kriteriji organizacije informacija.</p> <p>Grafički i slikovni prikazi informacija.</p> <p>OŠ SIJ A.4.2.</p> <p>Asertivnost – pasivnost – agresivnost.</p> <p>JA i TI poruke.</p> <p>Argumentirano iznošenje i zauzimanje za vlastite stavove.</p> <p>Promjena stava.</p> <p>Načini izricanja želja, potreba, ciljeva.</p> <p>Rješavanje sukoba na miran način.</p> <p>OŠ SIJ A.4.3.</p> <p>Vrste mišljenja.</p> <p>Kritičko mišljenje.</p> <p>Znanstveno mišljenje.</p> <p>Kreativno mišljenje.</p> <p>Nekritičko mišljenje.</p>		
<p>Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>OŠ SIJ A.4.1. Osigurati učenicima pristup različitim izvorima informacija: živa riječ, tiskane i elektroničke knjige i udžbenici, časopisi, film, televizijske ili radijske emisije, reklame, mrežni portali, društvene mreže, internetski forumi, platforme za prijenos i dijeljenje videozapisa i sl.</p> <p>Poticati učenike na sažimanje informacija i različite prikaze odnosa između informacija. Preporučuje se od grafičkih i slikovnih prikaza informacija koristiti mentalne mape, konceptualne mape, Vennove dijagrame, T tablice, KWL tablice, infografike i sl.</p> <p>OŠSIJ A.4.2. Poučiti učenike o razlikama između TI i JA poruke, demonstrirati TI i JA poruke i omogućiti učenicima da oblikuju jednostavne JA poruke i preoblikuju TI u JA poruke. Povezati JA poruke s asertivnom komunikacijom. Cilj je razvijati i vještinu</p>		

oblikovanja JA poruka i njihova korištenja u asertivnoj komunikaciji.

S učenicima se razgovara kako su doživjeli JA, a kako su doživjeli TI poruke te vođenim pitanjima i izravnim poučavanjem zaključuju kako JA i TI poruke utječu na sugovornika i komunikaciju.

Za poticanje razvoja socijalno emocionalnih kompetencija kod djece može poslužiti slikovnica Tihane Lipovac Fraculj, Jelene Brezovac: *Gospođica Hoću*.

Organizirati s učenicima minidebate razvijajući asertivno zastupanje različitih stavova.

OŠ SIJ A.4.3. U različitim medijima, književnim tekstovima i pričama potaknuti učenike na prepoznavanje primjera različitih vrsta mišljenja. Izdvojiti i uspoređivati bitna obilježja različitih vrsta mišljenja.

B. Osobna i društvena odgovornost, etičnost djelovanja

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini »dobar«
<p>OŠ SIJ B.4.1.</p> <p>Učenik raspravlja o vrlinama i prosocijalnom ponašanju.</p>	<p>Učenik uz pomoć učitelja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje osnovne vrline (dobrota, mudrost, hrabrost, pravednost, umjerenost...) – navodi primjere situacija u kojima se iskazuju osnovne vrline – objašnjava važnost vrlina u svakodnevnome životu – opisuje prosocijalno ponašanje – navodi situacije u kojima je drugima potrebna pomoć – objašnjava važnost prosocijalnog ponašanja za zajednicu – istražuje različite oblike prosocijalnog ponašanja – pronalazi primjere prosocijalnog ponašanja u svojoj zajednici – raspravlja o osobinama poput empatije, hrabrosti, požrtvornosti, samopouzdanja i sl. povezanim s prosocijalnim ponašanjem – raspravlja o dobrobitima prosocijalnog ponašanja za potrebite i pomagače – osmišljava aktivnosti koje bi se mogle provesti u zajednici 	<p>– navodi primjere brige za zajednicu</p>

	– planira načine svog prosocijalnog djelovanja.	
OŠ SIJ B.4.2. Učenik objašnjava toleranciju i tolerantno ponašanje.	Učenik: – opisuje pojam tolerancije – objašnjava kako različitosti među pojedincima doprinose boljitku zajednice – sagledava potrebe drugih iz njihove perspektive – objašnjava važnost tolerancije u demokratskom društvu – uvažava drukčija mišljenja – prepoznaje netoleranciju, nasilje i govor mržnje u javnom prostoru – navodi primjere vlastitoga tolerantnog ponašanja – navodi socijalne situacije u kojima može iskazati tolerantno ponašanje – opisuje kako pridonosi zajednicama kojima pripada.	– navodi primjere tolerantnog ponašanja
OŠ SIJ B.4.3. Učenik sudjeluje u projektnim aktivnostima koje promiču solidarnost u zajednici.	Učenik uz pomoć učitelja: – odabire temu miniprojekta/projekta – planira aktivnosti vezane uz projekt – priprema aktivnosti/materijale vezane uz projekt – sudjeluje u aktivnostima projekta – predstavlja aktivnosti i rezultate projekta.	– predstavlja aktivnosti projekta
Sadržaj za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda: OŠ SIJ B.4.1. Vrline: – dobrota (karakteristike, korisnost, primjeri) – mudrost (karakteristike, korisnost, primjeri) – pravednost (karakteristike, korisnost, primjeri)		

- hrabrost (karakteristike, korisnost, primjeri)
- umjerenost (karakteristike, korisnost, primjeri).

Prosocijalno ponašanje.

Kako prosocijalno djelovati?

Svi sadržaji trebaju biti pogodni kako bi se mogla povesti rasprava tako da se učeniku pruži mogućnost iskazivanja vlastitog mišljenja ili stava o vrlinama i manama, o hrabrosti, pravednosti, dobroti i mudrosti, prosocijalnom ponašanju u društvu i sl.

OŠ SIJ B.4.2.

Tolerancija.

Netolerancija.

Govor mržnje.

Nasilje.

Različitosti kao zanimljivosti, a ne poticaj za mržnju.

Svakodnevne različitosti koje valja tolerirati (socijalne razlike u razredu, različiti životni stilovi, različiti stupnjevi u pojedinim vještinama).

Primjeri izvora predrasuda i stereotipova.

Loš utjecaj predrasuda i stereotipova na odnose u razredu.

Loš utjecaj predrasuda i stereotipova na odnose u zajednici.

Svi sadržaji trebaju biti pogodni kako bi se mogla povesti rasprava tako da se učeniku pruži mogućnost iskazivanja vlastitog mišljenja ili stava o toleranciji, predrasudama i stereotipima.

OŠ SIJ B.4.3. Učenici mogu govoriti ili pisati o područjima koja oni smatraju potencijalno problematičnima, a primijetili su ili ih doživjeli u svojem okružju.

Primjerice:

Trebaju li roditelji djeci ograničiti vrijeme igranja računalne igre?

Trebaju li učitelji i roditelji slušati djecu?

Koja su prava i obveze djece u obitelji?

Koje odluke djeca mogu samostalno donositi?

Zašto su neka djeca nasilna prema drugoj djeci?

Obilježavanje dana koji pridonose dobrobiti pojedinca i zajednice (npr. Dan ljubaznosti, Dan smijeha, Međunarodni dan zagrljaja (21. 1.), Međunarodni humanitarni dan (23. 11.), Dan plesa (29. 4.), Međunarodni dan rijetkih bolesti (28./29. 2.), Međunarodni dan tolerancije (16. 11.), Svjetski dan izumitelja (9. 11.), Svjetski dan osoba s Down sindromom (Dan šarenih čarapa 21. 3.), Međunarodni dan darovitih učenika (21. 3.), Međunarodni dan dječjih prava (20. 11.), Dan ružičastih majica (posljednja srijeda u veljači), Međunarodni dan obitelji (15. 5.), Međunarodni dan ljudskih prava (10. 12.), Međunarodni dan borbe protiv nasilja nad ženama (25. 11.) i sl. Dane, koje će obilježavati, učitelj izabire u skladu s uzrastom učenika, njihovim interesima, temama koje obrađuje ili aktualnim događajima.

Uključivanje u školske i razredne projekte primjerice: Projekt građanin, Memento prijateljstva, eTwinning te projekte udruga povezanih s odgojem i obrazovanjem.

Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

OŠ SIJ B.4.1. Vođenom diskusijom i pitanjima učenike usmjeravati da prepoznaju i imenuju osobine/ponašanja koje se spominju u izvorima na kojima rade. U sokratovskom dijalogu učenici dolaze do spoznaje o vrlinama / prosocijalnom ponašanju, razmatraju zašto su važni za pojedinca i zajednicu, pronalaze primjere iz svakodnevnoga života, raspravljaju zašto se treba ugledati na takve osobe i sl.

Učenike se može potaknuti da intervjuiraju ili istražuju životni put osoba koje krase određene vrline ili prosocijalno ponašanje, posjete ili istraže udruge i institucije koje ih promiču.

Za usvajanje ovog ishoda učitelj može potaknuti učenike da se prisjete, primjerice, bajke *Šuma Striborova*. Pitanje, koje otvara raspravu, jest tko je najhrabriji u toj priči. Dobro usmjerenim pitanjima učitelj potiče učenike da osvijeste kako je u toj priči najhrabrija baka koja izdržava sve sinovljeve i nevjestine hirove. Na samom kraju priče baka odbija i velikodušnu Striborovu ponudu, za što je potrebna izuzetna hrabrost. Neka učenici pojasne zašto je bakin čin odbijanja povratka u mladost i boljeg života hrabar čin.

Za usvajanje ishoda o vrlinama i prosocijalnom ponašanju učitelj se polazno, osim *Šume Striborove*, može koristiti mnoštvom različitih klasičnih i suvremenih priča:

- *Priča o Kainu i Abelu* (temeljna pitanja za raspravu mogu biti: Ponaša li se netko u ovoj priči prosocijalno? Ima li koji lik iz priče vrline?)
- *Pepeljuga* (temeljna pitanja za raspravu mogu biti: Koje vrline ima Pepeljuga? Ima li princ uopće vrline? Ponaša li se Pepeljuga prosocijalno? Kako se ponašaju njezine polusestre?)
- *Heraklovih 12 zadataka*
- *Vuk i tri prašćića* (temeljna pitanja za raspravu mogu biti: Koji je prašćić najmudriji? Zašto?)
- primjeri iz svakodnevnoga života: poznate osobe iz učenikove okoline ili osobe koje su dobile javna priznanja za svoje djelovanje, poput nagrade »Luka Ritz«, »Nipetnišest« i sl.

Za polazni stimulus rasprave mogu poslužiti i priče iz života, događaji koji su se dogodili u razredu, poslovice (npr. *Svi ljudi ne mogu biti bogati i poznati, ali svi mogu biti dobri*. Konfucije).

OŠ SIJ B.4.2. Sokratski dijalog o toleranciji temeljnim pitanjima:

Što za tebe znači tolerancija? Imaju li tolerancija i strpljenje isto značenje? Moram li nekoga poštovati da bih ga tolerirao? Treba li nekoga razumjeti da bi ga se toleriralo? Treba li ljude prisiljavati na toleranciju? Je li moguća prisilna tolerancija? Kako bi naša zajednica izgledala da nema tolerancije? Zašto je tolerancija važna? Zašto, ipak, ne smijemo tolerirati netoleranciju? Ne smijemo tolerirati nasilje niti govor mržnje koji je sve učestaliji u medijima.

Slikovnice koje se mogu koristiti kao stimulus za promišljanje o toleranciji i različitostima:

- Biet, Pascal. (2004.) *Izgubio se jedan zeleni pas*. Zagreb: Školska knjiga
- Brezinova, Ivona. (2005.) *Dora i naočale*, Zagreb: Pučko otvoreno učilište Korak po korak
- Henjak, Melita. (2006.) *Ljubičasti mrav*, Zagreb: Studio DiM
- Krizmanić, Mirjana. (2001.) *Medo u kolicima*, Sisak: Aura
- Petign, Aline de (2003.) *Petra je zaljubljena*; Zadar: Forum
- Velthuijs, Max. (2005.) *Žabac i stranac*. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga
- Rae, T., Smith, J. (2021.) *O.K. je ne biti O.K.*, Zagreb: Školska knjiga.

OŠ SIJ B.4.3. Cilj je kritičke akcije upoznati učenika s ulogom i načinom na koji funkcionira zajednica (razredna, školska, lokalna) te ih potaknuti i osnažiti za aktivan i odgovoran život u tim zajednicama. Preporuka je da se aktivnosti odvijaju u sklopu miniprojekata jer se tako učenici istovremeno poučavaju osnovnim vještinama upravljanja projektima i timskog rada. Uz pomoć i podršku učitelja učenici iskustveno uče pokretanje, planiranje, izvedbu, praćenje i vrednovanje jednostavnog projekta. Pri tome bi im trebalo omogućiti da se pokušaju izložiti različitim ulogama u timu.

Preporučuje se provesti najmanje dvije aktivnosti / dva projekta godišnje koji rastu po stupnju složenosti iz projekta u projekt ili/i iz razreda u razred. Krug se djelovanja širi od razreda i škole pa do lokalne ili šire zajednice. Osim vještine izrade projekta, potiče se kreativnost, suradničko učenje, međusobna povezanost učenika i povezanost sa zajednicom.

U svim je etapama projekta bitno formativno vrednovanje učeničkog doprinosa pojedinim aktivnostima tijekom rada na projektu, refleksija na procese mišljenja, proces rada i na rezultate rada (učenja). Svaki (miniprojekt)/projekt/aktivnost može imati više uradaka koje su učenici kreirali. To su vidljivi i mjerljivi rezultati projekta/aktivnosti/učenja. Preporuka je da se uradci projekta objave u školi/zajednici kako bi ih i drugi imali priliku vidjeti, a to može motivirati učenike za daljnji rad. Učenike treba potaknuti da sudjelovanje u projektu zabilježe u svoj e-portfolioj, koji se kasnije može koristiti za profesionalnu orijentaciju učenika, a može biti korisna povratna informacija roditeljima i drugim učiteljima. Također, e-portfolioj učenik samovrednuje svoj napredak.

Sumativno se vrednuje kvaliteta rada učenika u pojedinim fazama projekta, predstavljanje projekta pred publikom (npr. pripremljenost za prezentaciju, kvaliteta prezentacije i sl.), odgovaranje na pitanja publike i sl. Može se vrednovati i uključenost učenika koji je slušao izlaganje te je tijekom ili nakon izlaganja postavljao pitanja o projektu.

Važno je s učenicima na kraju napraviti osvrt na projekt (zadovoljstvo projektom i svojim zalaganjem, je li bilo poteškoća i kako su ih otklonili, što su naučili, kako se mogu koristiti stečenim znanjem i sl.).

C. Upravljanje vlastitim mišljenjem

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini »dobar«
OŠ SIJ C.4.1. Učenik uspoređuje različite strategije	Učenik uz pomoć učitelja: – objašnjava zahtjeve	– objašnjava prednosti odabranog pristupa

<p>mišljenja kojima se može koristiti.</p>	<p>sadržaja/aktivnosti, cilj i pristup</p> <ul style="list-style-type: none"> – sagledava zadatke na različite načine – određuje i povezuje znanja, vještine i vrijednosti potrebne za postizanje cilja – osmišljava različite načine za rješavanje problema – strukturira argumente s jasno određenim ciljevima, premisama i zaključcima – primjenjuje nekoliko strategija mišljenja, učenja i rješavanja problema. 	
<p>OŠ SIJ C.4.2. Učenik analizira etapu planiranja.</p>	<p>Učenik uz pomoć učitelja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – analizira pristup zahtjevima sadržaja/aktivnosti te redoslijed koraka u radu – objašnjava kojim se resursima može koristiti za ostvarenje cilja – uspoređuje različite pristupe sadržaju/aktivnosti – razmatra kako unaprijediti strategije mišljenja, učenja i rješavanja problema kojima se koristi. 	<p>– uspoređuje različite pristupe sadržaju/aktivnosti</p>
<p>OŠ SIJ C.4.3. Učenik prilagođava pristup zahtjevima sadržaja/aktivnosti.</p>	<p>Učenik uz pomoć učitelja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prati zahtjeve zadatka i učinkovitost korištenog pristupa – s razumijevanjem se koristi koracima u radu – određuje što je dobro napravio, a što nije dobro napravio – po potrebi traži pomoć i aktivira druge resurse – po potrebi isprobava drugi pristup/pristupe – prati napreduje li u zadatku u skladu s vremenskim okvirom – određuje napredovanje i 	<p>– zaključuje o prednostima i nedostacima izabranog pristupa</p>

	učinkovitost u pojedinim etapama zadatka.	
OŠ SIJ C.4.4. Učenik analizira etapu praćenja.	Učenik uz pomoć učitelja: – analizira korake kojim se koristi u etapi praćenja – objašnjava važnost fleksibilnog pristupa zahtjevima sadržaja – analizira mogućnosti prilagodbe strategije mišljenja, učenja, rješavanja problema zahtjevima sadržaja – analizira kako unaprijediti praćenje.	– objašnjava važnost fleksibilnog pristupa zahtjevima sadržaja
OŠ SIJ C.4.5. Učenik procjenjuje razinu uspješnosti ostvarenih rezultata.	Učenik uz pomoć učitelja: – procjenjuje uspješnost pojedinih etapa zadataka i učinkovitost korištenog pristupa – uspoređuje svoj rad s radom drugih učenika i određuje prednosti i nedostatke – analizira načine na koje može unaprijediti svoj rad – analizira kako naučeno može povezati s drugim znanjima, vještinama i vrijednostima te u kojim ih situacijama može primijeniti – objašnjava svoj doživljaj (emocije, motivaciju) rada.	– procjenjuje uspješnost pojedinih etapa zadataka
OŠ SIJ C.4.6. Učenik analizira etapu samovrednovanja.	Učenik uz pomoć učitelja: – procjenjuje kriterije samovrednovanja rada – vrednuje svoj izbor strategija mišljenja, učenja, rješavanja problema – predlaže načine otklanjanja ometača u radu – argumentira važnost primjene stečenih znanja, vještina i vrijednosti u različitim	– objašnjava kriterije samovrednovanja rada

	kontekstima.	
<p>Sadržaj za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>Za usvajanje ishoda C domene koriste se sadržaji A i B domene. Učitelj se može koristiti primjerima iz svakodnevnoga života ili sadržaje predmetnih kurikuluma i kurikuluma međupredmetnih tema za izravno poučavanje i uvježbavanje vještina metakognicije.</p> <p>Primjerice, sadržaji mogu biti rješavanje jednostavnoga matematičkog zadatka, prepričavanje kratkog i jednostavnog teksta, formuliranje vlastitog mišljenja o pojedinoj temi, rješavanje neke problemske situacije, sudjelovanje u projektu, razrednim aktivnostima i sl.</p>		
<p>Preporuka za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>Učitelj treba izravno poučavati metakognitivne strategije planiranja, praćenja, samovrednovanja te poticati učenike u samostalnoj primjeni metakognitivnih strategija tijekom rada na različitim sadržajima ili aktivnostima.</p> <p>Kod izravnog poučavanja učitelj demonstrira metakognitivne strategije kojima se koristi i »naglas razmišlja« postavljaajući sebi pitanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tijekom etape planiranja (C.4.1.): Koji je problem preda mnom? Koja mi predznanja mogu pomoći? Jesam li već uspješno riješio neki sličan zadatak? Što najprije trebam učiniti? Kojim se izvorima trebam koristiti? Što trebam tražiti u tim izvorima? U kojem smjeru trebam razmišljati? Je li zadatak sličan zadatku koji sam prije uspješno riješio? Kojom se strategijom rješavanja mogu koristiti? Koja bi bila najbolja? – tijekom etape praćenja (C.4.3.): Jesam li na pravom putu? Koje su informacije važne? Jesu li izvori informacija pouzdani? Trebam li razmišljati u drugom smjeru? Kojim je prethodnim znanjima povezano ovo što trenutno radim? Kako ta znanja mogu iskoristiti u ovoj situaciji? Trebam li prilagoditi strategiju? Što mogu učiniti ako ne razumijem? Jesam li pažljivo pročitao zadatak? Mogu li se podatci drukčije protumačiti? Kako mogu prikazati i organizirati podatke da ih bolje razumijem? Mogu li problem riješiti obrnuto, od kraja prema početku? – tijekom etape samovrednovanja (C.4.5.): Jesam li dobro zaključio/zaključila? Mogu li se informacije drukčije protumačiti? Što sam mogao učiniti drukčije? Mogu li ovaj način razmišljanja primijeniti na druge probleme ili situacije? Postoji li nešto što ne razumijem - ima li praznina u mom znanju? Trebam li se vratiti na zadatak kako bih popunio/popunila sve praznine u razumijevanju? <p>Tijekom rada učenik primjenjuje ono što mu je učitelj demonstrirao i/ili ga učitelj:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potiče primjenjivanju metakognitivne strategije – pitanjima usmjerava rad na sadržaju/aktivnosti – potiče postavljanje pitanja tijekom etape planiranja, praćenja i samovrednovanja – potiče uporabu unutrašnjeg govora tijekom rada – potiče opažanje misaonih procesa, emocija i motivaciju tijekom rada. <p>U četvrtom se razredu ishodima 4.2., 4.4. i 4.6. dodatno naglašava poučavanje učenika o metakogniciji i metakognitivnim strategijama.</p>		

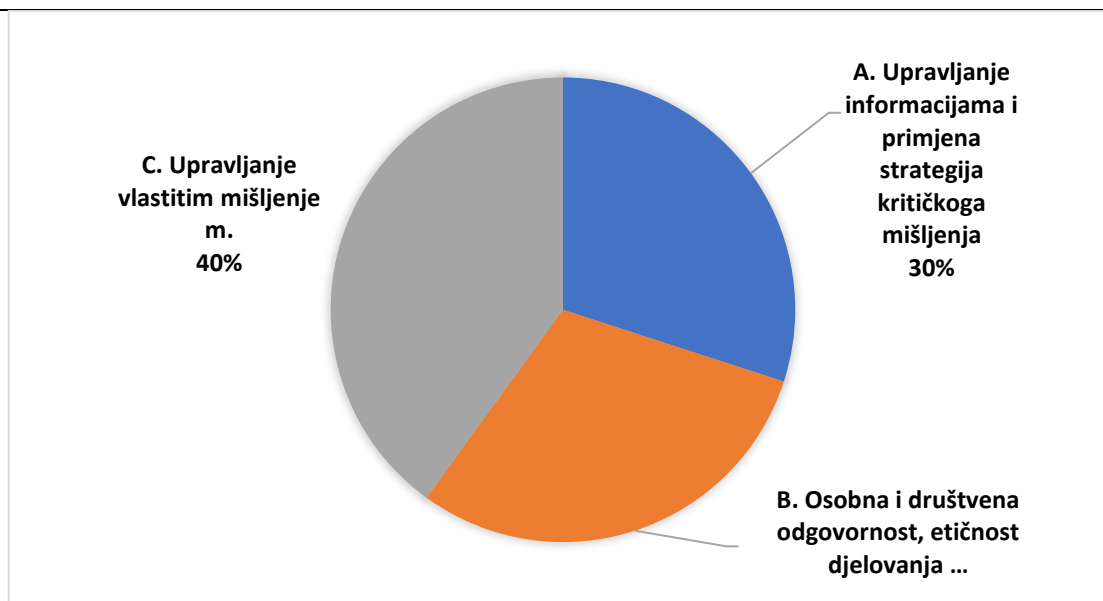
Nakon završetka rada grupnom diskusijom i razmjenom iskustava s učenicima se analiziraju vještine i strategije kojim su se koristili u pojedinoj etapi rada kako bi unaprijedili svoje kritičko mišljenje i učenje ili poboljšali svoj rad.

Učitelj s učenicima analizira rad:

- povratne informacije o metakognitivnim strategijama, kojim su se učenici koristili, formulira tzv. sendvič tehnikom: najprije ističe ono što je bilo dobro, zatim ono što treba popraviti i na kraju se razmatra kako se to može unaprijediti
- potiče verbaliziranje i razjašnjavanje metakognitivnih strategija kojim su se učenici koristili tijekom etape planiranja, praćenja i samovrednovanja
- ističe i (po potrebi) objašnjava strategije kojim su se učenici koristili
- potiče ih da uočavaju čimbenike koji su utjecali na njihovo mišljenje (emocije, motivacija, stavovi, predrasude i sl.) i kako ograničiti one koji ih ometaju u napredovanju
- potiče ih na samovrednovanje svoga rada s obzirom na kriterije uspjeha
- potiče razmjenu ideja o korištenju primijenjenih strategija i iskustava u drugim područjima i kontekstima.

Važno je učenike usmjeravati na opažanje i verbaliziranje vlastite uspješnosti i zadovoljstva tijekom rada na zadacima, a pogreškama pristupati kao izazovima i prilikama za učenje i daljnji napredak.

Ova je domena koncipirana na isti način i značajno korelira s domenom Upravljanje svojim učenjem u međupredmetnoj temi Učiti kako učiti. Preporučuje se da učitelj u poučavanju povezuje ishode ovih dviju domena. Svladavajući znanja, vještine i kompetencije koje se u njima poučavaju, učenik može poboljšati svoje razumijevanje i uspješnost u različitim školskim i izvanškolskim područjima.

Slika 4: Prijedlog postotne zastupljenosti predmetnih područja u 4. razredu osnovne škole

Odgojno-obrazovni ishodi u 5. razredu osnovne škole – 70 sati godišnje

A. Upravljanje informacijama i primjena strategija kritičkoga mišljenja		
odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini »dobar«
<p>OŠ SIJ A.5.1.</p> <p>Učenik vrednuje izvore informacija na temelju pouzdanosti.</p>	<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pretražuje informacije iz različitih izvora informacija – uspoređuje informacije iz različitih izvora informacija – objašnjava važnost razlikovanja pouzdanih od nepouzdanih izvora informacija – primjenjuje pouzdane izvore informacija – oblikuje nove informacije na temelju prikupljenih informacija. 	<ul style="list-style-type: none"> – razlikuje pouzdane od nepouzdanih izvora informacija i uspoređuje informacije iz raznih izvora
<p>OŠ SIJ A.5.2.</p> <p>Učenik analizira ključne informacije iz različitih izvora informacija.</p>	<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razlikuje važne od nevažnih informacija – izdvaja ključne pojmove u tekstu – izdvaja ključnu ideju i pitanje u tekstu. 	<ul style="list-style-type: none"> – prepoznaje važne i nevažne informacije i ključnu ideju teksta
<p>OŠ SIJA.5.3.</p> <p>Učenik uspoređuje odnose među pojmovima.</p>	<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> – određuje sadržaj i opseg pojma – razlikuje više i niže pojmove – razlikuje dijelove definicije – klasificira pojmove prema različitim kriterijima – grafički prikazuje odnos između pojmova i koncepata. 	<ul style="list-style-type: none"> - oblikuje jednostavnu definiciju i klasificira pojmove prema dvama različitim kriterijima.
<p>OŠ SIJ A.5.4.</p> <p>Učenik konstruira argumente.</p>	<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prepoznaje zaključni sud i tvrdnje kojima se zaključni sud opravdava – razlikuje objašnjenje od argumenta – uočava argumente i njegove 	<ul style="list-style-type: none"> – navodi primjere argumenta te prepoznaje zaključni sud i tvrdnje kojima se zaključni sud opravdava

	<p>elemente u različitim tekstovima/iskazima</p> <p>– osmišljava jednostavne argumente u kontekstu rasprave.</p>	
<p>OŠ SIJ A.5.5.</p> <p>Učenik razlikuje činjenice od vrijednosti i stavova.</p>	<p>Učenik:</p> <p>– uspoređuje činjenice, vrijednosti i stavove</p> <p>– uočava činjenične i vrijednosne tvrdnje/stavove.</p>	<p>– navodi obilježja činjenica, vrijednosti i stavova</p>
<p>Sadržaj za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>OŠ SIJ A.5.1.</p> <p>Pretraživanje informacija iz različitih izvora informacija.</p> <p>Pouzdana i nepouzdana izvori informacija.</p> <p>OŠ SIJ A.5.2.</p> <p>Razlikovanje važnih od nevažnih informacija.</p> <p>Ključna misao/ideja.</p> <p>Ključni pojmovi.</p> <p>OŠ SIJ A.5.3</p> <p>Grafički prikaz interferirajućih pojmova i koncepata.</p> <p>Viši i niži pojmovi.</p> <p>Koordinirani pojmovi.</p> <p>Vennovi dijagrami.</p> <p>Definicija.</p> <p>OŠ SIJ A.5.4.</p> <p>Jednostavni argument i njegovi elementi.</p> <p>Pojam – objašnjenje.</p> <p>Elementi argumenta: zaključni sud i tvrdnja/tvrdnje kojima se zaključni sud opravdava.</p> <p>OŠ SIJ A.5.5.</p> <p>Činjenice.</p> <p>Vrijednosti i stavovi.</p> <p>Činjenične/deskriptivne tvrdnje.</p> <p>Vrijednosne/normativne tvrdnje.</p>		
<p>Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>OŠ SIJ A.5.1. Osigurati učenicima pristup različitim izvorima informacija: živa riječ, tiskane i elektroničke knjige, tiskani i elektronički udžbenici, tiskani i elektronički časopisi, film,</p>		

televizijske emisije, radijske emisije, reklame, mrežni portali, društvene mreže (Facebook, Instagram, TikTok, Snapchat...), internetski forumi, platforme za prijenos i dijeljenje videozapisa (YouTube, Vimeo...) i sl.

Upoznati učenike s različitim alatima za pronalaženje izvora informacija na internetu (tzv. tražilicama): Google, Ecosia, Bing itd. Predložiti učenicima unošenje iste ključne riječi u nekoliko različitih tražilica kako bi mogli usporediti dobivene rezultate.

Raspravljati s učenicima o različitim izvorima informacija: Koji su izvori informacija pouzdani i zašto? Što znači da su izvori informacija pouzdani? Kako znamo da su određeni izvori informacija pouzdani? Možemo li iz nekog nepouzdanog izvora informacija doći do točne/istinite informacije? Možemo li iz nekog pouzdanog izvora informacija doći do netočne/neistinite informacije?

Odrediti pouzdane/nepouzdanane izvore informacija sljedećim pitanjima:

- *Tko je odgovoran za određeni izvor informacija (koja organizacija, institucija, pojedinac ...)?*
- *Tko je autor informacija koje izvor informacija pruža?*
- *Uključuje li izvor informacija neku vrstu vrednovanja/recenzije informacija koje pružaju?*
- *Jesu li informacije, koje izvor informacija pruža, aktualne i/ili ažurirane?*
- *Jesu li informacije, koje izvor informacija pruža, objektivne i nepristrane?*
- *Poziva li se izvor informacija na druge (pouzdanane) izvore informacija?*
- *Kome je izvor informacija namijenjen?*
- *Je li primarni cilj određenog izvora informacija pružiti točnu informaciju primateljima informacija?*
- *Uključuje li izvor informacija reklamni sadržaj?*
- *Uočava li se da se iz određenog izvora informacija nastoji manipulirati informacijama s ciljem obmane primatelja informacija?*

Na temelju navedenih pitanja, odnosno kriterija određivanja pouzdanosti/nepouzdanosti informacija, izraditi nastavni materijal prilagođen učenicima.

Izraditi s učenicima infografiku o pouzdanim i nepouzdanim izvorima informacija te motivirati učenike da infografiku podijele s prijateljima, članovima obitelji, nastavnicima.

Raditi s učenicima vježbe oblikovanja novih informacija na temelju prikupljenih informacija, odnosno raditi vježbe zaključivanja na temelju prikupljenih informacija. Odabrati temu koja je povezana s nastavnim predmetima petoga razreda.

OŠ SIJ A.5.2. Preporučuje se da učenici analiziraju različite tekstove (npr. dijelovi udžbenika iz drugih predmeta), izdvajaju ključne ideje u odlomku ili cjelovitom tekstu te objašnjavaju zašto je nešto ključni pojam.

OŠ SIJ A.5.3. Preporučuje se da učenici izdvajaju definicije iz ostalih predmeta koje su im zahtjevnije ili neshvatljivije te da ih na satu analiziraju; da određuju više i niže pojmove u definiciji te ih grafički prikazuju (ljestvica, piramida). Odnose između koordiniranih pojmova prikazat će Vennovnim dijagramom. Cilj je zaključiti kako su definicije u udžbenicima samo

jedne od mogućih definicija te kako neki drugi autor pojam može definirati na drukčiji način. Naglasiti učenicima da drukčije definicije moraju sadržavati viši rodni pojam i specifičnu vrsnu razliku. Također, učenicima je važno istaknuti kako se definicije ne uče napamet, nego se one samostalno kreiraju uz poštovanje pravila definiranja, odnosno razumijevanja sadržaja i opsega koji se u definiciji koriste.

Ovaj se ishod, također, može usvojiti integriranjem sadržaja iz domene *Osobna i društvena odgovornost, etičnost djelovanja*, npr. analizom, klasifikacijom i definiranjem pojmova: ljudska prava, potrebe, osjećaji i slično.

OŠ SIJ A.5.4. U nastavi primjenjivati primjere tvrdnji i različitih tekstova koji su povezani s nastavnim sadržajem ostalih nastavnih predmeta i svakodnevnim životom te interesima učenika.

S ciljem povećanja motivacije učenika birati, primjerice, glazbene tekstove koji sadrže argumente i objašnjenja. Primjerice, pjesma *Šareni artikal* glazbenog sastava *TBF*.

Navedeni se glazbeni primjer može integrirati s domenom B te ishodom SIJ B.5.1. (posebice dio demonstriranja otpornosti prema vanjskim pritiscima i razlikovanja potreba i želja).

U obradi nastavnog sadržaja preporučuje se ne koristiti stručne logičke termine, već se služiti opisnim terminima. Primjerice, umjesto termina *premissa* koristiti se opisnim terminom *tvrdnja / tvrdnje kojima se zaključni sud opravdava*.

Primjenjivati različite metodičke primjere rasprava kao nastavnih metoda (primjerice: klasična diskusija, olovke u sredinu, pisana rasprava itd.). Teme rasprava povezivati s aktualnim društvenim pitanjima koji su primjereni dobi učenika.

S učenicima raditi i na osmišljavanju argumenata, koji nisu nužno povezani s njihovim osobnim stavovima o temi, s ciljem uvježbavanja različitih perspektiva i jačanja objektivnosti.

OŠ SIJ A.5.5. Navesti jednostavne primjere činjenica koje učenici mogu analizirati.

Upoznati učenike s jednostavnim činjeničnim/deskriptivnim tvrdnjama kojima iskazujemo činjenice (npr. *Danas puše jugo. Ivan pomaže Marku u rješavanju zadataka iz hrvatskoga jezika. Odrasli nedovoljno slušaju mišljenja djece.*).

Navesti jednostavne primjere vrijednosti i stavova iz svakodnevnog života učenika.

Upoznati učenike s jednostavnim vrijednosnim/normativnim tvrdnjama (npr. *Kada puše jugo, ne treba donositi važne odluke. Učenici si trebaju međusobno pomagati u rješavanju školskih zadataka. Odrasli bi trebali više slušati dječja mišljenja.*).

Uspoređivati činjenice i vrijednosti – određivati zajedno s učenicima što je subjektivno, a što objektivno; što se može opažati i dokazati jednostavnim opažanjem, a što zahtijeva argumente; što je povezano s emocijama i na koji način; što otvara raspravu i traži odgovor na pitanje: *Zašto?*, a što ne otvara raspravu, već pokazuje kakvo je stanje stvari.

U različitim jednostavnim tekstovima povezivati sadržaj s nastavnim sadržajem ostalih nastavnih predmeta i svakodnevnim životom učenika te pronalaziti i razlikovati činjenične i vrijednosne tvrdnje te činjenice i vrijednosti.

B. Osobna i društvena odgovornost, etičnost djelovanja		
odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini »dobar«
<p>OŠ SIJ B.5.1.</p> <p>Učenik objašnjava važnost pozitivne slike o sebi, osjećaja vlastite vrijednosti i samopouzdanja.</p>	<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prepoznaje vlastita ponašanja koja doprinose skladnim odnosima u zajednici – prepoznaje važnost jedinstvenosti svake osobe – opisuje vlastite emocije i primjereno izražavanje – opisuje primjere vlastitog uspjeha i neuspjeha – opisuje postupke kojima može mijenjati, unaprijediti ili razvijati svoje osobine i stvarati pozitivnu sliku o sebi – objašnjava načine odupiranja prema vanjskim pritiscima i manipulacijama – razlikuje potrebe i želje. 	<ul style="list-style-type: none"> – navodi vlastite pozitivne i negativne osobine te opisuje primjere kojima se može oduprijeti negativnim utjecajima društvenih mreža i negativnom vršnjačkom utjecaju i manipulacijama
<p>OŠ SIJ B.5.2.</p> <p>Učenik objašnjava i uvažava potrebe, osjećaje i prava drugih.</p>	<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razlikuje vrste potreba, osjećaja i prava pojedinaca u društvu – navodi primjere poštovanja i primjere nepoštovanja potreba, osjećaja i prava drugih – objašnjava načine iskazivanja međusobnog poštovanja, tolerancije, jednakosti i ravnopravnosti – navodi načine doprinosa nediskriminaciji, solidarnosti, jednakosti i ravnopravnosti. 	<ul style="list-style-type: none"> – objašnjava pojmove diskriminacije i tolerancije te opisuje različite vrste diskriminacije
<p>OŠ SIJ B.5.3.</p> <p>Učenik objašnjava govor mržnje i promiče govor prihvaćanja.</p>	<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> – objašnjava govor mržnje u školskom okružju – objašnjava govor mržnje na rasnoj, religijskoj, spolnoj, fizičkoj osnovi – navodi obilježja tolerancije (prihvaćanja) – uočava netolerantno ponašanje prema drugima – promiče govor prihvaćanja različitosti i 	<ul style="list-style-type: none"> – prepoznaje govor mržnje u školskom okružju, na rasnoj, religijskoj, spolnoj, fizičkoj osnovi i objašnjava ulogu medija u promicanju govora prihvaćanja – promiče govor prihvaćanja različitosti i tolerancije u školskom

	<p>tolerancije</p> <ul style="list-style-type: none"> – objašnjava ulogu promicanja govora prihvaćanja u školskom okružju – objašnjava ulogu promicanja govora prihvaćanja u društvu – objašnjava ulogu medija u širenju govora mržnje i promicanju govora prihvaćanja. 	okružju
<p>Sadržaj za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>OŠ SIJ B.5.1 Pozitivne ljudske osobine: strpljenje, empatija, ustrajnost, odgovornost, samopouzdanje, znatiželja, osjećaj za humor, neovisnost, poštenje, odlučnost, marljivost.</p> <p>Negativne ljudske osobine: grubost, neodgovornost, okrutnost, pohlepa, ljubomora, laganje, osvetoljubivost, sebičnost, lijenost.</p> <p>Emocije: tuga, zadovoljstvo, sreća, strahopoštovanje, dosada, smirenost, zbunjenost, strah, ljutnja, simpatija, čuđenje.</p> <p>Utjecaj društvenih mreža.</p> <p>Negativan vršnjački utjecaj.</p> <p>OŠ SIJ B.5.2.</p> <p>Potreba i vrste potreba.</p> <p>Osjećaji i vrste osjećaja.</p> <p>Iskazivanje osjećaja u različitim situacijama.</p> <p>Vrste prava i primjeri.</p> <p>Institucija zaštite i čuvanja ljudskih prava.</p> <p>Tolerancija i diskriminacija.</p> <p>Pojam stereotipa, predrasuda i diskriminacije.</p> <p>Primjeri za stereotipna i diskriminirajuća ponašanja prema drugima.</p> <p>Uloga predrasuda u odnosu s drugima.</p> <p>Različiti odnosi prema životinjama u različitim kulturama i specizam.</p> <p>OŠ SIJ B.5.3.</p> <p>Stereotipi, predrasude, kulturalne razlike, multikulturalizam.</p> <p>Razvojne poteškoće.</p> <p>Uzroci i posljedice govora mržnje na rasnoj, spolnoj i fizičkoj osnovi na temelju razvijenih stereotipa.</p> <p>Vršnjačko nasilje i govor mržnje u svom okružju.</p> <p>Važnost promicanja govora prihvaćanja za pozitivan razvoj društva.</p>		

Preporuka za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

OŠ SIJ B.5.1. Preporučuje se da učenici izrađuju osobnu iskaznicu u kojoj navode mišljenje o sebi i vlastite školske uspjehe.

Učenici mogu popuniti shematski prikaz u kojem navode svoja dva školska uspjeha, opisuju kakvi su prijatelji i što bi promijenili kod sebe.

Može se izrađivati lenta vremena u koju će učenici upisati svoje školske uspjehe, uspjehe u sportskim klubovima ili neka vlastita dostignuća.

Na temelju vlastite fotografije učenici mogu opisivati što kod sebe vole, odnosno što pozitivno primjećuju na slici.

Preporučuje se primjena igre uloga kako bi učenici osvijestili različite emocije i/ili čitanje niza kratkih priča iz svakodnevnog života s ciljem prepoznavanja vlastite emocije uzrokovane pročitanim.

Preporučuje se vođenje Dnevnika samopoštovanja.

Učenici mogu istraživati odabrane ličnosti s npr. Instagrama (Život nije Instagram.) kako bi došli do zaključka o krivom predstavljanju, osobinama neke ličnosti koja se predstavlja te izveli zaključak o manipulacijama koje su svakodnevno prisutne na društvenim mrežama.

Učenici mogu igrati igru *Reci NE* u parovima. Učenik će, ovisno o predstavljenom problemu, osmišljavati način zaštite, obrane i reakcije od vršnjačkog nasilja i negativnih vršnjačkih utjecaja.

Napraviti s učenicima listu potreba (Što zaista trebam? Trebaju li to i drugi?) i želja (Što želim?).

OŠ SIJ B.5.2. Preporučuje se uporaba aktivnosti, tehnika, oblika rada i odgovarajućih nastavnih metoda:

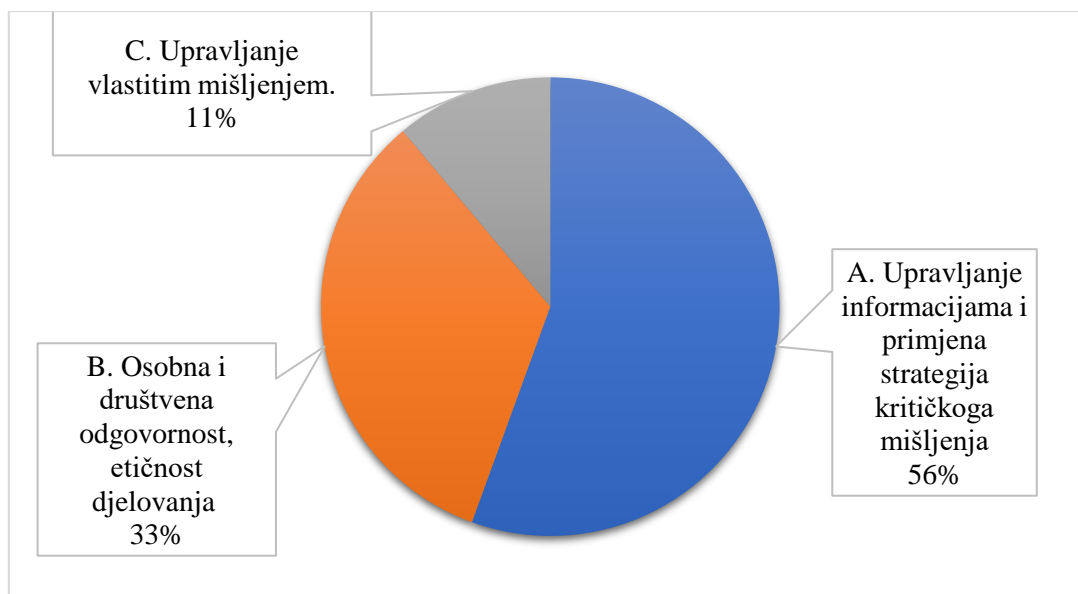
- igra uloga: *Kako bi izgledao moj svakodnevni život da sam rođen/rođena kao...?*
- diskusija: *Koliko smo isti, a koliko različiti?*
- simulacija: *Znam li prepoznati svoje i tuđe osjećaje? / Kako se izražavaju osjećaji?*
- esej: *Imamo li svi ista prava?*
- istraživački projekt / problemsko učenje / rad na tekstu i razgovor: *Kako se štite moja prava?*
- gledanje videomaterijala povezanih s temom kako su »obični« ljudi utjecali na razvoj ljudskih prava
- računalna prezentacija: *Različiti ljudi čine isto društvo.*
- intervju s pripadnikom/pripadnicom različite etničke skupine.

Povezati se s učenicima/razredima iz druge države i upoznati njihovu kulturu, snimiti film o tome ili izraditi drukčije vrste materijala.

Rasprava o drukčijem ophođenju prema različitim vrstama životinja. Mazimo i pazimo mačke, a komarce?

Postavljati pitanja i voditi raspravu: Imaju li svi ljudi ista prava?

<p>OŠ SIJ B.5.3. Gledanje filmova, čitanje članaka i ulomaka iz knjiga, organizirati radionice, igranje uloga, rasprave, izrađivati plakate, povezivati s obveznim školskim predmetima i provoditi anonimne <i>online</i> ankete unutar škole. Učenje prema modelu osobnim primjerom i primjerima promicanja govora prihvaćanja.</p> <p>Preventivni projekti koji potiču cjelokupnu interakciju i kulturu školske ustanove na promicanje govora prihvaćanja te uključuju sve sudionike: učenike, roditelje, odgojno-obrazovne djelatnike, a prema potrebi i vanjske suradnike.</p> <p>Primijeniti igranje uloga, crtanje stripova kojima učenici mogu uvježbavati kako reagirati na govor mržnje.</p> <p>U sklopu izvanučioničke nastave učenike uključiti i upoznati s radom raznih udruga i organizacija koje promiču prihvaćanje različitosti.</p>		
<p>C. Upravljanje vlastitim mišljenjem</p>		
<p>odgojno-obrazovni ishodi</p>	<p>razrada ishoda</p>	<p>odgojno-obrazovni ishodi na razini »dobar«</p>
<p>OŠ SIJ C.5.1.</p> <p>Učenik analizira vlastite misli i emocije kada je suočen s drukčijim stavom.</p>	<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje emocije prema stavovima drukčijim od njegovih – razlikuje emocionalni i racionalni odgovor na drukčiji stav – uvažava drukčije stavove. 	<ul style="list-style-type: none"> – navodi vlastite emocije prema drukčijim stavovima i objašnjava važnost prihvaćanja drukčijih stavova
<p>Sadržaj za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>OŠ SIJ C.5.1.</p> <p>Emocije.</p> <p>Djelovanje u afektu.</p> <p>Racionalno djelovanje.</p>		
<p>Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>OŠ SIJ C.5.1. Ovaj ishod usvojiti će se integriranjem s ishodima B domene.</p> <p>Preporučuje se primjena vođene diskusije o tome kako učenik prihvaća drukčije stavove, kako ih razumije te kako izražava vlastite emocije prema drukčijem stavu.</p> <p>Navesti primjer situacija u kojima je osoba imala drukčiji stav te vlastite emocije koje je pri tome doživjela. Potrebno je navesti primjer situacija u kojima se učenik našao kada nije izrazio svoje mišljenje, emocije ili želje prema osobi drukčijeg stava.</p> <p>Preporučuje se primjena kartica sa situacijama / igre uloga u kojima su jasno naznačeni suprotni stavovi. Učenici mogu navoditi primjer racionalnog i iracionalnog djelovanja u navedenim situacijama.</p>		

Slika 5: Prijedlog postotne zastupljenosti predmetnih područja u 5. razredu osnovne škole

Odgojno-obrazovni ishodi u 6. razredu osnovne škole – 70 sati godišnje

A. Upravljanje informacijama i primjena strategija kritičkoga mišljenja		
odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini »dobar«
OŠ SIJ A.6.1. Učenik određuje valjanost argumenta.	Učenik: – navodi primjer valjanog argumenta – određuje valjanost argumenata metodom protuprimjera.	– prepoznaje valjane argumente
OŠ SIJ A.6.2. Učenik analizira logičke pogreške u argumentaciji.	Učenik: – analizira argument s obzirom na racionalni standard – navodi najčešće pogreške u argumentaciji.	– prepoznaje argumente koji nemaju racionalno uporište i logičke pogreške u argumentaciji
OŠ SIJ A.6.3. Učenik opravdava stavove.	Učenik: – navodi primjere opravdanih stavova – razlikuje drukčije/različite stavove od neutemeljenih/neopravdanih/apsurdnih stavova – opravdava stavove koji se razlikuju od vlastitih stavova.	– uočava elemente opravdanih stavova i prepoznaje neopravdane stavove
OŠ SIJ A.6.4. Učenik primjenjuje strategije istraživačkog učenja i	Učenik: – prepoznaje istraživačko pitanje/problem – oblikuje pretpostavku kao odgovor na	– uz pomoć učitelja prepoznaje istraživačko pitanje, planira tijekom istraživanja i izvodi

rješavanja problema.	istraživačko pitanje/problem – izvodi istraživačku aktivnost kojom provjerava pretpostavku – zaključuje na osnovi provedenog istraživanja (rješava problem).	zaključak temeljem opažanja i dobivenih rezultata
<p>Sadržaj za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>OŠ SIJ A.6.1. Valjan argument. Metoda protuprimjera kao metoda određivanja valjanosti argumenta.</p> <p>OŠ SIJ A.6.2. Argument protiv čovjeka. Slamnati čovjek. Argument iz naroda. Pogreška autoriteta. Pogreška lažne dvojbe. Argument iz milosrđa.</p> <p>OŠ SIJ A.6.3. Stav. Opravdani stav. Drukčiji/ različit stav /apsurdan / neutemeljen / neopravdan stav.</p> <p>OŠ SIJ A.6.4. Etape istraživačkog učenja - promatranje, uočavanje problema:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prepoznavanje istraživačkog pitanja (pitanje na koje se može odgovoriti vlastitim istraživanjem) – oblikovanje pretpostavke (odgovor na istraživačko pitanje) – provođenje vlastitog istraživanja – bilježenje i prikazivanje rezultata – zaključivanje – odgovor na istraživačko pitanje – provjera hipoteze (pretpostavke). 		
<p>Preporuka za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>OŠ SIJ A.6.1. Argument, čije obrazloženje počiva na primjeru, najčešće se pobija tako da se ospori vrijednost primjera ili tako da se navede protuprimjer. Metoda protuprimjera odnosi se na sljedeće pravilo: Ako je moguće navesti protuprimjer nekom argumentu, onda taj argument nije valjan. I obrnuto – ako nije moguće navesti protuprimjer argumentu, onda je on valjan. Primjerice: <i>Sve ptice su životinje. Sve ptice imaju krila. Sve su životinje koje imaju krila ptice.</i> Ovaj argument nije valjan jer možemo navesti protuprimjer, životinju koja ima krila, a nije</p>		

ptica – šišmiš.

Navoditi primjere (deduktivnih) argumenata koji će biti povezani s temama drugih nastavnih predmeta, temama koji su povezani s interesima učenika i/ili s temama koje se ostvaruju unutar C domene.

Uvježbavati s učenicima osmišljavanje različitih mogućih situacija kako bi se s učenicima uvježbavalo osmišljavanje pa tako i osmišljavanje mogućih protuprimjera. Primjerice, primijeniti vježbu *Što bi se dogodilo...? Što bi se dogodilo da tjedan dana nestane interneta? Što bi se dogodilo kad bi u ljudima nestao osjećaj ljutnje?*

OŠ SIJ A.6.2. Kritičko razmišljanje podrazumijeva poznavanje i primjenu standarda: jasnoća, točnost, preciznost, relevantnost, dubina, širina, logika, značaj i pravičnost.

Pogreška *argument protiv čovjeka*: »Ona je ljepuška plavuša, dakle nije dobra političarka.«, pogreška *slamnat čovjek*: »Učenici bi trebali čitati i neke izborne knjige za lekturu, ne samo klasičnu literaturu.«, »Dakle, ti želiš izbaciti klasične autore iz lektire.«, pogreška *iz naroda*: »Mnoge osobe vjeruju da cjepivo nije učinkovito pa onda sigurno nije učinkovito.« (pogreške lažne dvojbe, pogreške autoriteta).

Učenici mogu tjedan dana pratiti komunikaciju u obitelji i razredu te prepoznati i zapisati pogreške u argumentaciji koje su uočili.

Učitelj može pripremiti materijale novinskim člancima, a učenici će trebati pronaći pogreške u argumentaciji.

Učenike će se poticati na vođenu raspravu, u kojoj se jedna grupa učenika koristi pogreškama pri argumentaciji, a druga grupa mirno i racionalno odgovara na njih. Dakle, uvježbavati situacije u kojima na pogrešku u argumentaciji treba adekvatno reagirati.

OŠ SIJ A.6.3. Odabrati pitanje rasprave koje je povezano s nastavnim sadržajem ostalih nastavnih predmeta i svakodnevnim životom te interesima učenika. Od učenika tražiti da oblikuju vlastite stavove kojima odgovaraju na postavljeno pitanje rasprave. Analizirati jesu li opravdali svoje stavove, odnosno jesu li / mogu li navesti razloge na temelju kojih su oblikovali određeni stav.

Navoditi primjere različitih stavova kao odgovara na jedno pitanje rasprave. Postaviti pitanje prolazi li sve ili možemo razlikovati različite drukčije stavove koji su razložni i temeljeni na činjenicama i stavove koji su apsurdni, nisu temeljeni na činjenicama.

Primjerice, analizirati stav *Zemlja je ravna ploča*. Je li navedeni stav utemeljen/opravljan? Koji su razlozi, koje je opravdanje navedenog stava? Podupiru li navedeni stav recentna i relevantna znanstvena istraživanja, odnosno dokazive činjenice?

Primjenjivati različite vrste rasprava kao nastavnih metoda u kojima će svi učenici doći do izražaja (pisana rasprava, olovke u sredinu, debata itd.).

Pripremiti stavove, koji će se dodijeliti učenicima, i koji nisu nužno povezani s njihovim vlastitim stavovima o temi. Tako učenici uvježbavaju opravdavanje stavova i sagledavanje situacija iz različitih perspektiva.

OŠ SIJ A.6.4. Učenicima je potrebno ponuditi različita pitanja proizašla iz opažanja. Oni odabiru samo istraživačka, odnosno ona na koja se može odgovoriti vlastitim istraživanjem. Važno je napomenuti da su to istraživačka pitanja na koja će učenici moći odgovoriti nakon provedenog vlastitog istraživanja, a koja se mogu provesti na jednom školskom satu

(istraživačko učenje). Na primjer: *Ima li zrak masu? Kako utječe promjena temperature na volumen zraka? Kako djeluje plivači mjehur u ribi na promjenu njezina položaja u vodi? Kako kisik utječe na proces gorenja?* Nakon toga učenici odgovaraju na istraživačko pitanje, odnosno pretpostavljaju (oblikuju hipotezu). Predlaže se zajedno s učenicima osmisliti tijek istraživanja prema kojem će učenici postupno i uz stalno vođenje izvesti istraživanje. Temeljem opažanja i prikupljenih podataka, a nakon izvedbe istraživanja, učenicima će se postavljati pitanja koja će ih dovesti do valjanog zaključka, odnosno odgovora na istraživačko pitanje. Provjera hipoteze/pretpostavke – provjeriti jesu li učenici dobro pretpostavili. Valja napomenuti kako je ispravno i krivo pretpostaviti pa nakon provedenog istraživanja provjeriti je li hipoteza potvrđena ili nije. Od učenika ne zahtijevati nabranje etapa istraživačkog učenja, nego njihovu primjenu.

B. Osobna i društvena odgovornost, etičnost djelovanja

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini »dobar«
OŠ SIJ B.6.1. Učenik vrednuje pravedne i nepravedne postupke.	Učenik: – opisuje primjere za pravedne i nepravedne postupke – razlikuje mito i korupciju - opisuje kako se korupcija može poticati i spriječiti – objašnjava sukob interesa.	– navodi primjere za pravedne i nepravedne postupke te na primjeru opisuje mito i korupciju
OŠ SIJ B.6.2. Učenik preuzima odgovornost za vlastite stavove i djelovanja.	Učenik: – navodi primjere vlastitih stavova i djelovanja – analizira posljedice vlastitih stavova i djelovanja – usmjerava djelovanje prema društveno prihvatljivim normama.	– uočava vlastite stavove i djelovanja i posljedice vlastitih stavova i djelovanja
OŠ SIJ B.6.3. Učenik promiče suživot s drugim ljudima uz toleranciju i uvažavanje različitosti.	Učenik: – objašnjava različitosti među članovima društva – objašnjava važnost ostvarenja kvalitetnog suživota pripadnika različitih društvenih skupina u društvu – objašnjava toleranciju i uvažavanje različitosti kao temeljne i ključne	– opisuje razlike među članovima društva i pojam kvalitetnog suživota u društvu

	vrijednosti za uspješan suživot s drugim ljudima.	
<p>Sadržaj za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>OŠ SIJ B.6.1.</p> <p>Pravedni i nepravedni postupci.</p> <p>Mito i korupcija (utjecaj na obitelj, prijateljstvo, ljubav, dostojanstvo, društvo).</p> <p>Zauzimanje stava u situacijama gdje se javlja korupcija i sukob interesa.</p> <p>OŠ SIJ B.6.2.</p> <p>Prihvatljivi stavovi i postupci: međuljudski odnos, prihvaćanje različitosti, zdravstvena pitanja te odnos prema učenju i sebi.</p> <p>Etički prihvatljivo ponašanje prema životinjama.</p> <p>Analiza i usporedba vlastitih stavova i postupaka etički i moralno prihvatljivim stavovima i postupcima.</p> <p>OŠ SIJ B.6.3.</p> <p>Razlike među članovima društva prema vjerskoj, etničkoj, spolnoj, rodnoj, dobnoj pripadnosti te svjetonazoru.</p> <p>Pojam kvalitetnog suživota različitih pojedinaca koji čine isto društvo.</p> <p>Primjer za društvo u kojem se ostvaruju tolerancija i uvažavanje različitosti i za društvo u kojem nema tolerancije i uvažavanja različitosti drugih ljudi.</p>		
<p>Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>OŠ SIJ B.6.1. Sokratskim dijalogom, igrama, pričama i filmovima (Ferenc Molnar, <i>Junaci Pavlove ulice</i>; Blanka Dovjak-Matković, <i>Zagrebačka priča</i>; Charles Dickens, <i>Oliver Twist</i>; Oscar Wilde, <i>Sretni kraljević</i>; Mark Twain, <i>Kraljević i prosjak</i>; Milivoj Matošec, <i>Strah u Ulici lipa</i>; R. J. Palacio, <i>Čudo...</i>) objasniti što je pravedno i nepravedno, što su mito i korupcija.</p> <p>Navesti primjere korupcije/korumpiranosti i moralnih dilema iz svakodnevnog života. Igra <i>Korupcija u društvu</i> – učenici raspravljaju o ulogama i poslovima u društvu. Na primjer: Što se događa kada netko radi posao za koji nije kompetentan? Zamisli društvo u kojem se kupuju diplome. Kako bi funkcioniralo takvo društvo? Što bi se dogodilo? Iz ove aktivnosti mogu proizaći zanimljivi igrokazi.</p> <p>Prezentiranje teme u pisanom obliku (<i>Korupcija i društvo</i>, <i>Korupcija i prijateljstvo</i>, <i>Korupcija i dostojanstvo...</i>).</p> <p>Navesti primjere iz svakodnevnog života i poticati dijalog pitanjima: Kako dobiti ono što želimo? Jeste li ikada svjesno ucijenili roditelje? Je li poklon za dobre ocjene vrsta nagrade ili mita? Jesu li vas ikada prijatelji pokušali podmititi? Zašto ljudi podmićuju jedni druge? Kakve posljedice ima korupcija u svijetu odraslih? Kakve veze ima korupcija s društvom? Što bi se dogodilo kad bi neki ljudi potplatili i dobili zanimanja o kojima ništa ne znaju?</p> <p>Organizirati Antikorupcijski dan, urediti antikorupcijski pano/kutak u učionici.</p> <p>Na primjeru, koje je učenik uočio u vlastitom okruženju, opisuje sukob interesa.</p>		

OŠ SIJ B.6.2. Analiziranje novinskih članaka, videosnimaka, fotografija s ciljem prepoznavanja pozitivnih i negativnih primjera djelovanja i ponašanja (npr. novinski članak koji izvještava o skorašnjoj pljački). Komentiranje ispravnosti tog postupka te igranje uloga, zamišljanje sličnih situacija.

Izrađivati plakate ZA i PROTIV, kreirati diskusiju. Podjela po skupinama od kojih će svaka snimati »reklame« kojima će predstaviti, argumentirati i poticati na etički prihvatljive stavove i postupke. Analiziranje slučaja opisanih u radnim materijalima.

Komentirati neprihvatljivo ponašanje, argumentirati zašto je pojedino ponašanje neprihvatljivo i kreirati postupke promicanja prihvatljivog ponašanja.

OŠ SIJ B.6.3. Rad na tekstu, suradničko učenje, rasprava, kratka priča o slučaju diskriminacija pojedinaca na temelju njihove vjerske, etničke, spolne, rodne, dobne (...) pripadnosti ili svjetonazora na temu *Kako bih se osjećao/osjećala da se to dogodi meni?, Kako bih se osjećao/osjećala da svjedočim nekom obliku diskriminacije?*

Raspravljati o temi kako bi izgledalo društvo da su svi članovi potpuno jednaki.

Raspravljati s učenicima o sličnostima s naizgled različitim ljudima u odnosu na nas. Što imam zajedničko s američkim Indijancima, australskim Aboridžinima ili predstavnicima El Molo plemena?

Igra *Slazete li se ili ne?* koja bi trebala iznjedruti različite izjave kako bi se objasnio pojam prava na različitost mišljenja i stila života te razvoja takvog prava u slobodnom (tolerantnom) društvu.

Razgovor/rasprava o temi što je sve postalo dio našeg svakidašnjeg života zbog tolerancije i prihvaćanja pojedinaca različitih od našeg društva te obrazaca drukčije kulture i svjetonazora.

C. Upravljanje vlastitim mišljenjem

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini »dobar«
OŠ SIJ C.6.1. Učenik analizira vlastiti proces učenja.	Učenik: – određuje ciljeve učenja pojedinog nastavnog sadržaja – planira strategije kojim će se koristiti tijekom učenja – koristi se odabranim strategijama u učenju – uspoređuje vlastito postignuće nakon učenja s kriterijima i svojim prethodnim postignućem – procjenjuje vrijeme potrebno za učenje.	– uz pomoć učitelja uočava važnost učenja pojedinog nastavnog sadržaja i odabire strategiju učenja

Sadržaj za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

OŠ SIJ C.6.1.

Važnost učenja pojedinog nastavnog sadržaja.

Strategije učenja.

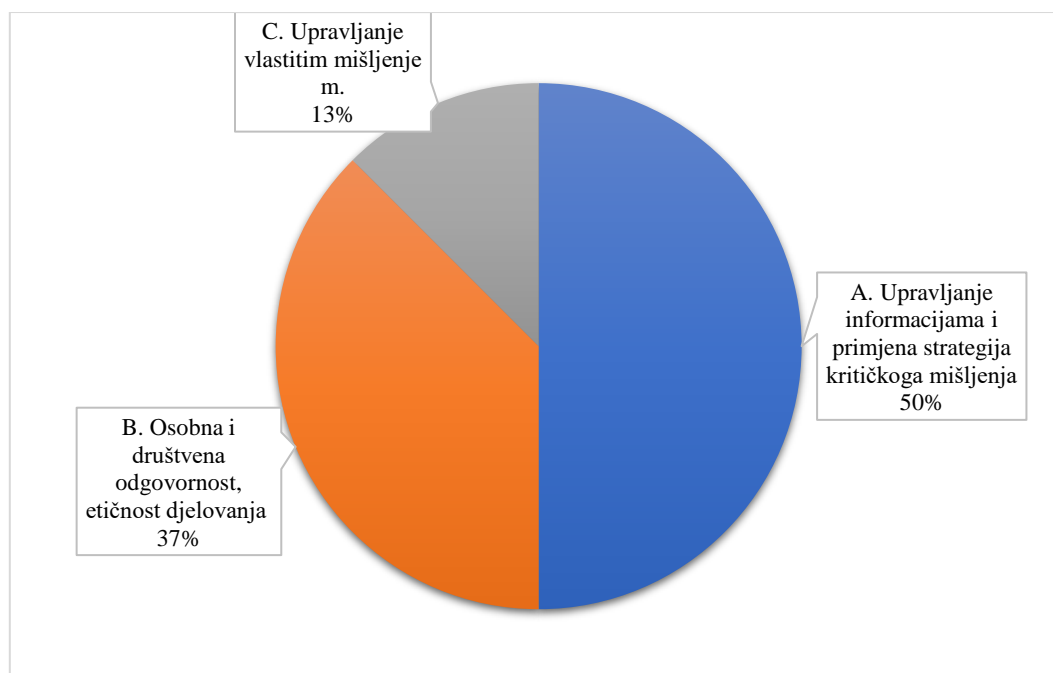
Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

OŠ SIJ C.6.1. Uz pomoć učitelja na primjerima iz različitih predmeta približiti važnost stjecanja znanja pojedinih nastavnih sadržaja, primjerice: *Zašto je važno zbrajati i oduzimati? Zašto je važno povezivati procese i promjene u prirodi? Zašto je važno poznavati pravopis?*

Objasniti i pokazati primjenu pojedinih strategija učenja. Na primjer, prikazati kako se izrađuju kognitivne/mentalne mape aplikacijama (npr. Mind-Map, Coggle, Canva), pokazati kako se koriste memento kartice prilikom učenja novih riječi iz stranog jezika, prikazati kako se koristiti digitalnim alatima za učenje (npr. kako voditi bilješke na virtualnoj ploči u Linoit aplikaciji). Učenici na sličnom sadržaju primjenjuju prikazane strategije, a nakon toga sami odabiru sadržaj nekog predmeta na koji će primijeniti odabranu strategiju.

Učeniku se mogu ponuditi različiti upitnici (test promatranja, test slušanja, koji si tip u učenju i sl.) pomoću kojih odabire njemu prikladne strategije učenja (mentalne mape, memento kartice, vizualizacija, bilješke, označavanje, mnemotehnike, odgovaranje na pitanja i sl.).

Učenik može voditi dnevnik svog učenja, u kojem će svaki dan zapisati je li učio prema nekom svom planu, uči li bolje kada čita naglas ili u sebi, kad uči sam ili s nekim drugim. Nakon određenog ciklusa uz pomoć učitelja vrednuje vlastita postignuća i uspoređuje ih s prethodnim postignućima (npr. uz pomoć rubrike koju je učitelj izradio), planira vrijeme potrebno za učenje te po potrebi mijenja plan ili strategije učenja.

Slika 6: Prijedlog postotne zastupljenosti predmetnih područja u 6. razredu osnovne škole

Odgojno-obrazovni ishodi u 7. razredu osnovne škole – 70 sati godišnje

A. Upravljanje informacijama i primjena strategija kritičkog mišljenja		
odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini »dobar«
OŠ SIJ A.7.1. Učenik vrednuje različite vrste zaključivanja.	Učenik: – razlikuje induktivne i deduktivne zaključke – analizira pogreške pri zaključivanju.	– prepoznaje induktivne i deduktivne zaključke i pogreške pri zaključivanju
OŠ SIJ A.7.2. Učenik kritički čita različite vrste neknjiževnih tekstova.	Učenik: – razlikuje znanstvene, stručne i novinske tekstove – primjenjuje tehnike kritičkog čitanja - vođeno čitanje i čitanje s predviđanjem – prepoznaje pseudoznanstvene tekstove – objašnjava cilj i ulogu različitih znanstvenih područja – procjenjuje uporabnu vrijednost znanosti u svakodnevnom životu – opisuje utjecaj znanosti na društvo.	– navodi različita znanstvena područja i prepoznaje znanstvene, stručne i novinske tekstove
OŠ SIJA.7.3. Učenik aktivno sudjeluje u raspravi.	Učenik: – primjenjuje pravila rasprave i debate – aktivno sluša sugovornika – oblikuje vlastiti stav o temi rasprave – oblikuje argumente i protuargumente pri sudjelovanju u raspravi.	– objašnjava pravila rasprave i debate oblikujući jednostavne argumente tijekom sudjelovanja u raspravi
OŠ SIJA.7.4. Učenik piše raspravljački tekst.	Učenik: – oblikuje pitanje rasprave – izdvaja ključne informacije o temi rasprave iz različitih izvora informacija – oblikuje osnovnu tezu i	– oblikuje temu rasprave i osnovnu trodijelnu strukturu raspravljačkog teksta (uvod, središnji dio, zaključak)

	argument kao odgovor na postavljeno pitanje rasprave.	
<p>Sadržaj za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>OŠ SIJ A.7.1.</p> <p>Zaključak.</p> <p>Induktivni zaključak.</p> <p>Deduktivni zaključak.</p> <p>Indukcija.</p> <p>Dedukcija.</p> <p>OŠ SIJ A.7.2.</p> <p>Znanost i pseudoznanost.</p> <p>Znanstveni, stručni i novinski tekst.</p> <p>Znanstvena područja.</p> <p>Prirodne znanosti, društvene i humanističke znanosti.</p> <p>Važnost poučavanja prirodnih znanosti, društvenih znanosti i humanističkih znanosti.</p> <p>Velika znanstvena otkrića i uspjesi.</p> <p>OŠ SIJ A.7.3.</p> <p>Rasprava i debata.</p> <p>Pravila rasprave i debate.</p> <p>Argument i protuargument.</p> <p>OŠ SIJ A.7.4.</p> <p>Raspravljajući tekst.</p> <p>Osnovna struktura raspravljčkog teksta: uvodni dio (uključuje pitanje rasprave), središnji dio (uključuje ključne informacije o temi rasprave, osnovnu tezu i argument) i zaključni dio (uključuje sintezu osnovne teze).</p>		
<p>Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>OŠ SIJ A.7.1. Na primjerima iz svakodnevnog života pokazati kako od navođenja niza pojedinačnih slučajeva izvodimo konkluziju te suprotan postupak a kada neku opću tvrdnju primjenjujemo na pojedinačan slučaj. Posebno se osvrnuti na važnost indukcije u znanostima (npr. medicini) te čestim pogreškama koje izvodimo u svakodnevnom životu zbog nepotpune generalizacije kada se koristimo induktivnom metodom zaključivanja (<i>Ako je moj susjed panker, koji se drogira; i još je jedan dečko, koji je sa mnom išao u školu, panker i isto se drogira, znači da se svi pankeri drogiraju.</i>).</p> <p>OŠ SIJ A.7.2. Odgojno-obrazovni ishod i njegovu razradu potrebno je povezati sa svakodnevnim životom i svijetom koji ga okružuje.</p> <p>Na jednom konkretnom primjeru objasniti predmet poučavanja prirodnih znanosti (mlijeko) – što proučava kemičar, što fizičar, a što biolog.</p>		

Na jednom konkretnom primjeru objasniti predmet poučavanja društvenih i humanističkih znanosti – što proučava pedagog, što psiholog, a što lingvist i jezičar, što povjesničar.

Utjecaj znanosti na društvo i svijet, koji učenika okružuje, obraditi na primjerima presudne važnosti za čovječanstvo:

- važnost otkrića mikroskopa kao ulazak u mikrosvijet
- otkriće penicilina i njegova važnost za čovječanstvo
- važnost svemirskih letova i proučavanja svemira
- važnost razvoja obrazovanja za sve, ne samo za povlaštene (bogate, dječake...)
- važnost poznavanja strategija učenja i pamćenja za olakšavanje školskog učenja i postizanje boljih postignuća.

OŠ SIJ A.7.3. Primjenjivati različite metodičke primjere rasprava kao nastavnih metoda (klasična diskusija, debata, olovke u sredinu, pisana rasprava itd.). Posebice voditi računa o uključivanju svih učenika u raspravu – stvarati prilike za uključivanjem introvertiranih učenika, s dominantnim učenicima uvježbavati aktivno slušanje i sl.

Voditi računa o posebnostima različitih vrsta rasprava. Primjerice, pri odabiru debate kao nastavne metode voditi računa o:

- a) debatnom formatu koji uključuje podjelu učenika na tim afirmacije, tim negacije te tim sudaca
- b) pravilima debate koji uključuju duljinu govora sudionika, broj argumenata, broj replika i sl.
- c) odabiru teze koja mora otvarati raspravu i za koju se može osmisliti podjednak broj argumenata za tim afirmacije i tim negacije.

Poželjno je primijeniti i različite debatne vježbe koje se fokusiraju na određeni element debate. Primjerice, može se primijeniti *debata u četiri kuta* koja podrazumijeva da učitelj odabere tezu, a učenici se sukladno vlastitom stavu dijele u četiri grupe, odnosno četiri kuta:

- 1) izrazito se slažem s iznesenom tezom
- 2) slažem se s iznesenom tezom
- 3) uopće se ne slažem s iznesenom tezom
- 4) ne slažem se s iznesenom tezom.

Učenici nakon podjele u grupe iznose argumente u prilog svome stavu.

Može se koristiti i primjer debate Karla Poppera (vrijednosna, s planom) koju je poželjno prilagoditi primjeni u nastavi.

Teme rasprava povezati s aktualnim društvenim pitanjima iz svijeta koji učenika okružuje, a koja su primjerena dobi učenika. Isto tako, teme rasprava nastojati povezati s nastavnim sadržajem ostalih nastavnih predmeta i/ili interesima učenika.

Prijedlozi tema/teza:

- *Trebamo živjeti održivo i misliti na buduće generacije.*
- *Roditelji trebaju ograničavati djeci korištenje mobilnih telefona.*

- *Treba čitati knjige.*
- *Treba vjerovati onome što piše u medijima.*
- *Znanstvenici trebaju biti odgovorni pri korištenju rezultata svojih istraživanja.*

OŠ SIJ A.7.4. Teme raspravljačkog teksta povezati s aktualnim društvenim pitanjima iz svijeta koji učenika okružuje, a koja su primjerena učeničkoj dobi. Isto tako, teme se mogu povezati s nastavnim sadržajem ostalih nastavnih predmeta i/ili interesima učenika.

Prijedlozi tema/pitanja raspravljačkog teksta:

- *Trebamo li živjeti održivo i misliti na buduće generacije?* Argumentiraj svoj stav. (Primjer pitanja koje je povezano s aktualnim društvenim pitanjima i svijetom koji učenika okružuje.)
- *Trebaju li roditelji ograničavati djeci i mladima korištenje mobilnih telefona?* Argumentiraj svoj stav. (Primjer pitanja koje je povezano s interesima učenika.)
- *Trebamo li čitati knjige?* Argumentiraj svoj stav. (Primjer pitanja koje je povezano s interesima učenika.)

Trebamo li vjerovati onome što piše u medijima? Argumentiraj svoj stav. (Primjer pitanja koje je povezano s nastavnim sadržajem drugih nastavnih predmeta, konkretno s nastavnim sadržajem i ishodima nastavnog predmeta Hrvatski jezik u 7. razredu, a koji se odnose na pozitivan i negativan utjecaj različitih medijskih tekstova na razvoj stavova pojedinaca itd.)

- *Trebaju li znanstvenici biti odgovorni pri korištenju rezultata otkrića? Trebaju li se istraživanja provoditi na životinjama?* Argumentiraj svoj stav. (Primjer pitanja koje je povezano s nastavnim sadržajem drugih nastavnih predmeta, konkretno s nastavnim sadržajem i ishodima nastavnog predmeta Biologija u 7. razredu, a koji se odnose na rasprave o odgovornosti znanstvenika pri korištenju rezultata bioloških otkrića.)
- *Što je gušće ulje ili voda?* (Primjer pitanja koje je povezano s nastavnim sadržajem drugih nastavnih predmeta, konkretno s nastavnim sadržajem i ishodima nastavnog predmeta Fizika u 7. razredu, a koji se odnose na temu gustoće.)

Učenicima ponuditi primjere konstrukcije rečenica koje odgovaraju pojedinim dijelovima raspravljačkog teksta, primjerice:

- Za uvodni dio koji se odnosi na pitanje rasprave: *Pitanje na koje se nastoji odgovoriti u ovome radu je x.*
- Za središnji dio koji se odnosi na osnovnu tezu i oblikovanje argumenta: *Na postavljeno pitanje rasprave x može se odgovoriti y. Y zato što Z.*
- Za zaključni dio koji se odnosi na sintezu: *Na temelju svega navedenog može se zaključiti W što jasno slijedi iz Q.*

Ishod se ponavlja u osmom razredu tako da se na razini sedmog razreda obrađuju osnove raspravljačkog teksta, a kasnije se to znanje proširuje.

B. Osobna i društvena odgovornost, etičnost djelovanja		
odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini »dobar«
OŠ SIJ B.7.1. Učenik argumentira važnost promišljanja i djelovanja u skladu s vrijednostima.	Učenik: – vrednuje postupke kao hrabre, pravedne, odgovorne ili rizične – uočava posljedice hrabrih, pravednih, odgovornih i rizičnih postupaka.	– na primjeru iz svakodnevnog života razlikuje postupke kao hrabre, pravedne, odgovorne ili rizične
OŠ SIJ B.7.2. Učenik osmišljava aktivnosti za opće dobro.	Učenik: – razlikuje opće, javno i privatno dobro – objašnjava prava i obveze članova društva prilikom korištenja općeg, javnog i privatnog dobra – navodi probleme u bližoj zajednici i predlaže rješenja – osmišljava volonterske aktivnosti unutar i izvan škole.	– navodi primjere za opće, javno i privatno dobro te sudjeluje u volonterskim aktivnostima unutar i izvan škole
<p>Sadržaj za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>OŠ SIJ B.7.1.</p> <p>Pojmovi dobrog i lošeg, pravednog i nepravednog.</p> <p>Poštivanje društvenih normi i pravila.</p> <p>Utjecaj postupaka na život pojedinca i na zajednicu (što je dobro za zajednicu, ne mora biti dobro za pojedinca).</p> <p>Preuzimanje odgovornosti i primjereno reagiranje na nepravedne postupke.</p> <p>Analiziranje pojmova: hrabrost, građanska hrabrost, žrtvovanje, savjest, tuga, heroji, antiheroji, superheroji.</p> <p>OŠ SIJ B.7.2.</p> <p>Pojam dobra.</p> <p>Opće, javno i privatno dobro.</p> <p>Postupanje s općim, javnim i privatnim dobrom.</p> <p>O čemu odlučuje lokalna vlast?</p> <p>Problemi lokalne zajednice i mogući načini rješavanja problema.</p> <p>Aktivni građanin.</p> <p>Načini sudjelovanja u političkom životu lokalne zajednice.</p>		

Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

OŠ SIJ B.7.1. Analizirati književna djela iz kojih se prepoznaju prihvatljiva ponašanja, odnosno pravedni i nepravedni, dobri i loši postupci (T. Bilopavlović, *Paunaš*, M. Matošec, *Strah u ulici lipa*, V. Novak, *Iz velegradskog podzemlja*, H. Hitrec, *Smogovci*, S. Šesto, *Debela*, S. Townsend, *Tajni dnevnik Adriana Molea* i sl.).

Prikazati različite konfliktne situacije igrom uloga i objasniti njihov utjecaj na pojedinca i društvo te predložiti moguća rješenja. (*Budimo prijatelji*, Bognar)

Parlaonica o nepravdi (gdje možemo doživjeti nepravdu, o osobama koje nam ju mogu nanijeti, kakvu nepravdu doživljavamo u školi, kakvu od prijatelja i kakvu od obitelji...).

Učenici pišu što mogu učiniti kada osobno dožive nepravdu ili primijete da ju je doživio netko od prijatelja u razredu. Nakon kratkog zapisivanja pojedini učenici čitaju svoja promišljanja koja postavljaju na razredi pano.

Parlaonica o hrabrosti (kada se javlja hrabrost u svakodnevnom životu, tjera li nas strah da budemo hrabri, je li važnija hrabrost u djelima ili riječima, može li hrabrost biti negativna, zašto je hrabrost potrebna u životu, isplati li se biti dobar prema nekome tko je loš prema nama).

Povezanost s međupredmetnom temom Osobni i socijalni razvoj.

OŠ SIJ B.7.2.

Organizirati i provesti *Obrnute učionice*: što je opće, javno i privatno dobro?

Oluja ideja: Koje probleme u lokalnoj zajednici primjećujem?

Osmišljavati projekt: Kako riješiti problem u svojoj lokalnoj zajednici?

Grupni rad tijekom kojeg će se predložiti moguća rješenja za uočeni problem.

Istraživački rad: saznati kome se može obratiti vezano uz određeni problem lokalne zajednice.

Suradničko učenje i istraživanje: Kako mogu postati aktivni građanin?

Demonstracija: Osmisliti i provesti jedan od načina građanskog aktivizma. U slučaju da se planirana aktivnost ne može provesti izvan škole, onda odglumiti u razredu.

C. Upravljanje vlastitim mišljenjem

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini »dobar«
OŠ SIJ C.7.1. Učenik nadgleda vlastito sudjelovanje u raspravi.	Učenik: – vrednuje svoje ponašanje tijekom rasprave – uz pomoć učitelja određuje kriterije za vrednovanje rasprave – analizira u kojim segmentima rasprave može biti uspješniji.	– navodi načine kojima može poboljšati svoje sudjelovanje u raspravi te procjenjuje uspješnost u pridržavanju pravila rasprave prema zadanim kriterijima

Sadržaj za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

OŠ SIJ C.7.1.

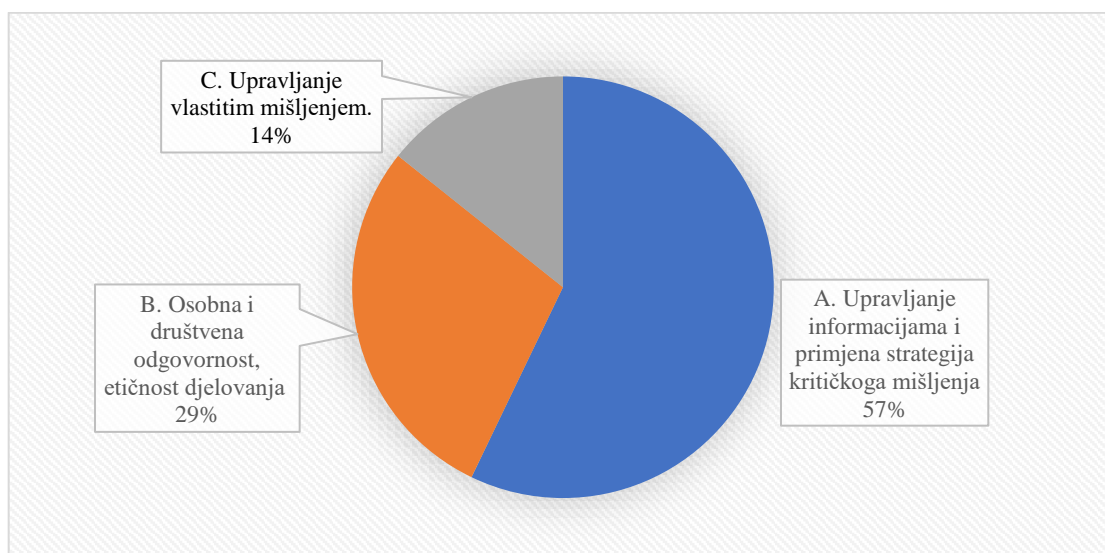
Debata.

Pravila debate.

Oblikovanje rubrike za vrednovanje i samovrednovanje rasprave.

Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

OŠ SIJ C.7.1. Ovaj se ishod integrira s ishodom SIJ A.7.1. i to nakon upoznavanja s pravilima rasprave. Učenici će uz pomoć učitelja izraditi rubriku za samovrednovanje i vršnjačko vrednovanje sudjelovanja u raspravi kojom prate jesu li aktivno slušali (dopustili govorniku da bez ometanja govori tri minute), jesu li svoje ideje i nove argumente zapisivali kako ne bi izgubili misao, u kojoj su mjeri regulirali svoje ponašanje, koliko im je to bilo teško ili ne, primjećuju li da vježbom postaju sve staloženiji i discipliniraniji u aktivnom slušanju.

Slika 7: Prijedlog postotne zastupljenosti predmetnih područja u 7. razredu osnovne škole

Odgojno-obrazovni ishodi u 8. razredu osnovne škole – 70 sati godišnje

A. Upravljanje informacijama i primjena strategija kritičkog mišljenja		
odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini »dobar«
<p>OŠ SIJ A.8.1.</p> <p>Učenik kritički čita različite vrste književnih tekstova.</p>	<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> – analizira pitanja koja otvaraju raspravu u književnim tekstovima – prepoznaje argumente u književnim tekstovima – prepoznaje vrijednosti u književnim tekstovima – uočava različite perspektive u književnom tekstu – objašnjava vlastitu perspektivu interpretiranja književnoga teksta. 	<ul style="list-style-type: none"> – navodi različite perspektive u književnom tekstu i prepoznaje u književnim tekstovima pitanja koja otvaraju raspravu
<p>OŠ SIJ A.8.2.</p> <p>Učenik piše raspravljajući tekst.</p>	<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> – oblikuje pitanje rasprave – postavlja cilj raspravljčkog teksta – interpretira ključne informacije o temi rasprave – oblikuje osnovnu tezu i argument kao odgovor na pitanje rasprave – analizira različite stavove kao odgovore na pitanje rasprave – oblikuje otvorena pitanja o temi rasprave. 	<ul style="list-style-type: none"> – oblikuje temu rasprave i trodijelnu strukturu (uvod, središnji dio, zaključak) te navodi različite stavove kao odgovore na pitanje rasprave
<p>OŠ SIJ A.8.3.</p> <p>Učenik kritički donosi odluke.</p>	<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> – analizira proces donošenja odluka – primjenjuje strategije u procesu donošenja odluka. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje proces donošenja odluka te objašnjava strategije u procesu donošenja odluka
<p>Sadržaj za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>OŠ SIJ A.8.1.</p> <p>Pitanje rasprave u književnom djelu.</p> <p>Argumenti u književnom djelu.</p>		

Vrijednosti u književnom djelu.

Različite perspektive i različiti glasovi u književnom djelu.

Vlastita perspektiva interpretiranja književnoga djela i sloboda interpretiranja.

OŠ SIJ A.8.2.

Raspravljajući tekst.

Struktura raspravljajućeg teksta: uvodni dio (uključuje pitanje rasprave, cilj raspravljajućeg rada), središnji dio (uključuje ključne informacije o temi rasprave, osnovnu tezu i argument, sažetak različitih pozicija kao odgovora na pitanje rasprave u obliku dosadašnjih spoznaja iz relevantnih izvora informacija) i zaključni dio (uključuje sintezu osnovne teze, otvorena pitanja).

OŠ SIJ A.8.3.

Koraci u kritičkom donošenju odluka: usmjerenost k cilju, prikupljanje informacija, analiza posljedica, odluka, vrednovanje odluke.

Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

OŠ SIJ A.8.1. Odaberi književne tekstove u kojima se pronalaze elementi kritičkog promišljanja – pitanje rasprave, argumenti, više perspektiva / više glasova. Čitati ulomke iz književnih tekstova koji se mogu povezati s određenim povijesnim razdobljima i aktualnim problemima te analizirati ideje i poruke koje su usmjerene čitateljima. Analiziraju se i kritički promišljaju tekstovi koji su nastali nakon određenih povijesnih događaja (npr. korelacija s nastavom povijesti, književna djela vezana za Drugu svjetski rat i za Domovinski rat, važnost kulture sjećanja i očuvanja svjedočanstava, npr. Siniša Glavašević, *Priče iz Vukovara*, Bojana Meandžija, *Trči, ne čekaj me!*, Maria Angels Anglada, *Violina iz Auschwitza*, Anne Frank, *Dnevnik Anne Frank*, Karl Bruckner, *Sadako hoće živjeti*). Važna je analiza pojedinih popularnih romana o povijesnim razdobljima i kritičko promišljanje i njihovoj istinitosti na temelju povijesnih činjenica (npr. John Boyne, *Dječak u prugastoj pidžami*). Čitati ulomke iz utopijskih književnih djela uspoređujući ih sa stvarnim svijetom (npr. Suzanne Collins, *Igre gladi*. George Orwell, *1984*. William Golding, *Gospodar muha...*). Čitati ulomke iz književnih djela koja prikazuju društvene i socijalne probleme (npr. Dinko Šimunović, *Alkar*, Duga, Deborah Ellis, *Djevojčica iz Afganistana*, Jasminka Tihi-Stepanić, *Dom iza žice*, Maja Brajko-Livaković, *Kad pobijedi ljubav*, Christiane Vera, *Mi djeca s kolodvora ZOO*, Jasminka Tihi-Stepanić, *Moja neprijateljica Ana...*).

Primjerice, odaberi književni tekst Dinka Šimunovića *Alkar* (koji je ujedno i lektira za 8. razred pa se sadržaj predmeta Svijet i ja može povezati sa sadržajem nastavnog predmeta Hrvatskoga jezika). S učenicima se izdvoji moguće pitanje rasprave odabranoga knjiženog teksta. Primjerice, u *Alkaru* se otvara pitanje: Je li društveno prihvatljiv ljubavni odnos između dvoje partnera s velikom razlikom u godinama (Marta, dvadesetogodišnjakinja i Rašica, pedesetogodišnjak)? S učenicima nakon postavljenog pitanja rasprave, različitim nastavnim metodama (sudnica, debata, igra uloga) raspravljati o postavljenoj temi i dati odgovore na otvoreno pitanje rasprave. Poticati učenike da oblikuju različite stavove (ne nužno osobne) i pokušaju ih opravdati. Drugim riječima, poticati učenike da oblikuju argumente. Važno je napomenuti da nema jednog točnog rješenja niti učitelj treba težiti tome. Naglasak je na vještinama formuliranja pitanja rasprave i oblikovanja različitih argumenata (oblikovanja opravdanih stavova), vještinama konstruktivnog komuniciranja i

aktivnog slušanja. S učenicima razmotriti postavljenu temu iz različitih perspektiva. Primjerice, u Alkaru razmotriti ljubavni odnos velike razlike u godinama partnera iz perspektive zaljubljene djevojke Marte; iz perspektive ostavljenog mladića Salka; iz perspektive oca Rašice, Martinog novog partnera, iz perspektive sela. S učenicima razgovarati i o slobodi interpretiranja književnog teksta i analizirati često postavljeno pitanje *to je pisac htio reći?*

OŠ SIJ A.8.2. Teme raspravljačkog teksta povezati s aktualnim društvenim pitanjima iz svijeta koji učenika okružuje, a koja su primjerena dobi učenika. Isto tako, teme se mogu povezati s nastavnim sadržajem ostalih nastavnih predmeta i/ili interesima učenika.

Prijedlozi tema/pitanja raspravljačkog teksta:

- *Treba li u svakodnevnom životu primjenjivati ekološki način života (primjerice, jesti ekološki uzgojenu hranu; ne bacati hranu; smanjivati količinu kućnog otpada; povećavati uporabu javnog prijevoza i prijevoz održivim prijevoznim sredstvima, poput bicikala;...)?* (Primjer pitanja koje je povezano s aktualnim društvenim pitanjima i svijetom koji učenika okružuje.)
- *Je li igranje računalnih igara kvalitetno provođenje slobodnog vremena djece i mladih? Trebaju li roditelji ograničavati djeci i mladima igranje računalnih igara?* (Primjer pitanja koje je povezano s interesima učenika.)
- *Je li u ljubavi sve dozvoljeno?* (Primjer pitanja koje je povezano s interesima učenika.)
- *Čini li odijelo čovjeka? Treba li suditi čovjeka na temelju njegova izgleda, fizičkih osobina?* (Primjer pitanja koje je povezano s nastavnim sadržajem drugih nastavnih predmeta, konkretno s nastavnim sadržajem i ishodima nastavnog predmeta Hrvatski jezik u 8. razredu, a koji se odnose na raspravljanje o likovima književnih djela na temelju njihova izgleda, govora, i sl.)
- *Postoji li zvuk i kada nema slušatelja?* (Primjer pitanja koje je povezano s nastavnim sadržajem drugih nastavnih predmeta, konkretno s nastavnim sadržajem i ishodima nastavnog predmeta Fizika u 8. razredu, a koji se odnose na objašnjavanje prijenosa energije valom, objašnjavanje nastanka zvuka, i sl.)

Učenicima ponuditi primjere konstrukcije rečenica koje odgovaraju pojedinim dijelovima raspravljačkog teksta, primjerice:

- Za uvodni dio koji se odnosi na pitanje rasprave: *Pitanje na koje se nastoji odgovoriti u ovome radu je x.*
- Za uvodni dio koji se odnosi na cilj raspravljačkog teksta: *Osnovni cilj ovoga rada je obraniti tezu kojom se tvrdi y.*
- Za zaključni dio koji se odnosi na otvorena pitanja: *Ponuđeni odgovor na postavljeno pitanje rasprave otvorio je nekolicinu drugih pitanja. Primjerice, otvorilo se pitanje – a? Isto tako, postavlja se pitanje – b? Na kraju, otvara se pitanje – c? Navedena otvorena pitanja pokreću daljnju raspravu i pozivaju dodatna istraživanja u čemu se, između ostalog, očituje doprinos ovoga rada.*

Učenicima se može unaprijed zadati stav/pozicija koju oni moraju moći obraniti u raspravljačkom tekstu i koja ne mora nužno biti povezana s njihovim osobnim stavom/pozicijom.

<p>OŠ SIJ A.8.3. Proces donošenja odluka, raditi na primjerima donošenja odluka oko upisa u srednju školu, nastaviti ili prestati s nekom izvanškolskom aktivnošću (glazbena škola, športska aktivnost), prekinuti ili nastaviti prijateljstvo ako se javljaju neki problemi kojim, društvu pripadati, kako provoditi slobodno vrijeme i slično.</p>		
<p>B. Osobna i društvena odgovornost, etičnost djelovanja</p>		
<p>odgojno-obrazovni ishodi</p>	<p>razrada ishoda</p>	<p>odgojno-obrazovni ishodi na razini »dobar«</p>
<p>OŠ SIJ B.8.1. Učenik pokazuje poduzetnost i inicijativu.</p>	<p>Učenik: – osmišljava inicijativu na razini škole ili razreda – predlaže rješenja za uočene probleme na razini škole ili razreda – predlaže rješenja za uočene probleme u skladu s načelima društveno odgovornog poslovanja.</p>	<p>– sudjeluje u organiziranoj inicijativi na razini škole ili razreda te objašnjava pojam društveno odgovornog poslovanja</p>
<p>OŠ SIJ B.8.2. Učenik promiče demokratske vrijednosti.</p>	<p>Učenik: – objašnjava na primjerima značenje pojmova demokracija, sloboda, solidarnost i ljudska prava – razlikuje društva temeljena na demokratskim i na nedemokratskim načelima – opisuje posljedice nedemokratskih postupaka pojedinaca i skupina (u društvu) i vrednuje posljedice takvih postupaka – objašnjava na primjerima zalaganje za ljudska prava – sudjeluje u aktivnostima kojima se osiguravaju očuvanje i ostvarivanje demokratskih vrijednosti u školi i široj društvenoj zajednici.</p>	<p>– navodi primjere aktivnosti koje promiču demokratske vrijednosti u društvu i opisuje posljedice nedemokratskih postupaka pojedinaca i skupina (u školi i društvu)</p>
<p>Sadržaj za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>OŠ SIJ B.8.2. Sloboda, sigurnost, zakoni i ustav, podjela vlasti, vladavina prava, vladavina zakona, demokratski i nedemokratski politički sustavi, legitimnost i legalnost, pravednost, pojedinac i zajednica, moć i vlast, moć i odgovornost, zaštita građana od zlouporabe ovlasti ili svojevoljne primjene vlasti, građanstvo, opće dobro, dostojanstvo, ljudska prava, kršenje ljudskih prava, društvena ravnopravnost, prihvaćanje različitosti i tolerancija, diskriminacija, društvena odgovornost, solidarnost, uključivanje učenika u odlučivanje u školskim tijelima, društveni aktivizam i društvena uključenost.</p>		

Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

OŠ SIJ B.8.1/OŠ SIJ B.8.2. Ishod se usvaja osmišljavanjem i provedbom različitih aktivnosti u koje je učenik izravno uključen, a prije svega aktivnostima u kojima učenik djeluje izvan razreda i stvara pozitivne promjene u školi i zajednici. Takva iskustva učenja i poučavanja omogućuju usvajanje ovoga ishoda te pokazuju napredak učenika u afektivnome području koji se prije svega pokazuje u razumijevanju i preispitivanju vlastitih stajališta te prepoznavanju i prihvaćanju demokratskih načela i vrijednosti kao vlastitih kriterija u promišljanju i djelovanju.

Predlaže se usporediti demokratske i nedemokratske političke sustave i razlike o uključenosti građana u njima. Objasniti povezanost društvene uključenosti, aktivizma i ostvarivanja ljudskih prava. Objasniti načine uključivanja učenika u donošenje odluka vezanih za njihovo obrazovanje.

C. Upravljanje vlastitim mišljenjem

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini »dobar«
OŠ SIJ C.8.1. Učenik procjenjuje vlastiti proces kritičkog pisanja.	Učenik uz pomoć učitelja: – određuje kriterije za vrednovanje raspravljačkog teksta – analizira u kojim segmentima kritičkog pisanja može biti uspješniji – izrađuje plan za poboljšanje procesa vlastitog kritičkog pisanja.	– procjenjuje uspješnost vlastitoga kritičkog pisanja prema zadanim kriterijima navodeći primjere kojima može poboljšati proces vlastitoga kritičkog pisanje
OŠ SIJ C.8.2. Učenik procjenjuje vlastiti proces donošenja odluka.	Učenik: – analizira u kojim segmentima kritičkog donošenja odluka može biti uspješniji – učenik vrednuje svoju samostalnost pri donošenju odluka.	– navodi primjere kojima može poboljšati proces vlastitoga kritičkog donošenja odluka i prepoznaje utjecaje drugih u vlastitom postupku odlučivanja

Sadržaj za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

OŠ SIJ C.8.1.

Kriteriji za vrednovanje raspravljačkog teksta.

Plan poboljšanja procesa kritičkog pisanja.

OŠ SIJ C.8.2.

Samostalnost u donošenju odluka – analiza o mogućim utjecajima i uzrocima tih utjecaja.
Odgovornost za djelovanje na temelju odluka koje donosimo.

Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

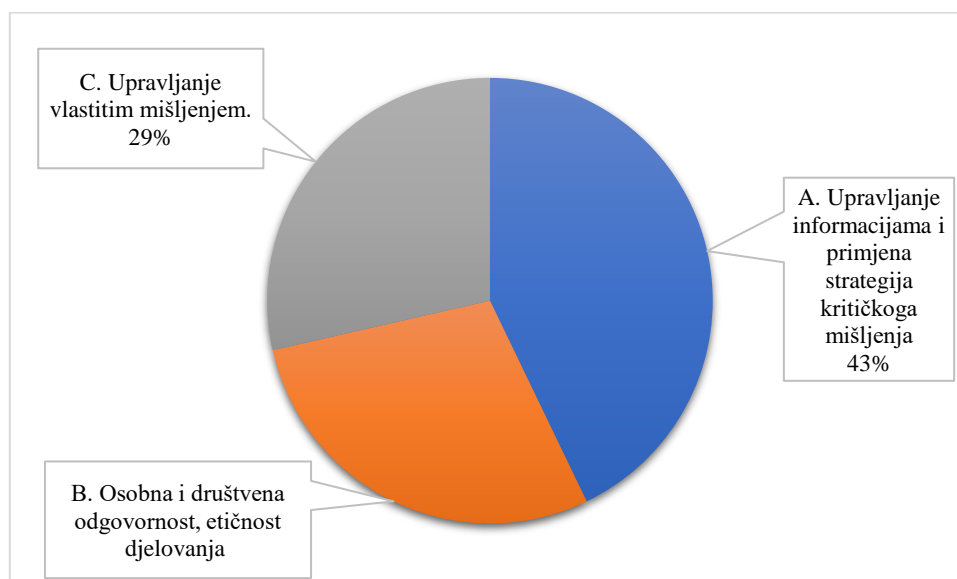
OŠ SIJ C.8.1. Ovaj se ishod usvaja integracijom s ishodom SIJ A.8.2. Učenici uz pomoć učitelja određuju kriterije za vrednovanje raspravljačkog teksta i izrađuju obrasce za samovrednovanje i vršnjačko vrednovanje.

Određuju se, primjerice, sljedeći kriteriji za vrednovanje:

- u raspravljačkom tekstu jasno je postavljen cilj
- u raspravljačkom tekstu jasno je oblikovano pitanje rasprave
- u raspravljačkom tekstu uočava se jasna trodijelna struktura
- raspravljački tekst je gramatički ispravno napisan
- raspravljački tekst uključuje ključne informacije o temi rasprave
- u raspravljačkom tekstu oblikovana je osnovna teza i argument kao odgovor na postavljeno pitanje rasprave.

Pri samovrednovanju prema zajedno određenim kriterijima svaki učenik izrađuje plan poboljšanja vlastitog procesa kritičkog pisanja. Uočava vlastite prednosti i nedostatke, bilježi ih i osmišljava načine kako bi mogao poboljšati vlastito kritičko pisanje. Primjerice, učenik uočava kako se nije koristio pouzdanim izvorima informacija i recentnim informacijama pa je time izostavio neke ključne informacije o temi rasprave.

OŠ SIJ C.8.2. Ovaj se ishod usvaja integracijom s ishodom SIJ A.8.3. Učenik će uz znanja kako se donose odluke analizirati kako je on do sada donosio odluke, tko je imao utjecaj na taj proces i zašto. Cilj je razvijati otpornost prema utjecajima okoline, vršnjaka pri donošenju odluka koje bi mogle imati negativne posljedice za učenika. Analizira svoj proces odlučivanja uz pomoć radnih listića, analitičkih i holističkih rubrika te uvježbava korake u samostalnom donošenju odluka.

Slika 8: Prijedlog postotne zastupljenosti predmetnih područja u 8. razredu osnovne škole

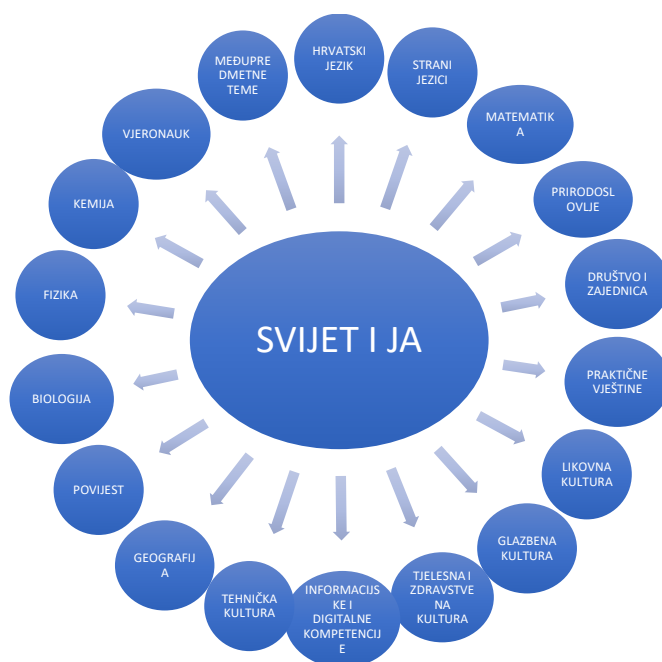
E. POVEZANOST S DRUGIM PREDMETIMA I MEĐUPREDMETNIM TEMAMA

Kritičko promišljanje svijeta koje podrazumijeva razvoj kompetencije kritičkog mišljenja kao opće i generičke kompetencije, kompetencije budućnosti, ključne kompetencije 21. stoljeća i cjeloživotnoga učenja, postavlja se kao odgojno-obrazovni zahtjev u gotovo svim kurikulumima nastavnih predmeta i međupredmetnih tema.

U predmetnim se kurikulumima često navodi razvoj kritičkoga mišljenja učenika najčešće kritičkim odnosom prema informacijama i izvorima informacija, argumentiranim iznošenjem ideja, kritičkom interpretacijom informacija, kritičkom prosudbom utjecaja različitih konteksta na tekstove, kritičkim osvrtom na rješenja, kritičkim propitivanjem različitih mogućnosti, kritičkim slušanjem, pristupom temi s istraživačkoga, problemskog i kritičkog gledišta, kritičkom procjenom društvenih i vlastitih vrijednosti, kritičkim osvrtom na vlastite odluke, izražavanjem vlastitog kritičkog stava, doživljajem i kritičkim stavom, razvojem kritičkoga odnosa prema vlastitome radu, kritičkom prezentacijom svog rada, kritičkim preispitivanjem procesa učenja i poučavanja, razvijanjem pozitivnog stajališta i kritičkog mišljenja prema tjelesnom vježbanju itd.

Povezanost kurikuluma nastavnog predmeta Svijet i ja s drugim predmetima očituje se i u primjeni aktivnih metoda poučavanja i učenja, suradničkih oblika rada te u primjeni metoda vrednovanja.

U kurikulumima međupredmetnih tema još je izraženije referiranje na razvoj kritičkoga mišljenja kao jednog od osnovnih odgojno-obrazovnih ciljeva i/ili domena kurikuluma. Primjerice, kurikulum Građanskog odgoja i obrazovanja usmjeren je na razvoj kritičkog mišljenja; u kurikulumu Održivi razvoj naglašena je podrška razvoju generičkih vještina i kritičkog mišljenja; u kurikulumu Učiti kako učiti u okviru osnovnih odgojno-obrazovnih ciljeva navodi se kritički pristup rješavanju problema; u kurikulumu Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije ističe se informirano i kritičko vrednovanje i odabir tehnologije koja se odnosi na istraživanje i kritičko vrednovanje u digitalnome okružju. Očekivanja ostalih međupredmetnih tema usvajaju se integrirano s gotovo svim odgojno-obrazovnim ishodima nastavnoga predmeta Svijet i ja.

Snažna povezanost kurikuluma Svijet i ja s nastavnim predmetima i međupredmetnim temama ukazuje na važnost ovog kurikuluma za sve učitelje, ne samo za one koji izvode nastavu ovog predmeta, koji time dobivaju jasne smjernice za primjenu poučavanja usmjerenog na kritičko promišljanje svijeta u nastavnoj praksi. Učiteljima je pružen prostor za aktivno i autonomno prilagođavanje toga poučavanja specifičnostima svojih učenika, svojeg nastavnog predmeta i odgojno-obrazovnog okružja u kojem djeluju.

F. UČENJE I POUČAVANJE NASTAVNOG PREDMETA SVIJET I JA

Ciljevi se nastavnoga predmeta Svijet i ja ostvaruju poučavanjem koje je usmjereno na učenike – njihovo aktivno, iskustveno i suradničko sudjelovanje u nastavi. Nastavni proces odvija se u intenzivnoj međusobnoj interakciji učenika i učitelja, a rezultat toga je učenikov kritički odnos prema svijetu koji ga okružuje, odnosno učenikov kritički odnos prema sadržajima poučavanja, njegovo dubinsko učenje i povezivanje sadržaja poučavanja koje je kompetentan primjenjivati u različitim situacijama i kontekstima.

Kako bi se navedeno i ostvarilo, važnu ulogu u tome procesu ima primjena metoda poučavanja koje omogućavaju i osnažuju takvo učenje. U nastavku teksta opisane su neke od metoda poučavanja koje se preporučuju za primjenu u nastavi predmeta Svijet i ja. Vrijedi napomenuti da prikazane metode predstavljaju poticaj učiteljima i otvaraju značajan prostor za daljnje unapređivanje i inoviranje nastave u tom segmentu.

1. *Metoda razgovora / Metoda postavljanja pitanja* – metoda je u kojoj učitelj ne daje gotove informacije učenicima, već pomno odabranim pitanjima o nastavnom sadržaju vodi učenike do odgovora. Tako se omogućava visoka razina njihove aktivnosti i evociranje prethodnog znanja koje može preoblikovati u nove ideje, različite perspektive ili pristupe nastavnom sadržaju itd.
2. *Debata* je metoda poučavanja koja predstavlja strukturiranu raspravu s jasnim pravilima za sudionike. Učenici se dijele u tim afirmacije, tim negacije i tim sudaca. Učenici tima afirmacije argumentima dokazuju zadanu tezu dok učenici tima negacije protuargumentima opovrgavaju zadanu tezu. Tim sudaca vrednuje iznesene argumente i protuargumente. Sudjelovanje učenika u debati vremenski je jasno ograničeno duljinom govora, brojem argumenata, brojem replika i sl.
3. *INSERT metoda* je interaktivni način dubinskoga kritičkog čitanja i pronalaženja u tekstu:
 - informacija koje se već znaju (oznaka +)
 - novih informacija / onih koje se čitajući nauče (oznaka !)
 - informacija koje su nejasne, zbunjujuće (oznaka ?)
 - informacije o kojima se želi znati više (oznaka →).

Tekst se obilježava na marginama ili se zasebno bilježe informacije prema INSERT predlošku s navedenim oznakama.

4. *KWL metoda* (znam – želim znati – naučio sam) potiče učenike na razmišljanje što znaju o temi (prethodno znanje), što žele znati (motivacija) i što su naučili (sinteza). Učenici u tablicu ispisuju stupac K i W prije obrade novog nastavnog sadržaja (npr. čitanja teksta ili učiteljeva usmenog izlaganja), a stupac L nakon učenja i poučavanja.

5. *Pisani razgovor* je komunikacija između učenika na način da učitelj odredi temu koju će u paru na zajedničkom nastavnom listiću naizmjenično, pišući u tišini, komentirati. Nastavna metoda potiče koncentraciju učenika uz intenzivnu interakciju među njima.
6. *Pisana rasprava* je nastavna metoda koja predstavlja vođenje rasprave primjenom individualnog oblika rada (može se prilagoditi i za rad u paru ili skupini). Učenik na pripremljeni predložak izdvaja temu rasprave, pitanje rasprave, bitne informacije za raspravu, argumentirani odgovor na pitanje rasprave, dodatna pitanja koja rasprava otvara, komentar (pisani ili slikovni). Pisana rasprava potiče interaktivno učenje, koncentraciju i preciznost u formuliranju stavova.
7. *Metoda postavljanja novinarskih pitanja* (tko, što, gdje, kako, kada, zašto) važna je metoda poučavanja u kritičkom pristupu informacijama i različitim situacijama s kojima se učenici mogu susresti. Navedena novinarska pitanja pomažu da se u nastavi učinkovitije analizira informacija/situacija, procijeni vjerodostojnost izvora te zauzme stav i/ili donese odluka.

Važno je istaknuti kako pisana rasprava i pisani razgovor osiguravaju prostor i priliku za jednaki angažman učenika, posebno onih kojima je teže sudjelovati u usmenim raspravama i razgovorima.

Osim ovih, mogu se koristiti metode iskustvenoga učenja poput igranja uloga, forum teatar, igre, dramatizacije, metoda priča i biografskog učenja (temelji se na vlastitom iskustvu učenika koje je polazište za razmišljanje, dijalog, raspravu, vođene diskusije), projekata (usmjereni na razred, školu ili zajednicu) i sl.

U učenju i poučavanju nastavnoga predmeta Svijet i ja ne treba zanemariti važnost e-učenja ili učenja potpomognutog informacijskom i komunikacijskom tehnologijom (IKT). Svijet naših učenika je digitalan svijet. On za njih nije samo virtualna stvarnost. IKT omogućava brzo pronalaženje velikog broja informacija i virtualni uvid u različite teme. Izvori znanja, sadržaji i aktivnosti mogu se prilagoditi individualnim i razvojnim specifičnostima te potrebama učenika u različitim situacijama učenja i poučavanja. Učenici na kreativan način mogu prikazivati svoje uratke, a prezentacijski alati IKT-a olakšavaju im usvajanje prezentacijskih vještina. Korištenjem društvenih mreža i virtualnoga okruženja primjenjuju suradničko učenje i izvan učionice te se tako pripremaju za rad i život u multikulturnom okruženju.

Kombiniranjem različitih metoda i oblika rada od frontalnoga preko individualnog do suradničkog učenja (rad u paru, rad u maloj skupini) nastavni proces postaje dinamičan i interaktivan, a pri tome se frontalnim poučavanjem treba koristiti u što manjoj mjeri. U suradničkom učenju učenicima treba omogućiti rad u različitim skupinama i isprobavanje različitih uloga u timu.

Uloga učitelja u procesu poučavanja ovog predmeta iznimno je važna jer on nije puki prenositelj informacija, on je inovator i moderator, motivator i kreator koji i sam ima razvijen kritički pristup svijetu podrazumijevajući da ima razvijenu kompetenciju kritičkog mišljenja. Poželjno je da i sam istražuje različita odgojno-obrazovna rješenja za unapređenje i inoviranje nastave.

Učitelj je autonoman u kreiranju nastave i načinu usvajanja odgojno-obrazovnih ishoda, samostalno odabire sadržaje i aktivnosti poučavanja te raspoređuje predviđeni fond sati.

Učitelj se može koristiti različitim izvorima znanja: udžbenicima, znanstvenim i stručnim člancima, novinskim člancima, književnim, obavijesnim i glazbenim tekstovima, igranim i

animiranim filmovima, zvučnim zapisima, videozapisima iz internetskih baza i svim drugim prikladnim resursima.

U obradi nastavnog sadržaja preporučuje se ne koristiti se stručnim, već opisnim izrazima. Primjerice, umjesto stručnog logičkog izraza *premisa*, kojom se opravdava zaključni sud, koristiti se opisnom tvrdnjom kojom se dokazuje zaključak. Time se učenike rasterećuje suvišnih informacija, a stavlja naglasak na razvoj njihovih vještina u primjeni kritičkog promišljanja svijeta.

Povezivanjem sadržaja i aktivnosti ovog predmeta s ostalim nastavnim predmetima i međupredmetnim temama učenici kvalitetnije uče, a znanja iz različitih područja organiziraju u strukture znanja koje imaju veliku transfernu vrijednost. Stoga je potrebno njegovati i poticati suradnju s nastavnicima različitih predmeta i rad na zajedničkim temama i projektima.

S obzirom na to da je cilj ovoga predmeta osposobiti učenike za »cjeloživotne« kritičke mislioce, za poučavanje se mogu koristiti društveno aktualne teme i događaji iz svijeta koji ih okružuje, a primjereni su njihovoj dobi i povezani su s njihovim svakodnevnim iskustvom.

Poželjno je i učenike uključiti u odabir tema i sadržaja poučavanja jer se time povećava njihova intrinzična motivacija i postiže proaktivan odnos prema učenju. Time se stvara temelj za njihovu proaktivnost u kasnijem osobnom i profesionalnom životu te odgovorno djelovanje u svijetu koji ih okružuje.

Iznimno je važno nastavu prilagoditi specifičnostima učenika i/ili skupine. Za učenike s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama (daroviti i učenici s teškoćama u razvoju) učitelji prilagođavaju tempo učenja i razinu usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda, opseg i dubinu sadržaja učenja, metode poučavanja te aktivnosti učenja kojima žele usvojiti postavljeni odgojno-obrazovni ishodi učenja.

Emocije i motivacija izuzetno su bitan dio svakog procesa učenja i poučavanja, zato je važno da se i na nastavi ovog predmeta stvori sigurno okružje u kojem se učenici ne boje posljedica pogrešnih odgovora, već ih doživljavaju kao prilike za učenje i napredovanje prema cilju.

Učitelj bi trebao stvarati situacije i iskustva učenja koja omogućavaju interakciju i uključenost svih učenika, bez obzira na njihove različitosti. Konačno, važno je da okružje, u kojem se poučava kritički promišljati svijet, bude okružje međusobnog poštovanja, otvorenosti, tolerancije, suradnje, dijaloga, a učitelj je pri tome model. Primjerice, u uvodnom dijelu sata mogu se koristiti zabavne vježbe (ledolomci) koje podižu energiju i potiču kohezivnost skupine, a mogu poslužiti i za otvaranje teme.

Aktivnom načinu učenja i poučavanja treba prilagoditi i fizički prostor kako bi se omogućila nesmetana interakcija i kretanje učenika. U učionici je poželjno klupe rasporediti tako da se učenici i učitelj međusobno vide, primjerice ukруг i pri tome je i klupa učitelja uklopljena ukруг. Tako se potiče aktivno sudjelovanje svih sudionika te uz verbalnu komunikaciju mogu opažati i njezin neverbalni aspekt koji snažno prenosi određenu poruku.

Nastava se, također, može organizirati i izvan škole u suradnji s različitim institucijama i organizacijama u lokalnoj zajednici, primjerice u knjižnicama, muzejima, kazalištima, kinima, udrugama civilnoga društva i sl. Povezujući se sa zajednicom, provodeći projekte i iskustveno učeći u svijetu koji ih okružuje, učenici razvijaju kompetencije potrebne za aktivno i odgovorno građanstvo.

Nastavni predmet Svijet i ja ima godišnji fond 70 sati. Poželjno je nastavu organizirati u dvosatima kako bi se osiguralo vrijeme potrebno za kritičko promišljanje sadržaja i kvalitetnije učenje. Tjedni se raspored može mijenjati ovisno o aktivnostima planiranima kurikulumom škole.

G. VREDNOVANJE USVOJENOSTI ODGOJNO-OBRAZOVNIH ISHODA

Usvojenost odgojno-obrazovnih ishoda kurikuluma nastavnog predmeta Svijet i ja vrednuje se u poticajnom i prijateljskom ozračju s izraženom aktivnom ulogom učenika u tome procesu. Proces vrednovanja uključuje i ostvaruje se primjenom triju pristupa vrednovanju: vrednovanje za učenje, vrednovanje kao učenje i vrednovanje naučenog (koji su detaljnije razrađeni u daljnjem tekstu). Učitelj ima autonomiju i odgovornost odabrati prikladne metode vrednovanja unutar pojedinih pristupa vrednovanju uvažavajući osobitosti učenika i svake skupine koju poučava uzimajući u obzir specifičnosti škole i određenih situacijskih čimbenika. Važno je naglasiti da učitelj mora izraditi jasne kriterije vrednovanja s kojima će učenik biti unaprijed upoznat kako bi se postigla što viša razina objektivnosti, pouzdanosti, transparentnosti i osjetljivosti vrednovanja. U ovome poglavlju daju se okvirne smjernice i preporuke o pristupima i metodama vrednovanja usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda nastavnog predmeta Svijet i ja koje jasno prate spoznaje suvremene dokimologije te se naslanjaju na smjernice vrednovanja za razinu osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja.

A. Pristupi i metode vrednovanja usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda u nastavnom premetu Svijet i ja

Cjelovito vrednovanje postignuća učenika u nastavi nastavnog predmeta Svijet i ja ostvaruje se primjenom formativnog vrednovanja, vrednovanja za učenje i vrednovanja kao učenja, te sumativnog vrednovanja, vrednovanja naučenog. U nastavnom predmetu Svijet i ja formativno vrednovanje ima značajniju ulogu jer se i samom provedbom formativnog vrednovanja razvijaju kompetencije kritičkog mišljenja učenika i učitelja.

Formativno vrednovanje – vrednovanje za učenje u nastavi predmeta Svijet i ja

Vrednovanje za učenje odvija se tijekom procesa učenja i poučavanja, a podrazumijeva prikupljanje informacija o procesu učenja, odnosno učenikovom napretku u tome procesu. Vrednovanje za učenje ne rezultira ocjenom, već osigurava učeniku i roditeljima, učitelju i stručnim suradnicima povratnu informaciju o učenikovom napretku pri usvajanju postavljenih odgojno-obrazovnih ishoda. Također, važno je naglasiti dvostruku ulogu vrednovanja za učenje – ulogu koju vrednovanje za učenje ostvaruje u odnosu na učenika (i njegov napredak u učenju) te ulogu koju vrednovanje za učenje ostvaruje u odnosu na učitelja (i njegovo poučavanje). Naime, učenik tijekom vrednovanja za učenje dobiva povratnu informaciju i preporuke o svome procesu učenja. Učitelj, s druge strane, dobiva povratnu informaciju o učenikovom učenju i o vlastitome poučavanju. Drugim riječima, tim pristupom učitelj vrednuje napredak učenika, ali i učinkovitost vlastita poučavanja nastojeći ga unaprijediti.

Iznimno je važno da učitelj oblikuje konkretnu, kratku i učeniku jasnu povratnu informaciju. Poželjno je da učitelj pri davanju povratnih informacija učeniku primjenjuje tzv. sendvič tehniku. Dobra povratna informacija koja slijedi sendvič tehniku uključuje: (a) isticanje onoga što je učenik dobro napravio, (b) navođenje onoga što učenik treba unaprijediti i gdje mu treba pružiti podršku te (c) zaključno isticanje jasnog prijedloga kako učenik može unaprijediti svoje učenje. Poželjno je da učitelj povratne informacije oblikuje što je više

moguće u suradnji s učenikom. Također, svojim primjerom učitelj poučava učenike kako davati kvalitetne povratne informacije.

Vrednovanje za učenje treba se provoditi kontinuirano i to uz primjenu različitih metoda vrednovanja kao što su primjerice:

- opažanje ponašanja učenika tijekom učenja/poučavanja
- kratke pisane / usmene provjere stečenih kompetencija (znanja, vještina i vrijednosti) učenika
- vođenje skupnih rasprava
- vođenje dnevnika učenja
- izrada učeničke mape (portfelja)
- primjena rubrika
- primjena izlaznih kartica i sl.

Ostaje otvoren značajan prostor za učitelja u odabiru, ali i osmišljavanju različitih metoda vrednovanja na temelju navedenih preporuka.

Formativno vrednovanje - vrednovanje kao učenje u nastavi predmeta Svijet i ja.

Primjenom vrednovanja za učenje ostvaruje se i vrednovanje kao učenje koje podrazumijeva to da kada je učenik uključen u proces vrednovanja, on tijekom toga procesa i uči. Drugim riječima, kada je učenik uključen u proces vrednovanja, on pritom:

- stječe znanja o procesu vrednovanja i samovrednovanja
- razvija vještinu oblikovanja konstruktivne povratne informacije
- razvija vještinu argumentiranja
- razvija organizacijske vještine planiranja i postavljanja ciljeva
- razvija odgovornost za vlastito učenje
- razvija samokritičnost i samopouzdanje i dr.

Vrednovanje kao učenje treba se, također, provoditi kontinuirano i uz primjenu različitih metoda vrednovanja koje se u većini podudaraju s predloženim metodama vrednovanja za učenje. Također, ostaje otvoren značajan prostor za učitelja u odabiru, ali i osmišljavanju različitih metoda vrednovanja vezanih za vrednovanje kao učenje.

Učenika treba osnažiti da aktivno sudjeluje u procesu vrednovanja i to vrednovanja vlastita učenja (samovrednovanje), vrednovanja učenja vršnjaka (vršnjačko vrednovanje) i vrednovanja poučavanja učitelja. Time učenik, između ostalog, preuzima odgovornost i razvija samopouzdanje što je ključno u razvoju kritičkog promišljanja svijeta. Kako bi se svrha formativnog vrednovanja – vrednovanja za učenje i vrednovanja kao učenja ostvarila u odgojno-obrazovnoj praksi, iznimno je važno razvijati poticajno razredno ozračje u kojem se učenik osjeća sigurnim i slobodnim primiti i dati konstruktivnu povratnu informaciju i u kojem se na pogreške gleda kao na prilike za učenje i na stvaranje međusobne suradnje i podrške.

Promišljanje o procesu učenja (i poučavanja) koje zahtijeva formativno vrednovanje – vrednovanje za učenje i vrednovanje kao učenje, usko je povezano s C domenom Kurikuluma

Upravljanje vlastitim mišljenjem. U tom je smislu primjena formativnog vrednovanja – vrednovanja za učenje i vrednovanja kao učenja, ključna ne samo u vrednovanju već i u samom usvajanju odgojno-obrazovnih ishoda Kurikuluma, posebice C domene što predstavlja dodatnu posebnost ovoga predmeta.

Sumativno vrednovanje – vrednovanje naučenoga

Vrednovanje naučenoga primjenjuje se nakon dovršetka određenoga dijela učenja i poučavanja te nakon kvalitetno provedenog formativnog vrednovanja, vrednovanja za učenje i vrednovanja kao učenja. Primjenjuje se kao sumativno vrednovanje razine usvojenosti odgojno-obrazovnog ishoda i rezultira ocjenom.

Prilikom vrednovanja naučenog u nastavnom predmetu Svijet i ja poželjno je primjenjivati različite metode vrednovanja uključujući usmene i pisane oblike vrednovanja. Isto tako, važno je da se metode vrednovanja odnose na individualni rad učenika, ali i na njihov suradnički rad (rad u paru i grupni rad). Neke od prikladnih metoda vrednovanja naučenog za primjenu u nastavnom predmetu Svijet i ja su primjerice:

- vrednovanje raspravljačkog teksta
- vrednovanje pisane rasprave
- vrednovanje aktivnog sudjelovanja u debati
- analiza izvješća o provedenom miniprojektu
- vrednovanje provedene istraživačke aktivnosti
- analiza učeničke mape (portfelja)
- vrednovanje individualnog usmenog prezentiranja analize problema
- vrednovanje grupnog usmenog prezentiranja provedenog miniprojekta
- vrednovanje individualne ili grupne izrade kreativnih sadržaja o zadanim temama prikazanim različitim medijima (plakati, infografike, videosnimke, audiosnimke i sl.)
- opažanje izvedbe aktivnosti.

Pri odabiru metoda vrednovanja iznimno je važno primjenjivati načelo konstruktivnog povezivanja elemenata nastave – odabir metode vrednovanja (kao i metode poučavanja) ovisit će o odgojno-obrazovnom ishodu čija se razina usvojenosti vrednuje. U tom smislu kada se vrednuju odgojno-obrazovni ishodi razine prepoznavanja i/ili razumijevanja koncepata, primjenjivat će se metode vrednovanja koje uključuju, primjerice, zadatke objektivnog tipa: alternativni zadatci, zadatci višestrukog izbora, zadatci povezivanja i sl., a kada se vrednuju odgojno-obrazovni ishodi viših razina postignuća (analize, vrednovanja i stvaranja) primjenjivat će se metode koje uključuju primjerice problemske zadatke, zadatke esejskog tipa i sl. Vrednovanje naučenog treba biti kriterijsko i treba pratiti postavljane odgojno-obrazovne ishode.

B. Elementi vrednovanja u nastavnom predmetu Svijet i ja

Zakruženost i dosljednost predmetnoga kurikuluma Svijet i ja očituju se u elementima vrednovanja učeničkih postignuća koji odgovaraju trima domenama ovoga kurikuluma te

odražavaju složenost zadanih odgojno-obrazovnih ishoda usvojenošću koncepata kritičkoga mišljenja i rješavanjem problema.

Usvojenost pojmova kritičkoga promišljanja svijeta

Usvojenost pojmova kritičkog promišljanja svijeta odnosi se na skup znanja svih razina postignuća od prepoznavanja do stvaranja koja je učenik usvojio, a iskazana su odgojno-obrazovnim ishodima ovoga kurikulumu. Prema tom elementu vrednuje se sljedeće:

- prepoznavanje i razumijevanje ključnih pojmova kritičkog promišljanja
- primjena pojmova kritičkog promišljanja svijeta u različitim kontekstima
- uspoređivanje i analiza odnosa između različitih pojmova vezanih za kritičko promišljanje svijeta uz njihovo povezivanje s pojmovima iz različitih područja (drugih nastavnih predmeta, društvenog i svakodnevnog života itd.)
- davanje procjena i navođenje prednosti i nedostataka vezanih za različite teme u kritičkom promišljanju svijeta
- oblikovanje novih prijedloga, uočavanje novih perspektiva i stvaranje novih interpretacija različitih tema u kritičkom promišljanju svijeta i dr.

Rješavanje problema

Rješavanje problema odnosi se na skup vještina kritičkoga mišljenja i upravljanja mišljenjem, a iskazane su odgojno-obrazovnim ishodima ovoga kurikulumu. Prema tom elementu vrednuje se sljedeće:

- primjena vještine argumentiranja
- oblikovanje pitanja rasprave
- analiza i vrednovanje rasprava
- prepoznavanje i analiza pogreška u zaključivanju
- primjena pravila aktivnog slušanja
- primjena koraka u kritičkom pisanju i čitanju
- vrednovanje kritičkog čitanja i pisanja
- primjena koraka u kritičkom donošenju odluka
- vrednovanje kritičkog donošenja odluka
- primjena organizacijskih vještina planiranja i realizacije (projektnih) aktivnosti
- osmišljavanje različitih mogućih rješenja problemskih situacija i dr.

Razina usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda za oba elementa vrednuju se formativno (vrednovanje za učenje i vrednovanje kao učenje) te sumativno (vrednovanje naučenog). Dodano, valja naglasiti da se dominantno formativno vrednuje usvojenost odgojno-obrazovnih ishoda afektivnoga područja kojima se iskazuje razvoj vrijednosti i izražavanje stavova učenika (većinom se odnose na domenu B).

C. Izvješćivanje o postignućima i napretku učenika

Učitelj nastavnog predmeta Svijet i ja izvještava učenika o njegovim postignućima jasnim i konstruktivnim povratnim informacijama o rezultatima u odnosu na definirane odgojno-obrazovne ishode, a izvještaj upotpunjuje savjetima za unapređenje postignuća. Na jednak način učitelj izvještava roditelje te druge koji traže informaciju o postignućima učenika (npr. razrednika, druge učitelje iz razrednoga vijeća, stručne suradnike i sl.).

U izvješćivanju učenika o rezultatima vrednovanja učitelj se treba usredotočiti na postignuća i napredak učenika u odnosu na odgojno-obrazovne ishode. Povratne informacije i preporuke trebaju biti konkretne te razumljive i učenicima, i roditeljima kao i utemeljene na valjanim i nepristranim informacijama o napredovanju i postignućima prikupljenima tijekom procesa vrednovanja. Jedna je od temeljnih svrha izvješćivanja učenika o postignućima ujedno unapređenje partnerskoga i suradničkog odnosa učitelja i učenika temeljenoga na međusobnom poštovanju i povjerenju.

Izvješćivanje o postignućima učenika može biti formalno i neformalno. Formalno uključuje pisane bilješke (e-dnevnik, e-portfolio, elektroničke poruke), a neformalno razgovore i razmjenu informacija između učitelja i učenika te učitelja i roditelja.

D. Određivanje zaključne ocjene

Zaključnu ocjenu iz nastavnog predmeta Svijet i ja određuje učitelj i izriče ju brojkom i riječju: nedovoljan – 1, dovoljan – 2, dobar – 3, vrlo dobar – 4, odličan – 5.

Zaključna se ocjena u predmetu Svijet i ja određuje usporedbom zaključaka učitelja o postignućima učenika dobivenima primjenom sumativnoga vrednovanja sa zaključcima o napretku učenika dobivenima formativnim vrednovanjem.